

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNE YÖNELİK PANDEMİ TEMALI ÇOCUK KİTAPLARININ İÇERİK ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BETÜL MÜLAYİM

Çankırı 2022

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNE YÖNELİK PANDEMİ TEMALI ÇOCUK KİTAPLARININ İÇERİK ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Betül MÜLAYİM

Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

DANIŞMAN
Dr. Öğretim Üyesi Nihan FEYMAN GÖK

Çankırı 2022

KABUL VE ONAY

ÇAKÜ, Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nün 198201006 numaralı Yüksek Lisans öğrencisi Betül MÜLAYİM, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "Erken Çocukluk Dönemine Yönelik Pandemi Temalı Çocuk Kitaplarının İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Savunma Tarihi:

Tez Danışmanı:	**Dr. Öğretim Üyesi Nihan FEYMAN GÖK** **Çankırı Karatekin Üniversitesi**	**……** **İmza**
Jüri Üyesi:	**Doç. Dr. Nazan KAYTEZ** **Çankırı Karatekin Üniversitesi**	**……** **İmza**
Jüri Üyesi:	**Doç. Dr. Rıdvan KARABULUT** **Kayseri Üniversitesi**	**……** **İmza**

Yukarıdaki sonucu onaylarım

İmza

Prof. Dr. Özcan ÖZKAN

Enstitü Müdür

ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlayıp sunduğum "Erken Çocukluk Dönemine Yönelik Pandemi Temalı Çocuk Kitaplarının İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi" başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

İmza

Tarih

Betül MÜLAYİM

ÖN SÖZ

Yapmış olduğum bu çalışmada her daim maddi ve manevi anlamda yanımda olan annem Zeliha Mülayim, babam Tahir Mülayim ablalarım Sibel Mülayim Aydoğmuş ve Elif Yılmaz'a çok teşekkür ederim. Desteğiniz olmasaydı bu noktaya gelemezdim.

Beni motive edip kendime olan güvenimi artıran, pozitif enerji veren arkadaşlarım Büşra Şahin, Büşra Nur Çelik, Esra Nur Elmas'a çok teşekkür ederim. Yüksek lisans dert ortağım, bu zorlu yolda yan yana olamasak da uzaktan bile motivasyon desteğini esirgemeyen kader ortağım Rana Akatlı 'ya da teşekkür ederim.

Çok yoğun olmasına rağmen bana vakit ayırmaya çalışan lisans hayatım boyunca örnek aldığım kıymetli hocam Elif Çelebi Öncü'ye çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitim hayatım boyunca güler yüzü ve pozitifliği ile bana daima destek olan, her soruma sabırla cevap veren, danışman hocalıktan çok daha öte bütün öğrencilerinin her zaman yanında olan, her daim örnek alacağım çok kıymetli danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Nihan Feyman Gök'e teşekkürü bir borç bilirim.

Son teşekkürüm ise benden ve hayallerinden hiç vazgeçmeyen içimdeki çocuğa. İyi ki bu kadar inatçısın yoksa yarı yolda nefes nefese kalabilirdim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY……...iii
ETİK BEYANNAMESİ……iv
ÖN SÖZ……v
TABLOLAR LİSTESİ……..vi

ÖZET……vii

SUMMARY……...……...viii

1.GİRİŞ……..12

1.1 Çalışmanın Amacı……..14

1.2 Problemler……..14

1.3 Sınırlılıklar……15

2. GENEL BİLGİLER……..15

2.1 Edebiyat……..15

2.1.1 Çocuk Edebiyatı……..16

2.2 Çocuk Edebiyatının Amacı ve İşlevi…….....17

2.3 Çocuk Edebiyatı Ürünlerinden Resimli Çocuk Kitapları……...18

2.4 Resimli Çocuk Kitaplarının Nitelikleri……...20

2.5 Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler...……21

2.5.1 Biçimsel Özellikler……22

2.5.2 İçerik Özellikleri…….....22

2.5.2.1 Konu……..22

2.5.2.2 Tema……23

2.5.2.3 Karakter……23

2.5.2.4 Ortam……24

2.5.2.5 Dil ve Anlatım……..24

2.6 Elektronik Kitaplar……25

2.6.1 Elektronik Çocuk Kitapları……..25

2.6.2 Elektronik Çocuk Kitaplarının Avantajları ve Dezavantajları…….26

2.7 Çocuk Kitaplarında Resimleme……27

2.8 Çocuk Kitaplarının Çocukların Gelişimlerine Katkısı……..…28
2.9 Çocuk Kitaplarının Çocukların Gelişim Alanlarına Katkısı……....30
2.9.1 Çocuk Kitaplarının Bilişsel Gelişim Alanına Etkisi……..31
2.9.2 Çocuk Kitaplarının Dil Gelişim Alanına Etkisi…….32
2.9.3 Çocuk Kitaplarının Sosyal Duygusal Gelişim Alanına Etkisi……34
2.9.4 Çocuk Kitaplarının Fiziksel ve Motor Gelişim Alanına Etkisi…….….36
2.10 Sesli Okuma……...36
2.11 COVID-19 Salgını……..…….…37
2.12 Türkiye'de Pandemi Sürecinde Eğitim……..……...….38
2.13 COVID-19 ve Pandemi Sürecinin Çocuklar Üzerindeki Etkileri…….…..40
2.14 Kitaplar ile Yapılan Terapi Yöntemi: Bibliyoterapi…….…..44
2.14.1 Bibliyoterapi Tanımı……...44
2.14.2 Bibliyoterapi Yönteminin Faydaları…….....46
2.15 İlgili Araştırmalar…….…...47
2.15.1 Yurt İçinde Yapılan İlgili Araştırmalar…….…..47
2.15.2 Yurt Dışında Yapılan İlgili Araştırmalar……52
3.MATERYAL ve YÖNTEM……...56
3.1Araştırmanın Yöntemi…….56
3.2 Araştırmanın Çalışma Grubu……..……...56
3.3 Veri Toplama Araçları ve Yöntemi……..…….…...60
3.3.1 Veri Toplama Araçları…….……60
3.3.2 Veri Toplama Yöntemi…….……..61
3.3.3 Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi…….……..61
4. BULGULAR……..61
4.1 Kitapların Yayınlanma Şekli Nedir?.....61
4.2 Kitapta Kullanılan Dil Nsıldır?.....61
4.3 Kitapta Hangi Tür Kahramanlara Yer Verilmiştir? 63
4.4 Kitapta Pandemiye İlişkin Görseller Çocuğun Gelişim Düzeyine Uygun Mudur?.....64
4.5 Kitapta Pandemiye İlişkin Üslup Nasıldır?.....68

4.6 Kitap Çocukların Bilimsel Bilgi Gereksinimini Nasıl Karşılamaktadır? …….....70
4.7 Kitap Çocukların Duygusal Gereksinimlerini Nasıl Karşılamaktadır?.....71
4.8 Pandemiye İlişkin Kitapta Kalıp Yargılar Kullanılmış Mıdır?.....75
4.9 Kitapta Pandemi Terminolojisine İlişkin Hangi Sözcükler Kullanılmıştır?.....77
4.10 Pandemiye İlişkin Kitapta Kalıp Yargılar Kullanılmış Mıdır?.....82

5.TARTIŞMA……....91

6. SONUÇ ve ÖNERİLER……...97

KAYNAKLAR…..……..100

EK 1 ÖZGEÇMİŞ……...114

EK 2 ETİK KURUL DEĞERLENDİRME RAPORU……115

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo1: Türkiye'de COVID-19 sebebiyle eğitimin kesintiye uğramasından etkilenen öğrenci sayıları

Tablo 2: İncelenen kitapların künyesi

Tablo 3: İncelenen kitapların yayınlanma şekline ait bulgular

Tablo 4: İncelenen kitaplarda kullanılan dile ait bulgular

Tablo 5: İncelenen kitaplarda kullanılan kahramanlar tablosu

Tablo 6: İncelenen kitaplardaki kahraman türlerine ilişkin bulgular

Tablo 7: İncelenen kitaplarda kullanılan görsellere ilişkin verilere ait bulgular

Tablo 8: Kullanılan görseller bakımından uygun olmayan kitapların basım şekline ait bulgular

Tablo 9: İncelenen kitaplarda kullanılan üsluba ilişkin bulgular

Tablo 10: İncelenen kitaplarda kalıp yargılara yer verme durumuna ilişkin bulgular

Tablo 11: İncelenen kitaplarda pandemi terminolojisine ilişkin bulgular

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNE YÖNELİK PANDEMİ TEMALI ÇOCUK KİTAPLARININ İÇERİK ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

ÖZET

MÜLAYİM, Betül. Erken Çocukluk Dönemine Yönelik Pandemi Temalı Çocuk Kitaplarının İçerik Özelliklerinin İncelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi), Çankırı, 2022

Tüm dünyada 2020 Aralık ayında yayılmaya başlayan COVID-19 virüsü çocukların duygusal ve psikolojik gelişimlerini ciddi oranda etkilemiştir. Ani ve hızla yayılan bu virüs insanlarda bilimsel anlamda bilgi eksikliğine neden olmuştur. Çocukların duygusal gelişimlerini olumlu olarak destekleyecek ve zihinlerinde oluşan bilgi eksikliğini giderecek eğitici araçlardan biri resimli çocuk kitaplarıdır. Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de erken çocukluk dönemindeki çocuklar için çevrimiçi ya da basılı şekilde yayınlanan pandemi temalı çocuk kitaplarının içerik özellikleri bakımından incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmacı tarafından pandemi temalı kitaplara yönelik olarak kitap inceleme formu oluşturulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu pandemi temalı çevrimiçi ya da basılı olarak yayımlanan 38 resimli çocuk kitap oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmış olup elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Veriler yüzde ve frekans analizi ile ifade edilmiş olup, incelenen dokümanlardan doğrudan alıntılar yapılmıştır. Yapılan bu araştırmada elde edilen bulgulara bakıldığında erken çocukluk dönemine yönelik pandemi temalı çocuk kitaplarının çoğunun içerik özelliklerinin, erken çocukluk dönemindeki çocukların gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak hazırlandığı, çevrimiçi yayınlanan kitapların çoğunluğunun ise içerik özellikleri açısından düzenlemeye ihtiyaç duyduğu görülmüştür. Bu doğrultuda içerik özellikleri uygun olmayan kitapların sağlık alanında çalışan bilim insanları ile iş birliği yapılarak pedagojik olarak daha uygun olacak şekilde yeniden düzenlenerek yayımlanması; pandemi, sağlık gibi temaları içeren kitapların ve bu kitaplar üzerine yapılan araştırmaların artması gerektiği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erken Çocukluk, Resimli Çocuk Kitapları, Pandemi Temalı Kitaplar

AN ANALYSIS OF PANDEMIC THEMED CHILDREN'S BOOKS FOR EARLY CHİLDHOOD IN TERMS OF CONTENT CHARACTERISTICS

SUMMARY

MULAYIM, Betül. An Analysis Of Pandemic Themed Children's Books For Early Childhood in Terms Of Content Characteristics, (Master Thesis), Çankırı, 2022.

The COVID-19 virus, which started to spread all over the world in December 2020, has seriously affected the emotional and psychological development of children. Spreading suddenly and rapidly,this virus has caused a lack of scientific knowledge of people. Children's picture books are one of the educational tools that positively support their social development and eliminate the lack of knowledge in their minds. The aim of this research is to examine the content features of the pandemic-themed children's books published online or in print for early childhood children in Turkey. For this purpose, a book review form was created by the researcher for books with a pandemic theme. The study group of the research consists of 38 illustrated children's books published online or in print with a pandemic theme. Document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the research. The obtained data were analyzed by content analysis. The data were expressed with percentage and frequency analysis, and direct quotations were made from the examined documents. Considering the findings obtained in this study, it was seen that the content features of most of the pandemic-themed children's books for the early childhood period were prepared by considering the developmental characteristics of children in the early childhood period, while the majority of the books published online needed editing in terms of content features. In this respect, it is suggested that the books, whose content features aren't suitable, should be republished in cooperation with scientists working in the field of health and in a way that is more appropriate pedagogically;books containing themes such as pandemic, health and research on these books should increase. Also it is suggested that books containing themes such as pandemic, health and research on these books should increase.

Key Words: Early Childhood, Illustrated Children's Books, Pandemic Themed Books

1. GİRİŞ

2019 yılında ortaya çıkıp hızla tüm dünyaya yayılan COVID-19 salgını Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir (World Health Organization, 2020). COVID-19, insanların sadece fiziksel sağlıklarını etkilemekle kalmayıp aynı zamanda ruhsal sağlıklarını da etkilemektedir. (Almond ve Mazumder, 2005). İnsanlarda hastalığın ortaya çıktığı ve vaka sayılarının artış gösterdiği dönemlerde stres, korku, endişe duygularına kapıldıkları gözlenmiştir (Rajkumar vd., 2020). Yapılan bir araştırmada ağır bulaşıcı hastalıkların bireylerin depresyon, stres ve anksiyete düzeylerini arttırdığı görülmüştür (Holt-Lunstad, 2017). Özellikle salgına yönelik alınan sosyal izolasyon önlemi bireylerin düzen ve alışkanlıklarını değiştirmiştir. Zorunlu sosyal izolasyon sebebiyle insanların sosyal ilişkileri azalmış, bu durum yalnızlık duygusunu artırmıştır (Holt-Lunstad, 2017).

10 Mart 2020 tarihinde Türkiye'de ilk COVID-19 vakası görülmesiyle beraber bu tarihten itibaren ülkemizde de COVID-19 önemli bir konu haline gelmiştir. Bilim kurulu tavsiyesiyle Cumhurbaşkanlığı tarafından sokağa çıkma yasakları getirilmiş ve okullara üç haftalık ara verilmiştir. Bu süreçte ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki okulların üç televizyon kanalı ve Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden uzaktan eğitim ile eğitim faaliyetlerine devam etmesine karar verilmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2020). Pandeminin devam etmesi sebebiyle bu 3 haftalık süreç 31 Mayıs 2020 tarihine kadar uzatılmıştır (Anadolu Ajansı, 2020). Zorunlu izolasyon, uzaktan eğitime geçiş gibi alınan bu önlemler halk sağlığını korumak için önemlidir. Ancak özellikle eğitim alanında alınan önlemlerin çocuklar arasında eşitsizliğe neden olacağı, yeterli imkâna sahip olmayan çocuklar için uzun vadede olumsuz sonuçlara neden olabileceği belirtilmektedir (Gianni ve Lewis, 2020; akt. Can, 2020). COVID-19 virüsünün eğitim faaliyetleri üzerinde; teknoloji ve internet tabanlı eğitimde erişimde sorunlar, çocukların akranları ile olan sosyal etkileşimlerini azaltması, sosyal izolasyona sebep olması gibi etkilerinden de söz edilebilir (Chang ve Satako, 2020).

Dünya salgının sağlık, ekonomi, eğitim boyutuna odaklanmışken bu durumun en can alıcı noktalarından biri olan çocuklar gözden kaçmaktadır. Çocuklar salgının psikolojik etkilerine karşı yetişkinlere göre daha hassastır (Fry-Bowers, 2020). Bunun nedeni henüz bilişsel olgunluğuna ve duygularını düzenleme konusunda yeterli olgunluğa sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır. Çocukların COVID-19'a yakalanma riski düşük olmasına karşın pandeminin sonuçları çocukların sosyal ve

ruhsal sağlıkları açısından yetişkinlik dönemlerinde etkisi büyük olacaktır (Fry-Bowers, 2020; Zhou, 2020). Pandemi gibi özellikle çocuklar için anlamlandırması zor olan süreçlerde onlara hem psikolojik açıdan hem de bilişsel açıdan destek olabilecek en önemli kaynakların başında çocuk kitapları gelmektedir.

Kitaplar eski çağlardan beri bireyin içinde bulunduğu sorunlarla baş ederken kitapta bulunan kahramanlarla özdeşim kurması yoluyla, bireyin ruhsal olarak tedavi edilmesinde kullanılmıştır. Öyle ki Riordan ve Wilson'un (1989) yaptığı araştırmaya göre eski çağlarda Antik Teb Kütüphanesi'nin girişinde "İnsan Ruhunun İyileştirildiği Yer" yazmaktadır (Riordan ve Wilson, 1989). Kitaplar bireyleri iyileştirir, geliştirir ve onlara yardım eder. Birey kitap okudukça dünyada yalnız olmadığını, yaşadığı olayların sadece kendi başına gelmediğini anlar. Her insanın travmalar yaşadığını, korktuğunu, mutlu olduğunu, üzüldüğünü fark eder. Bu durum bireye yalnız olmadığı hissettirip, ona güç ve umut verir (Öncü, 2012). Çocuk kitapları çocukların yaşamlarının ilk anlarında hayatlarına giren ilk iletişim araçlarındandır. Çocuk kitap sayesinde yeni dünyalar keşfedip, kitap kahramanları sayesinde yeni insanlarla tanışır (Şahin, 2014).

Çocuk kitapları, çocukların gelişimlerine destek veren en önemli araçlardan biridir. Çocuklar için hazırlanmış gelişim düzeylerine uygun, nitelikli edebi eserler onların çok yönlü gelişmesini sağlar. Kitaplar çocuğu hikâyeye dâhil ederek onun kafasını karıştırıp araştırma yapmaya iter. Yaşanabilecek olumsuz durumlar karşısında çözüm bulmasına, fikir alışverişinde bulunmasına fırsat verir (Ersoy ve Alkan Bayraktar, 2014). Çocuk kitapları, çocukların hem duygularına hem de günlük yaşamda karşılarına çıkabilecek sorunlara hitap ederek onların hem ruhen hem de bilişsel açıdan gelişmesine katkı sağlar. Çocukta uyandırdığı duygular, sunduğu farklı yaşamlar ile çocuğun hem hislerini hem de düşüncelerini şekillendirir. Nitelikli bir çocuk kitabı çocukta ilgi ve merak uyandırarak araştırmasına ve keşfetmesine olanak sağlar. Bu durum çocuğun bilişsel gelişimine katkıda bulunur (Gönen ve Veziroğlu, 2013).

Çocukların günlük hayatta karşılarına çıkabilecek sorunlarda ve karmaşık problemlerin üstesinden gelmelerinde etkili olan eğitici araçlardan biri kitaplardır (Öncü, 2012). Kitaplar bireylerin ruh sağlığını olumlu yönden etkileyen, bireye çok sayıda deneyimler sunan ve kendini tanımasını sağlayan eğitici araçların başında gelir

(Karagül, 2018). Yapılan çalışmalara bakıldığında çocuk kitapları, çocukların karşılaştığı sorunları çözmelerinde yardımcı olup, stres, kaygı, depresyon, yalnızlık gibi duygularını azaltmalarını ve rahatlamalarını sağlamaktadır (Leana-Taşçılar, 2012; Last ve Veldhuzien, 1996). Aynı zamanda çocuk kitapları çocuğun anlamakta zorlanabileceği hastalıkları anlamlandırabilmesi ve bu hastalıklar hakkında tartışabilmesi için gerekli şartları sağlamaktadır. Hastalığın başlangıcı, teşhis ve tedavisi hakkında bilgi sahibi olması çocuğun depresyon, kaygı ve anksiyete düzeyinde azalma olmasını sağlayacaktır (Leana-Taşçılar, 2012; Last ve Veldhuzien, 1996). Szeremy (2018) yaptığı çalışmada sağlık temalı kitapları incelemiş ve sağlık temalı kitapların sınırlı sayıda olduğunu tespit etmiştir. Bu doğrultuda ülkemizde sağlık, pandemi, virüs gibi tema ve kavramlar içeren kitaplara ihtiyaç olduğu ve mevcut olan kitapların da irdelenmesi gerektiği görülmektedir. Muelas-Gil ve Mar (2022) çocuk kitaplarında COVID-19 için kullanılan metaforları incelemiş ve kitaplarda kullanılan metaforları 4 başlıkta toplamıştır. Başoğlu (2022), 22 çocuk kitabı üzerinde yaptığı çalışmada kitaplarda bulunan COVID-19 salgının izlerini araştırmış ve kitapların salgını çocuklara anlatmada bir araç olarak kullanılabileceği, kitapların çocukları sakinleştirebileceği sonucuna ulaşmıştır. Bu doğrultuda çocukların bulunduğu gelişim dönemi ve var olan şartlar göz önünde bulundurulduğunda pandemi döneminde çocukların psikolojik gelişimleri için çocuk kitaplarından yararlanmanın son derece önemli olduğu söylenebilir. Yukarıda yapılan araştırmalar da göz önünde bulundurulduğunda çocuk edebiyatı alanında COVID-19 salgını yeni bir kavramdır. Bu sebeple çocuk edebiyatı alanında COVID-19 salgını ile ilgili yapılan araştırmalar nicelik açısından yeterli değildir. Yapılan bu çalışmanın COVID-19 temalı kitaplara dikkat çekmesi ve bu konuda çıkabilecek olan kitap ve yayınlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.1 Çalışmanın Amacı

Kitaplar bireyin sadece dil ve bilişsel gelişimini desteklemez, aynı zamanda bireyi iyileştirir, geliştirir ve ona yardım eder. Kitaplar sayesinde birey daha önce karşılaşmadığı problem ya da olayları deneyimlemiş olur. Özellikle COVID-19 salgını sonucu çocuklar ruhsal ve sosyal gelişimleri açısından olumsuz etkilenmişlerdir. Bu durumda çocukların ruhsal ve fiziksel gelişimlerini olumlu anlamda destekleyebilecek, onlara ilk kez karşılaştıkları bu durum karşısında yardımcı olabilecek eğitici materyallerden biri çocuk kitaplarıdır. Bu çalışmada Türkiye'de erken çocukluk

dönemindeki çocuklar için çevrimiçi ya da basılı şekilde yayınlanan pandemi temalı çocuk kitaplarının içerik özellikleri bakımından incelenmesi hedeflenmektedir.

1.2 Problemler

Bu çalışmanın problemi, "Erken çocukluk dönemine yönelik çevrimiçi ya da basılı olarak yayınlanan pandemi temalı çocuk kitaplarının içerik özellikleri nelerdir?" olarak belirlenmiştir. Aşağıda belirtilen problemler de araştırma kapsamında incelenecektir.

- Kitapların yayınlanma şekli nedir?
- Kitaplarda kullanılan dil erken çocukluk dönemi gelişim özelliklerine uygun mudur?
- Kitaplarda pandemiye ilişkin görseller çocuğun gelişim düzeyine uygun mudur?
- Kitaplardaki pandemiye ilişkin üslup nasıldır?
- Kitaplar çocukların bilimsel bilgi gereksinimini karşılayacak nitelikte midir?
- Kitaplar çocukların duygusal gereksinimlerini karşılayacak nitelikte midir?
- Pandemiye ilişkin kitaplarda kalıp yargılar kullanılmış mıdır?
- Kitaplarda hangi kahramanlara yer verilmiştir?
- Kitaplarda pandemi terminolojisine ilişkin hangi sözcükler kullanılmıştır?
- Kitaplarda pandemiye ilişkin görsellerin özellikleri nasıldır?

1.3 Sınırlılıklar

2019 yılında ortaya çıkan ve tüm dünyaya hızla yayılan COVID-19 virüsü sebebiyle Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi ilan edilmiştir (World Health Organization, 2020). Bu çalışmadan pandemi sürecinin başından günümüze kadar Türkiye'de çevrimiçi ya da basılı olarak yayınlanan resimli çocuk kitapları incelenecektir. Pandemi süreci henüz yeni bir süreç olduğundan bu dönemde çıkarılan kitap sayısı kısıtlıdır. Bu sebeple çalışmada 16'sı basılı, 22'si çevrimiçi olarak çıkarılan toplamda 38 adet kitap incelenmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1 Edebiyat

Edebiyat; insanlara farklı deneyimler yaşama fırsatı sunan, hayatı yansıtan ve şekillendiren bir sanattır. Edebiyat sadece beyne değil kalbe yöneliktir (Gönen ve Veziroğlu, 2013). Edebiyat bireye sanatçı gözüyle kurgulanmış bir dünya sunar. Bireye hayata yeni bir pencereden bakması, farklı deneyimler kazanması için fırsat verir (Sever, 2019). Böylelikle birey yeni bir bakış açısı kazanıp, yaşamı algılama ve empati kurma fırsatı elde etmiş olur.

Edebi eserler toplumsal yaşamın gerektirdiği bazı değerlerin benimsenmesinde bireye yardımcı olur. Bireyi iyiye güzele doğruya yönelme konusunda hem bireysel hem de toplumsal hayatında yeni değerler kazanma yolunda bireye yol gösterir ve onu eğitir (Kavcar, 2017). Bu eğitim erken çocukluk dönemiyle başladığı zaman edebiyat çocuk için vazgeçilmez ve kalıcı bir unsur olacaktır.

Çocuk yetişkinlerden farklı olarak kendine has gelişim özellikleri gösteren, keşif ve öğrenmeye açık, meraklı bir varlıktır (Arıcı, 2016). Çocuğun bu yapısı ve merak duygusu edebiyat ile beslenmelidir (Gezici, 2020).

2.1.1 Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatı yetişkinler tarafından çocuklar için yazılmış eserlerdir (Alkan Ersoy ve Bayraktar, 2014). Alan yazınına baktığımızda çocuk edebiyatı kavramı ile ilgili pek çok tanım karşımıza çıkmaktadır. Cambers, (1971) çocuk edebiyatını geniş anlamda çocuklar için özel olarak yazılmış, yaratıcı edebi eserler olarak tanımlamaktadır. Ewers (1989)'a göre edebiyat çocuklara eğitim vermek için kullanılan en etkili araçtır (Ewers, 1989 akt.; Nikolojeva, 1995).

Çocuk edebiyatı çocukların duygularını fark etmesini sağlayan onların duygularını harekete geçirmeyi amaçlayan eserlerdir (Nodelman, 1992). Çocuk edebiyatı Obserstein'e (1996) göre çocuklar için özel olarak yazılmış, duygusal ve ahlaki değerler içeren, bakış açılarını geliştiren kitaplardır. Çocuk edebiyatı çocukların dünyaları için onların duygu ve düşünceleri göz önünde tutularak yazılan onla brın bilme, anlama, merak gibi ihtiyaçlarını karşılayan sözlü ve yazılı eserlerdir (Tür ve Turla, 1999). Çocuk edebiyatı Hasselmann (2011)'e göre metin yönünden yalın ve anlaşılır, dil yapısı yönünden kusursuz, estetik açıdan ise kusursuz olmalıdır.

Çocuk edebiyatı çocukların zevkleri, hayal güçleri, duygu ve düşünceleri, gelişim özellikleri dikkate alınarak yazılan; eğlendiren aynı zamanda eğiten çocuksu

bir edebiyattır (Gürel, Şahbaz, Temizyürek, 2016). Sever'e (2019) göre erken çocukluk döneminde itibaren ergenlik dönemine kadar olan süreçte çocukların bilişsel, dil ve sosyal gelişim alanlarındaki özelliklerine uygun olarak, onların duygu düşünce ve dünyalarını sanatsal bir dil kullanıp görsellerle destekleyen ürünlerin genel adına çocuk edebiyatı denir. Çocuk edebiyatı çocuğun yalnızca eğitici yönünü değil aynı zamanda hayal gücünü, yaratıcılığını, duygu ve düşüncelerini geliştiren, iç dünyalarını zenginleştiren sadece derece olarak yetişkin edebiyatından farklı olan sanat dalıdır (Şirin, 2019)

Yukarıda da belirtilen geçmişten günümüze kadar yapılan çocuk edebiyatı tanımlarına baktığımızda çocuk edebiyatının genel özelliklerinin vurgulandığını görmekteyiz. Çocuk edebiyatı erken çocukluk döneminde başlayıp ergenlik dönemine kadar devam eden süreçte gelişim özellikleri dikkate alınarak oluşturulmuş, anlama, bilme, keşfetme, merak, empati gibi duygularını destekleyen, yaratıcılık ve hayal güçlerinin gelişmesini sağlayan aynı zamanda edebi zevk ve okuma kültürünün oluşmasının temelini oluşturan edebi ürünlerdir.

2.2 Çocuk Edebiyatı Amacı ve İşlevi

Çocuk edebiyatı yalnızca çocuklara yönelik olmayan çocuğun dünyayı, diğer insanları, hayatı anlamasına yardımcı olan temel bir kaynaktır (Şirin, 2019). Çocuk edebiyatının genel amacı onların duyarlılığını geliştirmek ve edebi bir zevk kazandırıp düşünme becerilerini geliştirmektir. Sanatçı duyarlılığıyla kurgulanmış bir dünya aracılığıyla yaşamı, kültürü, duyguları anlatabilmek, dilin kullanım olanaklarının farkına varmasını sağlayıp sağlıklı iletişim kurabilen bireylerin yetişmesini sağlamaktır (Sever, 2019).

Çocuk edebiyatı ürünleri doğrudan bir fikir aktarmak için kullanılan araçlar değildir. Yazarın çocuğun hayatına bir şeyler katarken, onu kendi dünyasına çekme, kendi fikirlerini benimsetme gibi bir amacı olmamalıdır (Gezici, 2020) Çocuk edebiyatının doğrudan eğitmek gibi bir amacı yoktur. Edebiyat eğlendirirken öğretir (Gönen, 2014). Edebiyat ürünlerinin doğrudan eğitmek gibi bir amacı olmamakla birlikte çocuğun anadilini kullanma ve yaratıcı düşünme becerilerini, hayal gücünü, bilişsel gelişimini destekler ve geliştirir.

Çocuk edebiyatının amacı sadece okuma alışkanlığı kazandırmak değildir. Aynı zamanda çocuklarda insani bir duyarlılık da kazandırmayı amaçlar (Şirin, 2019). Sever (2019)'e göre çocuk edebiyatının temel işlevi çocuklara okuma kitapları okuma alışkanlığının oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir. Çocukta oluşan bu alışkanlık ilerleyen zamanlarda yerini okuma kültürüne bırakacaktır.

Okuma alışkanlığı ve okuma kültürü kazanan çocuk yaratıcı ve eleştirel düşünme, keşfetme, araştırma, yorum yapma gibi becerilerini geliştirerek hem akademik yaşantısında hem de sosyal ilişkilerinde olumlu bir benlik algısına sahip olacak ve toplumda başarılı bir birey olarak var olacaktır (Gönen ve Veziroğlu, 2013).

Çocuklara edebiyatın en önemli katkılarından biri, onlara duyarlılık kazandırmasıdır. Kitaplar çocuklara işledikleri duygusal ve düşünsel temalar aracılığıyla evrensel değerleri dolaylı olarak sezdirir (Aslan, 2019). Edebiyat çocukların hem kalplerine hem de zihinlerine hitap eder. Onlara farklı durum ve duyguları yansıtır. Böylelikle çocukların his ve düşünce dünyalarının şekillenmesine yardımcı olur. Edebiyat ürünlerinin bu etkisi çocukların kendilerine, çevrelerine ve hayata dair derin bir anlayış geliştirmeleri ile ilişkilidir (Gönen ve Veziroğlu, 2013).

Çocuk edebiyatı çocuğun farklı kültürleri fark etmesini sağlar. Bu işlevi ile çocuk hem kendi hem de başka kültürlerin toplumsal değerlerini tanımış olur. Böylelikle çocukların doğrudan deneyimleyemeyeceği konular ve bilgileri dolaylı yoldan öğrenmiş olurlar (Aslan, 2019). Çocuklar çocuk edebiyatı ürünleri ile tarihe, kültüre, topluma ilişkin deneyimler kazanıp hayat felsefesi edinebilir. Çocuk okuduğu kitaplar aracılığı ile hayal, ruh ve düşünce dünyasını zenginleştirir (Sever, 2019).

2.3 Çocuk Edebiyatı Ürünlerinden Resimli Çocuk Kitapları

Resimli çocuk kitapları çocuklara yönelik hazırlanan, büyük çoğunluğu resimlerden oluşan, çocuklara görsel ve sözel deneyimler sunan kitaplardır (Owens ve Nowell, 2001). Resimli çocuk kitapları bir düzeni olan, olay örgüsünde yer ve zaman belirterek kurgulanmış resimli kitaplardır (Kidsinco, 2012). Resimli çocuk kitapları erken çocukluk dönemindeki çocuklar için özel olarak hazırlanmış kitaplardır. Resimli çocuk kitaplarını diğer kitaplardan ayıran en temel özelliği hitap ettiği hedef kitlesinin gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak yazılmasıdır (Ural, 2013).

Erken çocukluk döneminde olan çocukların hayatında resimli çocuk kitaplarının yeri çok önemlidir. Çocuklar okul öncesi eğitime başladığı yıllarda çevreye farklı açılardan bakmaya ve anlamaya çalışırlar. Böylelikle bulundukları çevreyi tanımaya başlarlar. Resimli çocuk kitapları bu doğrultuda çocukların bulundukları çevre ve dünya hakkında merak ettikleri öğrenme ve keşfetme fırsatını onlara sunar (Russell, 1994). Resimli çocuk kitapları çocuklara farklı bakış açıları kazandırır, kendisi dışında var olan dünyayı fark etmesine, başka hayatları gözlemlemesine yardımcı olur (Gezici, 2020). Kitaplar sayesinde çocuk, kendi duygularının farkına varmakla birlikte diğer insanların da duygularını anlamaya başlar. Başka insanların kültür ve hayatlarını merak edip onları tanımaya başlar (Galda, Cullinan ve Sipe, 2009). Resimli çocuk kitapları ile çocuklar hayata dair ilk deneyimlerini kazanmaktadır (Sever, 2019). Çocuklar resimli çocuk kitapları sayesinde toplumsal konularda bilgi sahibi olur, toplumsal cinsiyet rollerini kavrar ve benimser (Karaaslan, Bencik Kangal, Arslan, 2018).

Resimli çocuk kitapları ile çocuğun sanat duygusu gelişir ve estetik deneyimler kazanır. Kitaplar sayesinde çocuğun dil gelişimi desteklenir ve çocuklar çevreleri hakkında bilgi edinmiş olur (Kılınç, 2020). Resimli çocuk kitapları çocuğa yeni bilgiler öğrenmesini sağlamakla birlikte onlara kitap sevgisi ve kitap okuma alışkanlığı da kazandırmaktadır. Erken çocukluk eğitiminde resimli çocuk kitapları eğitim programının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Kitap merkezlerinde kullanılan en önemli materyallerdendir ve çocukların erken okuryazarlık becerilerini desteklemek için kullanılır (Fletcher ve Reese, 2005).

Resimli çocuk kitabı çocuğun gelişimine önemli katkılar sunacağından kitap seçerken yüksek standartlar aranmalıdır. Seçim yaparken çocuğun yaş ve gelişim özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır (Özcan, 2020). Resimli kitaplar yaş grubuna göre üçe ayrılır:

a) 0-3 yaş grubuna hitap eden kitapların büyük çoğunluğunda hiç metin bulunmamakla birlikte yakın çevresinde bulunan insan, nesne, hayvan ya da eşyaların isimlerini tanıtmak amacıyla tek kelime ya da tek cümleden oluşan kitaplar da vardır. Bu kitaplar parlak renkli, net çizgilere sahip kitaplardır. Hitap ettiği yaş grubunun gelişim özellikleri sebebiyle bu kitaplar kalın kartondan oluşan sağlam yapılı kitaplardır.

b) 4-5 yaş grubuna hitap eden kitaplar bir önceki yaş grubuna göre daha gelişmiş kitaplardır. Bu kitaplarda var olan resmin yanında kısa bir metin de yer almaktadır. Seçilen konu ve tema basittir.

c) 6-8 yaş çocuklar artık okuma yazma öğrenme sürecine girmiş yaş grubudur. Bu yaş grubu için resimli kitaplar 2 alt grupta incelenebilir.

c.1) İlk alt grup çocuğun kendi kendine okuyabileceği eserlerdir. Bu kitaplarda metinler kısa ve cümleler basittir. Kullanılan yazı puntosu ise küçük olmaması gerekmektedir.

c.2) İkinci alt grup kitaplar ise henüz okuma yazmaya tam olarak geçmemiş çocuklar içindir. Bu kitaplar bir yetişkin tarafından çocuğa okunacağı için yazı puntosunun ve metin uzunluğunun ilk alt gruba kıyasla önemi yoktur. Seçilen konu ve karakterler ve kullanılan dil çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmalıdır (Ünsal ve Çelik, 2020; Alkan Ersoy ve Bayraktar, 2014; Özcan, 2020).

2.4 Resimli Çocuk Kitaplarının Nitelikleri

Erken çocukluk dönemi çocuklar kendileri, çevreleri ve dünya hakkında aktif olarak bilgi edindikleri zamandır. Bu dönemde çocuklara sunulan kitaplar onlara bir birey olmayı, hayatın temel deneyimlerini anlatır. Onlara yaşamları ve çevreleri hakkında keşif ve araştırma yapmaya teşvik eder. Kitaplar çocuğa farklı yaşamları sunarak onların farklı deneyim ve hayata karşı farklı bir bakış açısı kazanmasına yardımcı olur (Baldwin, 2018). Çocuk kitaplarının çocuk için önemli olan bu amaçlara hizmet edebilmesi için bazı niteliklere sahip olması gereklidir.

Hunt (2005)'a göre bir kitabın nitelikli olabilmesi için merak duygusunu uyandırması, hayal gücünü canlandırması, bir sorunun çözülmesine yardımcı olması gibi özelikleri taşıması gerekir. Kitaplar çocukların soru sorabilme, tartışabilme ve müzakere edebilme yeteneklerini geliştirmelidir (Nystrand, 1997). Nurginyantoro (2005)'a göre nitelikli kitap çocuğun dünyasına, gelişim özelliklerine uygun olmalı aynı zamanda çocuğun dikkatini çekmelidir. Resimli çocuk kitapları hedef kitlenin yani erken çocukluk dönemindeki çocukların gelişim özelliklerine, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olmalıdır (Tomlinson ve Lynch-Brown, 2002). Erken çocukluk dönemi çocukların kendileri ve çevreleri hakkında aktif olarak merak ettikleri ve bilgi

edindikleri zaman dilimidir. Bu sebeple çocuklara sunulan kitaplar çocukların ihtiyaçlarına yönelik olmalıdır. Bu doğrultuda çocuk kitaplarının hedefi çocukları eğlendirip okuma sevgisi kazandırmak olsa da aynı zamanda çocukları eğitmek, bilgilendirmek gibi işlevleri de yerine getirmelidir (Sarumpaet, 2010).

Çocuğun dünyasını tanımak, onun özelliklerine bilmek, gözlemlemek, farklı açılardan bakıp tahlil etmek çocuk edebiyatı ürünü oluşturmak için gereklidir (Temizyürek, 2003). Nitelikli çocuk kitaplarının ortaya çıkması için anlatım, dil, içerik, tasarım, ileti gibi unsurların bazı temel ilkelere dayandırılması gerekir. Yazar kitabını yazarken bu temel ilkelere dikkat ettiği zaman nitelikli bir çocuk edebiyatı ürünü ortaya çıkarmış olur (Maltepe, 2009).

Sever (2003)'e göre çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken temel ilkeler vardır. Çocuk kitaplarının anlatım dili doğal ve çocuğun dünyasına uygun olmalıdır. Yazar anlattığı olay aracılığıyla çocuğa ulaşabilmeli, onunla dostluk kurabilmelidir. Kitap çocuğa anlayamayacağı ve başaramayacağı sorumlukları yüklememelidir. Çocuk kitaplarındaki görseller çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmalı, görseller metni zenginleştirmelidir. Görseller aynı zamanda estetiksel özellikleri ile çocuğun görsel algılarını geliştirici nitelikte olmalıdır. Kitaplar çocuğun gelişim özelliklerine uygun olarak insanı, çevreyi, hayatı anlamasına yardımcı olmalıdır. Yazarın kurguladığı dünya çocuğun kendine has anlama ve yaşama gerçeğinden uzak olmamalıdır. Kitaplar çocuklara görseller ve metin aracılığı ile yeni yaşam deneyimleri ve sorumluluklar sunmalı, çocuk bu sorumluluk ve deneyimlerden çıkarımı kendi yapmalıdır (Sever, 2003).

2.5 Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler

Çocuk kitapları farklı zamanlarda, farklı amaçlar için kullanılan edebi eserledir. Çocuklar için bazen boş zamanlarını doldurucu bir araç olarak kullanılırken bazen de erken okuryazarlık becerilerini geliştirmek, hayal gücünü genişletmek, sosyal duygusal gelişimlerine katkı sağlamak gibi pek çok amaç için kullanılabilir (Hunt, 2005).

Çocuk kitapları bir çocuğun erişebileceği ilk edebi kaynaklardır. Bu kitapların çocuğun yaş ve gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak yazılması, metinlerin az olması, görseller ile zenginleştirilmiş olması kitapları çocuklar için ilgi çekici hale

getirir. Kitaplar çocukların çevrelerini ve dünyayı keşfetmelerine ve etkileşimde olmanın farklı yollarını öğrenmelerine yardımcı olur (Saccardi, 2014).

Çocuk kitaplarının biçimsel ve içeriksel olarak sahip olması gereken bazı özellikler vardır. Çocuk kitaplarında bulunması gereken bu özellikler çocukların gelişim özelliklerine uygun olmalıdır (Körükçü, 2012). Kitaplar çocuklara gerçek yaşamla ilişki kurma, okuma alışkanlığı kazanma, problem çözme becerilerinin gelişmesi, çok yönlü gelişmesi gibi önemli katkılar sağladığından kitapların biçim ve içerik özellikleri önemlidir (Küçük, 2019). Kitapların içerik (konu, tema, karakter, ortam, bakış açısı, ruh hali) ve biçim (kapak, şekil, boyut, ciltleme, sayfa düzeni, kâğıt, harfler, punto) özellikleri çocuğun anlama, dinleme, erken okuryazarlık becerilerinin desteklemesi ve kitapla olan etkileşimini artırmada önemli rol oynamaktadır (Dwyer ve Neuman, 2008). Genel olarak çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikler içerik ve biçim, olarak iki kategoride incelenir.

2.5.1 Biçimsel Özellikler

Bir kitabı çocuk için ilgi çekici yapan unsurlardan biri biçimsel özellikleridir. Bu doğrultuda çocuk kitapları kapağından, iç tasarımına kadar tüm biçimsel özellikleri özenle hazırlanmalıdır (Dönmezler, 2020). Biçimsel özelliklerin çocukların kitapları sevmesi üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir (Stephens, 2008). Kapak, şekil, boyut, ciltleme, sayfa düzeni, harfler gibi özellikler kitapların biçimsel özellikleridir (Coşkun Turan, 2018).

2.5.2 İçerik Özellikleri

Biçimsel özellikler çocuğun kitapla ilk iletişimi sağlar, içerik özellikleri ise bu iletişimin kalıcı ve çocuk üzerinde etkili olması açısından önemlidir (Yazıcı, 2020). İçerik özellikleri, çocukta merak, araştırma ve keşfetme duygusu uyandırmalı, onu hayal kurmaya teşvik etmelidir (Karatay, 2016).

İçerik bakımından çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikler aşağıda sıralanmıştır.

- Konu
- Tema
- Karakterler

- Ortam
- Dil ve anlatım

2.5.2.1 Konu

Konu; okurda gerilim hissi yaratan, karakterleri iş başında gösteren içerik özelliğidir (Alsudairi,2000). Çocuk kitapları için seçilen konular çocukların gelişim özelliklerine uygun olarak gerçek yaşam ile bağlantılı olup, açık sade anlaşılır bir dil kullanarak aktarılmalıdır (Sever, 2019). Çocukların gerçek yaşamlarında çıkan her şey çocuk kitaplarının konusu olabilir. Bu doğrultuda önemli olan yazarın ele aldığı konuya yaklaşımı ve anlatımıdır. Yazarın yaklaşım ve anlatımı çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygun olmalıdır (Ural, 2013).

2.5.2.2 Tema

Tema hitap edilen okuyucu kitlesinde ortaya çıkarılmak istenen temel duygu, düşünce ve görüşlerdir. Tema öyküden çıkarılacak olan ana fikirdir, konu karakter ve ortamı birbirine bağlar (Alsudairi, 2000). Temanın amacı çocuklara ders vermek değildir. Tema bir dersten daha fazlasıdır, bilişsel ve duyuşsal becerilerin temeli temalar aracılığı ile oluşturulur (Barone, 2010).

Temalar çocuğun gelişim özelliklerine ve onların kendi dünya görüşlerini oluşturmasını destekleyecek nitelikte olmalıdır. Her çocuğun dünya görüşü farklı olabilir, bu durumda kitapların bir teması veya birkaç teması olmalıdır (Alsudairi, 2000).

Çocuk kitapları için somut temalar tercih edilmelidir. Seçilen temanın soyut ve yeterince açık olmaması çocuklarda yanlış anlamalara sebep olabilir. Bu doğrultuda çocuk kitaplarında aynı sonuca ulaşılacak tema seçimi önemlidir (Somer, 2015).

Çocuk kitaplarında temalar, olumlu duygu ve düşünce uyandırmalı, çocuklarda merak ve keşfetme duygusunu tetiklemeli, olumlu kişilik özelliklerini destekleyici nitelikte olmalıdır (Kazancı Gül, 2018; Taşcı, 2019).

2.5.2.3 Karakter

Karakter yazarın sözcükler ile hayat verdiği, öyküye canlılık katan, başından çeşitli olaylar geçen kitap unsurudur (Reinke ve Chesner, 2007).

Çocuk kitaplarındaki karakter sayısı bir ila üç karakter şeklinde olmalıdır. Var olan karakter sayısının gereğinden fazla olması olayı karmaşık hale getirebilir. Olayların az sayıda karakterin çevresinde gelişmesi çocuğun bütünlüğü görmesini ve olayı anlamasını kolaylaştırır (Griffith, Beach, Ruan, ve Dunn, 2008).

Çocuk kitaplarında insanlar, hayvanlar, bitkiler, nesneler kitap karakteri olabilir. (Ural, 2013). Seçilen karakter çocuğun yaş ve gelişim özelliklerine uygun olmalıdır (Alsudairi, 2000).

Çocuk kitaplarında var olan karakterler gerçek yaşamdan uzak, kusursuz özellikte olmamalıdır. Çocuk kitap okurken kitapta var olan karakterler ile kendini özleştirir. Kitaptaki karakterlerin kusursuz olması durumunda çocuk kendisini yetersiz hissedebilir. Bu durumda okunan kitabı benimseyemez (Ural, 2013).

2.5.2.4 Ortam

Kitapta var olan karakterler ortam olarak ifade edilen zaman ve mekân içinde hareket eder. Kitaplarda zaman ve mekân için herhangi bir sınırlama yoktur (Alsudairi, 2000).

Kitapta var olan olay ve karakterlerin hareketleri ortamda gerçekleşir. Çocuk kitaplarında genellikle çocukların yakın çevresinden aşina olduğu ortamlar tercih edilir (Barone, 2010; Lukens, 2007). Bu durum çocukların kitabı daha rahat hayal etmesini sağlayacaktır.

Çocuk kitaplarında ortam konusunda yer ve zamanın birbiri ile tutarlı olması ve kitapta bu konuda verilen bilgilerin doğru olmasına dikkat edilmelidir (Dönmezler, 2020).

2.5.2.5 Dil ve Anlatım

Çocuk içinde bulunduğu sosyal ve toplumsal çevreyi kitaplar aracılığı ile tanımaya başlar. Okuduğu kitaplar ile yakın çevresinin sınırlarını aşan çocuk, kitap sayesinde anadilinin anlam yapısı ve özellikleri, söz varlığı ile tanışır. Bu sebeple çocuk kitaplarında kullanılan dil ve anlatım özellikleri kitabın verdiği mesaj kadar önemlidir (Ural, 2013).

Çocuk kitaplarında kullanılan dil ve anlatım çocuğun yaş ve gelişim özelliklerine uygun olmalıdır. Kitap çocukların karşılaştıkları ilk yazılı kaynaklar olduğundan çocuğa dil konusunda iyi bir rol model olmalıdır (Tür ve Turla, 1999 akt. Alkan Ersoy ve Bayraktar, 2014).

Erken çocukluk döneminde çocuklar soyut ifadeleri anlamakta güçlük çekebilirler bu sebeple çocuk kitaplarında kullanılan dil ve anlatım ağır mecaz ve benzetmeler içermemeli, argo sözcükler kullanılmamalıdır (Sever, 2019).

Çocuk kitaplarında kullanılan cümlelerin basit, kısa ve ritmik olması çocuğun hem anlamasını hem de kitabı sevmesini kolaylaştırır. Cümle içinde geçen yeni kelimeler çocuğun yaş ve gelişim özelliklerine uygun olmalıdır. Anlaşılması ve söylenmesi zor kelimler çocuk kitaplarında tercih edilmemelidir (Morrow, 2007; Santora, 2013).

2.6 Elektronik Kitaplar

Sözlükte kitap tanımına baktığımızda "ciltli veya ciltsiz olarak meydana getirilmiş, basılı ya da yazılı kâğıt yaprakların bütünü" karşımıza çıkmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2021). E- kitap da olarak da ifade edilen elektronik kitaplar kavramı üzerine henüz fikir birliğine varılmış bir tanım bulunmamaktadır (Öner, 2010). Cox ve Muhammed (2001) e- kitapları kitapların bilgisayar ortamında okunabilen dijital halleri olarak tanımlarken, Vaasiliou ve Rowley (2008) e-kitabı geleneksel kitapların özelliklerini taşıyan dijital nesneler olarak tanımlamıştır. Tanımlamalar göz önünde bulundurulduğunda dijital ortamda ortaya çıkan veya geleneksel kitapların dijital hale dönüştürülmesiyle oluşan bir elektronik cihaz vasıtasıyla okunabilen kitaplardır. E-kitapların birden çok formatı vardır. En çok kullanılan formatlar arasında HTML (html), Portable Documant Format (pdf), ePub/IDPF (epub) gelmektedir. PDF formatı günümüzde pek çok yazılım ve donanım şirketi tarafından tercih edilmektedir (Bozkurt ve Bozyaka, 2013).

E- kitapların en büyük avantajı her yerde okunabilir olmasıdır. E- kitaplar okuyucular için sayısız kitaba her yerden ulaşıp satın alma ya da okuyabilme imkânı sağlamaktadır (Nattar ve Selvakumar, 2009). Dezavantajı ise bu kitaplarda dijital korsancılığın yayın sektörü için tehlike haline gelmesidir. Şirketler bu konuda

şifreleme yönteminin yanı sıra DAM, DRM, DOI sistemi gibi telif hakları için güvenlik önlemi almaktadırlar (Carreiro, 2010).

2.6.1 Elektronik Çocuk Kitapları

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte kitaplarda değişime uğramış ve elektronik kitaplar ortaya çıkmıştır. Elektronik kitaplar animasyon, sesli anlatım, müzik gibi yenilikleri okuyucuya sunmaktadır. Bu özellikler çocuklar için bağımsız olma deneyimi sağlamaktadır (Öngöz, 2011).

Çocuklar için elektronik kitaplar ile geleneksel kitaplar arasındaki fark onların daha iyi anlamaları için elektronik kitaplara multimedya özelliklerinin eklenmesidir. Özellikle ses ve animasyon gibi özellikler çocukların kitaba olan ilgisini artırmakta ve onlarda bağımsız okuma isteği oluşturmaktadır (Rhodes ve Milby, 2007).

Çocuklar için hazırlanan elektronik kitapların onların gelişimlerine katkı sağlayabilmesi için çocukların gelişim özellikleri, ihtiyaç ve ilgileri göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır (Çamlıbel Çakmak, 2020). Elektronik kitapların çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmasının yanında çocuğun ilgisini çekecek renk, ses ve görüntü efektleri içermelidir. Çocuklar elektronik kitaplar aracılığıyla kendi başına okuma gerçekleştirebilir fakat kontrolünü sağlamak amacıyla ekran süresinin denetlenebilir olması gerekmektedir (Bozkurt Yükçü, İzoğlu Tok ve Bencik Kangal, 2019). Elektronik kitaplar çocukların dikkatini dağıtabilecek karmaşık yapıda olmamalıdır. Bu kitaplarda bulunan multimedya özellikleri ölçülü kullanılmalı, kitapta verilmek istenen mesajın önüne geçmemelidir (Çamlıbel Çakmak, 2020).

2.6.1.2 Elektronik Çocuk Kitaplarının Avantajları ve Dezavantajları

Teknolojinin gelişmesi günümüzde elektronik kitapları ortaya çıkarmış, elektronik kitapların yaygınlaşması da beraberinde çeşitli avantajları ve dezavantajları getirmiştir. Elektronik kitapların avantajları şu şekilde sıralanabilir:

- Elektronik kitaplar metin oluşturulduktan sonra internet ortamında erişime açılmaktadır. Bu sebeple elektronik kitapların erişimi kolaydır.
- Elektronik kitapların baskı ve dağıtım gibi süreçleri olmadığından basılı kitaplara göre daha ekonomiktir.

- Geleneksel kitapların baskısının tükenmesi, başkası tarafından ödünç alınması gibi durumlar söz konu iken elektronik kitaplarda bu gibi durumlar söz konusu değildir. Bu kitaplara ulaşmak uygun ve kolaydır.
- Teknolojiye ilgisi olan ve teknolojik aletlerle çok fazla vakit geçiren bireyler için okuma etkinliğini teknoloji ile birleştirir ve onlar için kitabı çekici hale getirir.
- Elektronik kitaplar bir e-kitap okuyucusu aracılığı ile okunabildiği gibi telefon, tablet, dizüstü ya da masaüstü bilgisayar aracılığı ile de okunabilir. Bu durum herhangi bir elektronik cihaz aracılığı ile yüzlerce kitabın taşınabilir olmasını sağlar.
- Elektronik kitaplar özel gereksinimli bireyler için erişilebilir kaynaklardır (Bozkurt ve Bozyaka, 2013; Soydan, 2012).

Elektronik kitapların dezavantajları şu şekilde sıralanabilir:

- Elektronik kitaplar teknolojik bir alet aracılığı ile okunduğundan basılı kitaplar kadar dayanıklı değillerdir.
- Elektronik kitap okunan cihazların ekran çözünürlükleri uzun süre okumalar için elverişli değildir. Bu cihazlarla uzun süre okuma yapmak güç ve yorucu olabilmektedir.
- Elektronik kitaplar için standart bir format yoktur. Kitapların sadece belli formatlarda çalışması okuyucular için uyumluluk sorununu ortaya çıkarmaktadır.
- Basılı kitaplar için herhangi bir güç kaynağına ihtiyaç yokken elektronik kitapları okumak için bir güç kaynağı gerekmektedir.
- Telif ve izin verilmeyen durumlarda elektronik kitaplar yasal olmayan yollar aracılığı ile çoğaltılabilmekte ve kullanılabilmektedir (Bozkurt ve Bozyaka, 2013; Rao, 2003).

2.7 Çocuk Kitaplarında Resimleme

Resimlerin ilk çağlardan günümüze insanların iletişiminde çok önemli bir yeri vardır. İlk çağlarda insanlar anlatmak istediklerini duvarlara çizmişlerdir. Kitaplardaki resimlerin ana işlevi ise konuyu, olayları anlaşılır kılıp, metni aydınlatmaktır. Aydınlatma anlamına gelen "illumination" sözcüğü orta çağda kitaplardaki

resimlemeler için kullanılırdı. Latincede aydınlatma anlamına gelen “illumination” sözcüğü Türkçede illustrasyon şeklini alıp resimleme anlamında kullanılır (Bassa, 2013).

Kitaplardaki resimler erken çocukluk döneminde olan çocuklar için son derece önemlidir. Bu dönem çocukları için yazılan kitaplarda resim, kitabın bütününde yer almalıdır (Brookshire, Scharff ve Moses, 2002). Erken çocukluk dönemindeki çocuklar için genellikle büyük boy kitaplar kullanılır. Her sayfada dörtte üç oranında resim, dörtte bir oranında yazı ayrılmalıdır. Resim metnin tamamlayıcısıdır. Yetişkin hem metin hem de resim aracılığı ile çocuğa kitapta geçen olayları anlatır. Bu doğrultuda resimler metnin yanında, metne uygun olarak yer almalıdır (Alkan Ersoy ve Bayraktar 2014).

Resim çok sayıda sözcüğün yerine kullanılabilen bir unsurdur. Çocuk için okumayı kolaylaştırır, merak ettirip öğrenmeye teşvik eder. Kitaplardaki metin ya da olayın somutlaştırılıp anlaşılmasını sağlar (Evans ve Saint- Aubin,2005; Ganea, Ma ve DeLoache,2011). Özellikle erken çocukluk dönemi çocukları okuma ve yazma bilmediğinden kitaptaki resimler öykünün anlaşılmasını ve çocuğun kitaptan zevk almasını sağlar (Sawyer, 2009).

Çocuk kitaplarında resimlemede kullanılan çizgiler yuvarlak ve sevimli olmalıdır. Bu durum kitabın çocuk için daha çekici olmasını sağlar. Resim bütünlüğünü olumsuz yönde etkileyen sert ve keskin çizgiler resimli çocuk kitaplarında tercih edilmez. Kitaplardaki resimlemede renklendirme de kitabın anlatım gücünü artıran, çocukların ilgisini çekmeyi sağlayan bir unsurdur. Kullanılan renklerin uyumlu ve bir bütünlük içinde olması gerekir. Çocuğun dikkatini dağıtmaması açısından kullanılan renkler çizgi unsurundan daha ön plana çıkmalı ve canlı renkler fon ile uyumlu olmalıdır (Tür ve Turla, 1999; akt. Alkan Ersoy ve Bayraktar, 2014).

Carolyn ve Rule (2005)’un okul öncesi çocuklar için yazılmış 30 kitabın resimlemeleri ile ilgili yapmış olduğu çalışmada çocukların beğendikleri resimlerin yakın çevrelerinden aşina oldukları resimler olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca çocukların tanımadıkları, onlara karışık gelen resimlemelerden kaçındıkları görülmüştür. Bu doğrultuda kitaplarda resimleme faktörü oldukça önemlidir.

2.8 Çocuk Kitaplarının Çocukların Gelişimlerine Katkısı

Çocuk edebiyatı çocuğun çok yönlü gelişmesine katkı sağlaması, yeni yaşantılar ve deneyimler sunması ve çocuğa iyi alışkanlıklar kazandırması açısından çok önemlidir. Çocukların duygusal gelişimlerini destekleyerek, hayal güçlerini ve yaratıcıklarını desteklemesi açısından çocuk kitapları çocukların hayatında önemli bir yeri vardır (Kılınç, 2020).

Vygotsky sosyo-kültürel gelişim kuramında dil ve sosyal etkileşimin öneminden bahseder. Çocuklar henüz konuşmayı bilmediği yaşamlarının ilk zamanlarında dili kullanmadan etrafındaki insanları, nesneleri ve olayları gözlemlerler. İlerleyen zamanda okul öncesi ve ilkokul dönemlerinde çocuk özel konuşma olarak da adlandırılan kendi kendine konuşma davranışını sergiler. Özel konuşma yaparken çocuk karşılaştığı problemi çözerken nasıl çözdüğünü, neler yaptığını anlatıp, kendi kendine konuştuğu gözlemlenir. Yetişkinler bu şekilde problem çözen çocuğu dil ve sosyal etkileşimlerini de kullanarak düşünmeye teşvik etmesi önemlidir (Gülay ve Akman, 2009). Ebeveynlerin bu doğrultuda çocukların dil gelişimi desteklemek ve onları düşünmeye teşvik etmeleri için çocuk kitapları önemli bir araç olacaktır.

Bağlanma kuramında Ainsworth'e göre, çocuğun bakımından sorumlu kişilerin hassas ve duyarlı olması güvenli bağlanma üzerinde etkilidir. Çocuğun ilerleyen zamanlardaki çocukluk ve yetişkinlik dönemlerinde sosyal- duygusal gelişimi ve insanlarla olan iletişiminde güvenli bağlanma önemlidir. Bağlanmada genetik ve mizaç etkisinin yanında sosyal etmenlerin ve bağlamların çeşitliliği de önemlidir (Santrock,1990 akt. Kılınç, 2020). Bu bağlamda ebeveynlerin çocuklarına sosyal ve duygusal anlamda farklı deneyimler sunabilmesi açısından çocuk kitaplarının önemi büyüktür.

Sigmund Freud'un psikoanalitik gelişim kuramına göre kişiliğin temelleri çocukluk yıllarında oluşur. Bu oluşum bebeklikten başlayıp yaşamın 6. Yılında tamamlanır. Freud'a göre çocuğun bu altı yıl içindeki deneyim ve yaşantıları yetişkin olduklarındaki kişilik özellikleri üzerinde son derece önemlidir (Burger, 2006 akt. Acar Şengül ve İpek Yükselen, 2014). Freud oral dönem, anal dönem, fallik dönem, gizil dönem ve genital dönem olmak üzere kişilik gelişimini 5 döneme ayırmıştır. Gizil dönemde sosyal çevre ile olan etkileşimi ön plana çıkar ve çocuğun ilgisi sosyal ilgi

alanlarına yönelir. Çocuk için bu dönemde yakın çevresi ile olan iletişim, eğlence, akademik başarı gibi unsurlar önemli hale gelir. Bu dönemde enerjisini akademik başarısını artırmak, yeni deneyimler elde etmek, yeni şeyler öğrenmek için kullanır (Miller, 2008). Çocuğun bu ilgisini doğru kaynaklara yönlendirmek önemlidir. Bu kaynakların başında çocuk kitapları gelmektedir. Kitap çocuğa sosyal- duygusal öğrenmeler sunmakla kalmayıp aynı zamanda onun yeni şeyler keşfetmesini sağlayacaktır.

Doğumundan itibaren çocuğun ebeveynleri ile kurduğu iletişim onun gelişimini etkileyen en önemli unsurlardan biridir (Cüceloğlu, 1994). Kitaplar geçmişten günümüze ebeveynlerin çocukları ile iletişim ve etkileşimlerinde başvurduğu kaynakların başında gelmektedir (Kiefer vd., 2007). Çocuklara doğumundan itibaren kitap okunması çocuğun erken yaşta kitaplara olan ilgisini artırmakla beraber bilişsel gelişimlerinin yanında dinleme becerileri geliştirip, dil gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır (Cody, 1973; Sınar 2006). Çocuk kitapları çocuğun sözlü anlatım becerilerinin ve duyuşsal algılarının gelişmesine katkı sağlar. Bunun yanında bireyin tüm duyularının aktif kullanımını sağlayan kitaplar yordama becerisini de geliştirir (Nalinci, 2018). Çocuk kitap okunurken yazım sembollerine aşinalık kazanırken diğer taraftan kitapta bulunan resimleri inceleyip hayal gücünü geliştirmektedir (Coddy, 1973; Sınar, 2006). Bu durum çocuğun erken okuryazarlık ve yaratıcılık becerilerini geliştirmektedir.

Çocuk kitaplar aracılığı ile esnek düşünebilme, eleştiri yapabilme, topluma ve insanlara karşı önyargısız olabilme, duygularının farkına varıp onları kontrol edebilme gibi pek çok beceriyi geliştirme imkânı bulabilmektedirler. Çocuk bütün bunları yaparken aynı zamanda kendini tanır ve yapabileceklerinin farkına varır. Yapılan araştırmalara göre bireyin çocuklukta elde ettiği bu deneyimler, yetişkinlikte bireyin kişilik yapısı, inanç ve değerleri üzerinde son derece etkilidir (Yener, 2008). Çocuğun kendisini ve çevresinde var olan insanları anlamaları için kitaplardan yararlanmak gerekmektedir. Kitaplar birçok olay ve problemin çözümünde kullanılmasının yanında davranış problemlerinin çözümünde de kullanılan en etkili araçlardan biridir (Quzts, Taylor ve Taylor, 2003).

Çocuk kitapları çocuğun kendini ve çevresini anlamasına yardımcı olmaktadır. Çocuk kitap aracılığı ile kendini tanıyıp yapabileceklerini fark edecek ve

aile ve toplum içinde var olan rolünü kavramaktadır. Tolum içindeki rolünü benimseyen çocuk kendi kültürü hakkında bilgileri de kitaplar ile öğrenmektedir (Hefflini, Barklade- Ladd, 2001).

Teknolojik gelişmeler günümüzde hızla artıp hayatımızı kolaylaştırsa da yazı insanın hayatında vazgeçilmez bir unsurdur. Çocukların okul öncesi dönemden ortaöğretim çağına kadar olan süreçte çocuk kitapları ile etkileşim halinde olması onların bilişsel, sosyal-duygusal ve dil gelişimlerine önemli katkılar sağlayacaktır (Özçelik, 2007; Norton,1999; akt. Sever, 2019). Erken yaşlardan itibaren çocuğun kitapla tanışması, çocuğun gelişimine olumlu katkılar sunmasının yanı sıra çocuğun yetişkin olduğu zamanda da iyi bir okuyucu olmasını sağlar (Morrow, 1989).

2.9 Çocuk Kitaplarının Çocukların Gelişim Alanlarına Etkisi

Erken çocukluk döneminden itibaren çocuk kitaplarının çocukların bilişsel, dil, duygusal ve fiziksel gelişiminde çok önemli katkıları vardır. Kitaplar çocukların gelişim özelliklerine uygun olarak kullanıldığında çocukların çok yönlü gelişiminin desteklenmesinde önemli bir rol oynar (Norton ve Norton, 2011). Bu doğrultuda çocukların erken çocukluk döneminden itibaren çocuk kitapları ile karşılaşması çok önemlidir.

2.9.1 Çocuk Kitaplarının Bilişsel Gelişim Alanına Etkisi

Bireyin yaşamının ilk yıllarında gelişimi çok hızlı ve önemli değişimler meydana gelir. Bilişsel gelişim bu dönemde hızlı gelişim gösteren bir alandır (Saltalı,2013; akt. Elibol, 2014). Bu doğrultuda bu dönemde bebeğe uygun ortamlar yaratmak, onun gelişimini destekleyici materyaller sunmak çok önemlidir. Piaget'in bilişsel gelişim kuramına göre çocukta bilginin oluşmasındaki temel unsur şemadır. Şema bireyin sahip olduğu, öğrendiği bilgileri kendi zihninde nasıl organize ettiği ile ilgilidir. Piaget'e göre çocuk yeni bir durumla karşı karşıya geldiği zaman sahip olduğu şemalar yeterli olmazsa bu durum dengeyi bozar. Çocuk özümleme (adaptasyon) ve uyum sağlama (akamodasyon) süreçleri ile yeniden denge kurar. Bu süreç çocuğun ebeveynleri ve çevresindeki diğer kişilerle etkileşimi sonucunda elde ettiği deneyimler ile gerçekleşir (Küçükkaragöz, 2017). Çocuğun yaşayacağı deneyimler için kritik dönemler vardır. Çocuk bu kritik dönemde belli davranışların gelişmesi için gelişim dönemine uygun olarak deneyimler yaşamalıdır. Bu deneyimler çocuğun gelişiminde

kalıcı etkiler bırakacağından doğru zamanda yaşaması önemlidir (Aamodt ve Wang, 2011). Çocukların yaşamlarının ilk üç yılı beyin gelişimi açısından kritik bir dönemdir. Yapılan araştırmalara göre bu dönemde bebek yeterli ve uygun uyaranla karşılaşmadığında beynin köreleceği ve en üst potansiyeline ulaşamayacağı tespit edilmiştir (Özdemir ve Yurdakul, 2005; akt. Elibol, 2014). Çocuk kitapları da bebeklikten itibaren çocuğun beyin gelişimini desteklemek adına iyi bir uyaran olacaktır.

Çocukta bilişsel süreçlerin gelişmesinde çocuk kitaplarının önemi büyüktür. Erken yaşlardan itibaren kitapla karşılaşan çocuk; gözlem, karşılaştırma, eşleştirme, sınıflama, sıralama gibi temel becerilerini geliştirir (Norton ve Norton, 2011). Çocuk kitapları çocuğun zekâ, karar verme becerisi, problem çözme becerisi gibi pek çok beceriyi destekleyip, çocuğun bilişsel gelişimine katkı sağlamaktadır (Şimşek, 2018). Çocuk kitapları tahminde bulunma, hatırlama, anlama, algılama ve kavram gelişiminde çocuk edebiyatı ürünleri önemli katkılar sağlamaktadır. Bu ürünlerle büyümüş çocukların bilişsel gelişim açısından yaşıtlarına göre 3 yıl önde olduğu saptanmıştır (Mussen, Conger, Kagan, 1979; akt. Celkan, 2006). Çocuk kitapları aynı zamanda çocuğu bilişsel sorgulama yapmaya yönlendirir. Kitapta geçen olaylar aracılığı ile çocuk sebep ve sonuçlar üzerine düşünüp sorgulamaya başlar (O'Sullivan, 2004). Bebekler üzerine yapılan etkileşimli okuma, jest ve mimikler ile tekerleme söyleme ve herhangi bir etkileşimde bulunmadan oyuncak gösterme ile ilgili yapılan bir araştırmada, bebeklerin resimli kitap okunurken beyinlerinin empati ve bilişsel becerileri ile ilgili olan bölgesinde daha fazla uyarılma görüldüğü tespit edilmiştir (Hakuno, Pirazzoli, Johnson ve Lloyd Fox, 2018).

Erken çocukluk dönemindeki çocuk için çevresindeki uyarıcı zenginliği çok önemlidir. Zengin uyarıcılarla dolu bir çevre çocuğun zihinsel becerilerini geliştirmesine katkı sağlar. Yapılan araştırmalar zengin uyarıcı ile karşılaşan çocukların zihinsel ve sosyal gelişim açısından zengin uyarıcı ile karşılaşmayan çocuklara göre önde olduğunu göstermektedir (Şahin, 2000; akt, Yurtseven, 2011). Bu dönemde resimli çocuk kitapları ile karşılaşan çocuğun hayal gücü artar. Kitapta bulunan resimler çocuğun soyut ifadeleri algılamasına yardımcı olur. Kitaplar sayesinde çocuk somut temelli düşünceden soyut düşünmeye geçer (Yörükoğlu, 2008; akt. Yurtseven, 2011).

Çocuklar nitelikli çocuk kitapları ile karşılaştıklarında yeni deneyimler elde etmiş olurlar. Bur durum beyinlerinde var olan yapıyı değiştirmelerinde ve yerine yenilerini ekleme sürecinde oldukça önemlidir (Sever, 2019). Çocuk kitaplar yoluyla kendi için anlaşılması güç olan ölüm, boşanma gibi kavramları algılayabilir. Çocuk için zor olan hatta çoğu zamana gizlenen bu durumlar karşısında üstesinden gelebilmesi için kitap önemli bir kaynak olacaktır (Karagül, 2018).

Çocuk kitaplarının çocuğun bilişsel gelişimini desteklediği inkâr edilemez bir gerçektir. Bu gerçeklik doğrultusunda ebeveynler çocuklarına kitap seçerken seçici olup, çocuklarının yaş ve gelişim özelliklerini göz önünde bulundurmalıdırlar (Gezici, 2020).

2.9.2 Çocuk Kitaplarının Dil Gelişimi Alanına Etkisi

Bireyin sosyalleşmesini sağlayan en önemli özelliği şüphesiz iletişim becerileridir. İletişim becerileri bebeklikten itibaren gelişmeye başlayıp dilin iletişim amaçlı kullanımı da aynı şekilde gelişmektedir (Bochner ve Jones, 2003; akt. Akaoğlu ve Turan, 2014). Dil gelişimde Piaget ve Vygotsky etkileşimli bakış açısını savunurlar. Bu bakış açısına göre bireyin doğuştan getirdiği dil edinimine dair kapasitesi ile çevresel faktörler sürekli etkileşim halindedir (Akaoğlu ve Turan, 2014). Çocuğun doğuştan getirdiği kalıtımsal özellikleri yanında çevrenin çocuğa sağladığı destek çok önemlidir. Bu nedenle dil gelişimi için kritik olan erken çocukluk döneminde kitapların dil gelişimini destekleyici özelliklerinden faydalanmak gerekmektedir (Yıldız Bıçakçı, Er, Aral, 2017).

Dil; bireyin duygu ve düşüncelerini, inançlarını ve değerlerini anlatmak, açıklamak, soru sormak, gibi eylemler için kullandığı bir araçtır (Benson,2013). Dil bebeklikten itibaren zamanla kazanılan gelişmesi uzun süren bir beceridir. Bu nedenle çocuğa dil gelişimi konusunda sabırlı davranılmalıdır (Griffith, Beach, Ruan ve Dunn, 2008). Dil gelişimi doğumdan itibaren bilişsel gelişim ile paralel olarak gelişir. İfade edici dil gelişimi ise iki ile altı yaş arasında gelişim göstermektedir. Alıcı dil aşaması olan 0-2 yaş aralığında çocuk zengin evre ortamı ile desteklendiğinde ifade edici dil gelişimini kazanması daha kolay olacaktır (Kılınç, 2020). Yapılan bir araştırmaya göre yedi hafta boyunca aileleri tarafından etkileşimli olarak kitap okunan çocukların alıcı dil sözcük bilgilerinin anlamlı bir şekilde artış gösterdiği tespit edilmiştir (Kotaman,

2008). Bu doğrultuda bireyin doğumdan itibaren kitapla karşılaşması dil gelişiminde etkili olacaktır.

Çocuklara küçük yaşlardan itibaren gelişim özelliklerine uygun olarak kitap okunması onların dil gelişimlerini hızlandırarak, kelime dağarcıklarını geliştirir. Kelime dağarcıklarını gelişmesi için küçük yaşlardan itibaren çocuklar bu konuda desteklenmelidir. Bu doğrultuda kitap okumak kelime dağarcığını geliştirmek için ideal bir araçtır. Yapılan bir araştırmada düşük gelirli ailelerin çocuklarının kelime dağarcıklarının daha az olduğu tespit edilmiştir. Bu ailelere gerekli eğitimler verilip çocuklarına kitap okumaları sağlanmış ve çocukların kelime dağarcıklarında önemli kazanımlar olduğu gözlemlenmiştir (Crawford, 2006). Çocukların erken okuryazarlık becerileri ve dil gelişimlerinde onlara düzenli olarak kitap okunması ile doğru orantılı olarak artış sağlayacaktır (Aram ve Levin, 2004; Isbel Sobol, Lindaeur ve Lowrance, 2002). Erken okuryazarlık becerileri ve dil gelişimi açısından çocuğun doğumdan itibaren düzenli olarak kitapla etkileşimde olması önemlidir. Doğumundan itibaren kitaba maruz kalan çocuk, maruz kalmayan çocuklara göre daha fazla kelime öğrenmekte ve kelime dağarcığını geliştirmektedir (Beaty, 2009; akt. Feyman Gök, 2020).

Çocuk anadilini öğrenirken anne ve babası ilk rol modelidir. Anne ve babanın yanı sıra çocuğun yaşı büyüyüp çevresi genişledikçe bu modellerin sayısı da artmaktadır. Çocuğun dil gelişiminde çevresinde var olan modellerin yanı sıra çocuğa sunulan zenginleştirilmiş dil ortamlar ve destekleyici uyaranlar önemlidir (Sever, 2019). Çocuğun dil gelişimini destekleyecek olan uyaranlardan biri de çocuk kitaplarıdır.

Çocuk kitaplarının çocuğun dil gelişimine en önemli katkılarından biri onun sözcük dağarcığını geliştirmesidir. Sözcük dağarcığı gelişen çocuğun anlama ve anlatma becerileri de gelişecektir (Yalçın Aytaş, 2017).

2.9.3 Çocuk Kitaplarının Sosyal Duygusal Gelişim Alanına Etkisi

Bireylerin sosyal ve duygusal anlamda yeterli olmaları için geliştirdikleri yaklaşım ve değerleri öğrenme süreci sosyal ve duygusal gelişimdir (Kılınç,2020). Birey için sosyal duygusal gelişim doğumundan itibaren yaşamının her evresinde var olan ve yaşamının sonuna kadar devam edecek olan bir süreçtir. İnsan yaşamı boyunca

pek çok insanla etkileşim halindedir. Bu etkileşimler kişinin karakterini oluşturmasında ve sosyal yaşantısını devam ettirebilmesinde oldukça önemlidir. İnsan yaşantısında çok önemli olan sosyal duygusal gelişim için çocukluk yılları son derece önemlidir. Çocukluk döneminde sosyal gelişimini olumlu desteklendiğinde, ilerleyen dönemlerde bu durumdan olumlu etkilenecektir. Bu doğrultuda özellikle 0-3 yaş aralığı kritik bir dönemdir. Çocuğun bu dönemde insanlarla olan etkileşimi desteklenmelidir (Acar Şengül ve İpek Yükselen, 2014).

Bireyin bebeklik döneminde itibaren kitapla tanışması onun sosyal duygusal ve ahlak gelişimi için önemlidir (Van Kleeck, 2003). Bandura bebeklerin pek çok davranışı gözlem ve taklit yoluyla öğrendiğini belirtmektedir (Ulusoy vd., 2002: Akt. Güleç ve Geçgel, 2006). Sosyal Öğrenme Modeli'ne göre kitaplar çocukların kimlik kazanmaları konusunda etkili araçlardır (Güleç ve Geçgel, 2006). Erken çocukluk döneminden itibaren çocukların karşılaştıkları onların hayal dünyalarına ve düşüncelerine yönelik olan çocuk kitapları; onların sosyal ve duygusal anlamda tutarlı bir kişilik oluşturmalarında yardımcı olur (Kılınç, 2020). Kişilik oluşumu bir süreçtir ve çocukların bu süreç içinde çocuk kitapları ile karşılaşmaları onların topluma uyumlu olmalarına ve kendilerine has kişiliklerini geliştirmelerine yardımcı olur (Yalçın Aytaş, 2017). O'Sullivan (2004) çocuklara kişilik eğitimi verirken çocuk kitaplarından faydalanılması gerektiğini savunmaktadır. Kitaplar sayesinde çocuk farklı kültürler ile tanışarak hayata dair deneyimlerini zenginleştirir. Kazandığı yaşam deneyimleri ile çocuk toplumdaki sosyal ilişkileri tanımış olur (Sever, 2019).

Çocuğun gelişimi için kritik bir dönem olan 0-6 yaş aralığına hitap eden çocuk kitapları çocuğun örnek alabileceği rol modellere yer vererek onun toplumsallaşma sürecine destek verir (Sever, 2019). Çocuk kitapları toplumsallaşmasına destek vermenin yanında aynı zamanda çocukta empati duygusunun da gelişmesine katkısı vardır. Kitaplar çocuklara farklı insanların, farklı kültürlerin, farklı yaşamların olabileceğini gösterir (Gezici, 2020). Çocuklar kitaplarda bulunan karakterler aracılığı ile kendilerini başkalarının yerine koyma becerisi kazanır (Hunt, 1992; akt. Işıtan, 2005). Çocuk, çocuk kitapları sayesinde insanları, çevreyi ve hayatı tanır. Bu sayede kitaplarda kendi dünyasından bir parça bulur. Kitaptaki metinler ve yaşadıkları ile ilişkiler kurup çıkarım yapar (Şimşek, 2018). Çocuk kitapları çocukların yaş ve gelişim özellikleri doğrultusunda sahip olduğu iletiler ve kitap kahramanları çocuğun hikâye ve kahramanlar ile özdeşim kurmasını sağlar. Çocuk kitaplarda özdeşim kurduğu

kahramanlar sayesinde prososyal davranış da denilen paylaşma, yardım etme, iş birliği yapma, bir başkasını teselli etme gibi davranışları kazanırlar. Bu durum çocuğun sosyal ve ruhsal gelişimi için son derece önemlidir (Karagül, 2018; Uzmen, 2002).

Çocuk, kitaplar sayesinde kendini tanımak, empati kurmak, başkalarına saygı duymak gibi sosyal duygusal gelişimi için önemli kazanımlar elde etmektedir (Sever, 2019). Çocuk kitapları ile çocuk hissettiği duyguların doğal olduğunu anlar. Yaşamış olduğu ya da ilerde yaşama ihtimalinin olduğu duygusal olaylar karşısında nasıl davranacağına kitaplar sayesinde hazırlık yapmış olur (Lynch-Brown ve Tomlinson, 2005).

Kitapların çocukların sosyal ve psikolojik gelişimlerinde büyük etkisi vardır. Çocuklar kitap sayesinde sahip oldukları sorunlar karşısında oluşan terslikleri çözer ve hayal kırıklıklarını giderir. Kitapla etkileşimi olan çocuk kendini ve çevresini tanır, çevresine karşı empati kazanır. Karşılaştığı ya da karşılaşma ihtimali olan sorunlara karşı karamsarlığa kapılmadan çözüm yolları arar (Lluosa ve Fuantes, 2014; akt. Karagül, 2018). Hayatta bazı olumsuz durumların olabileceğini, korkabileceğini kitaplar yoluyla öğrenir. Kitap okuma yoluyla çocuk olumsuz durumların sadece kendine has olmadığının farkına varıp, dünyada yalnız olmadığını anlar. Bu durum ona güç verir (Öncü, 2012).

Kitap okumanın sosyal duygusal gelişim açısından sağladığı fayda "klinik edebiyat" olarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda kitapların çocukların hayatlarında karşılaşabilecekleri sorunlarla baş etmelerinde kitapların etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Işıtan, 2005). Yapılan bir araştırmada uygun kitaplar ve etkileşimli okuma ile ebeveynleri tarafından kitap okunan çocukların sosyal olguları anlamada ve uygun çözüm yolları bulmak konusunda anlamlı farklar ortaya konduğu tespit edilmiştir (Çelebi Öncü vd., 2019).

2.9.4 Çocuk Kitaplarının Fiziksel ve Motor Gelişim Alanına Etkisi

Niceliksel ve niteliksel olarak ifade edilen vücuttaki gelişimler fiziksel ve motor gelişimdir. Bireyin ağırlık, boy oranlarındaki artış ve kaslarındaki gelişim ve çalışmalar fiziksel büyümenin göstergesidir. Bu gelişim ve değişimlerin en hızlı olduğu dönem doğum öncesidir. Doğum öncesi dönemden sonra bebeğin fiziksel ve

motor gelişim açısından gelişiminin en hızlı olduğu dönem bebeklik dönemidir. Bu hızlı gelişim bebeklik döneminden sonra yavaşlayarak devam etmektedir (Berk, 2013).

Çocuklara erken çocukluk döneminden kitapla etkileşime girdiği takdirde önce kitap okuma, kitabı kullanma, elde tutabilme, sayfaları çevirebilme gibi becerileri kazanırlar. Banyo kitapları, sesli kitaplar ve kalın karton kitaplar bebeklikten itibaren kullanılabilecek olan, bu dönem için özel hazırlanmış kitaplardır. Bu kitaplar sayesinde çocuğun ilgisi kitaba yönelecektir ve kitaplar sayesinde çocuk 2 yaşından itibaren kitapların sayfasını çevirmek için gerekli ince motor becerilerinde gelişim gösterecektir (Kılınç, 2020).

2.10 Sesli Okuma

Geçmişte paylaşımlı kitap okuma olarak da bilinen sesli okuma çocuğa öğretmeninin, anne ya da babasının veya bakımından sorumlu kişinin yüksek sesle metni okuması şeklinde tanımlanabilir (Holdaway, 1979; akt. Ping, 2014; Feyman Gök, 2020).

Ebeveynlerin çocuğu ile sesli kitap okuması çocuğa başka bir yolla elde edemeyeceği faydalar sağlamaktadır. Japonya'da yapılan bir araştırmada video aracılığı ile hikâye dinletilen ve annesi tarafından kitap okunan bebeklerin okuma süresince nöral aktivasyonları karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda annesi tarafından sesli kitap okunan bebeklerin dikkat, hafıza, dil ve sosyal duygusal gelişim gibi bilişsel işlevlerden sorumlu frontal bölgedeki nöral aktivitenin video izleyenlerden daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır (Oghi, Loo, ve Mizuike, 2010).

Sesli okuma yönteminin erken okuryazarlık becerileri ve dil gelişimi üzerinde olumlu etkileri vardır. Erken yaşlardan itibaren çocuğa sesli kitap okunması çocuğun erken okuryazarlık becerilerini geliştirmesinin yanında çocukta edebi bir anlayış da geliştirmektedir. Araştırmalara göre erken yaşlardan itibaren sesli kitap okunan çocukların dil becerilerinin geliştiği, alıcı ve ifade edici dillerinin sesli kitap okunmayan çocuklara göre daha üstün olduğu görülmüştür (Payne, Whitehurst ve Angell, 1994).

Sesli okumanın anlama ve kavrama becerilerini geliştirmektedir. Sesli okuma ile kitap okunan çocuk metinle ilgili çıkarımlar yapmakta bunun sonucunda eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri gelişmektedir (Jonston, 2015). Çocuklara ev

ortamında sesli kitap okunması onların yaratıcılıkları desteklemekle birlikte analitik düşünmelerine, sebep-sonuç ilişkisi kurabilmelerine katkı sağlamaktadır (Bennet, Weigel ve Martin, 2002).

Sesli okuma esnasında çocuk ile ona kitabı okuyan kişi arasında bir etkileşim söz konusudur. Bu durum çocuğun hikâye okuma sürecine etkin katılımını sağlar. Sesli okuma ile kitap okuyan kişi ve çocuk arasındaki bağ kuvvetlenirken aynı zamanda çocuğun kitaba olan ilgisini ve sevgisini artırır (Işıkoğlu Erdoğan, 2016; Deretarla Gül, 2013).

2.11 COVID-19 Pandemisi

Dünya Sağlık Örgütü Çin Ülke Ofisi, Wuhan şehrinde sebebi bilinmeyen zatürre vakalarını 31 Aralık 2019 tarihinde bildirmiştir. 5 Ocak 2020 tarihinde ise zatürre vakalarının aslında daha önce insanlarda görülmemiş olan yeni bir koronavirüs olarak tanımlamıştır**.** İlk olarak nCoV olarak adlandırılan bu hastalık daha sonra COVID-19 olarak ifade edilmiştir. Çin'de ortaya çıkan bu virüs kısa bir sürede tüm dünyayı etkisi altına almıştır. 13 Ocak 2020 tarihinde Çin dışında Tayland'da ilk kez COVID-19 vakasına rastlandı. 7 Şubat 2020'de virüsü ilk kez meslektaşları ile paylaşıp onları uyan Dr. Li Wenliag virüs nedeniyle hayatını kaybetti. 11 Mart 2020 tarihinde ise Türkiye'de ilk COVID-19 vakası tespit edildi. Aynı tarihte Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edildi (World Health Organization, 2020).

Türkiye'de ilk vaka ortaya çıktıktan son 12 Mart 2020 tarihinde okul öncesi, ilk ve orta dereceli kurumlar ve üniversiteler eğitime ara verdi. 17 Mart 2020 tarihinde ise Türkiye'de ilk COVID-19 kaynaklı ölüm vakası yaşandı. 21 Mart tarihinde "Hayat Eve Sığar" kampanyası başlatıldı. Bu kampanya ile evden çıkması gerekmeyen herkesin evde kalması ve evden çalışması mümkün olanların evden çalışması istedi. Aynı tarihte 65 yaş üstü bireylere sokağa çıkma yasağı getirildi. 23 Mart tarihinde ülke genelinde tüm eğitim kurumlarında uzaktan eğitime geçildi. 4 Nisan 2020'de 20 yaş altı bireylere de sokağa çıkma yasağı getirildi. 4 Mayıs'ta Cumhurbaşkanlığı tarafından normalleşme takvimi açıklandı. Bu takvim doğrultusunda 11 Mayıs tarihinde kuaför, berber ve alışveriş merkezleri yeniden açıldı. 4 Aralık 2020 tarihinde ülke genelinde hafta içi belirli saatlerde ve hafta sonları bütün gün olmak üzere sokağa çıkma yasağı getirildi (Anadolu Ajansı, 2020).

2.12. Türkiye'de Pandemi Sürecinde Eğitim

10 Mart 2020 tarihinde Türkiye'de ilk COVID-19 vakası görülmüştür. Bu tarihten itibaren ülkemizde de COVID-19 önemli bir konu haline gelmiştir. Yetkililer tarafından zorunlu haller dışında dışarı çıkılmasına kısıtlamalar getirilmiş ve okullara üç haftalık ara verilmiştir. Bu süreçte ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki okulların üç televizyon kanalı ve Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden uzaktan eğitim ile eğitim faaliyetlerine devam etmesine karar verilmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2020). Pandeminin devam etmesi sebebiyle bu 3 haftalık süreç 31 Mayıs 2020 tarihine kadar uzatılmıştır. Daha sonra bilim kurulu tavsiyesi ile alınan kararlar doğrultusunda 2019-2020 eğitim ve öğretim dönemi uzaktan eğitim ile kapatılmış, okulların yüz yüze eğitime açılması eylül ayına ertelenmiştir (Anadolu Ajansı, 2020). Türkiye'de eğitim kurumlarının kapatılması ve yüz yüze eğitime ara verilmesinden kaynaklı olarak bu durumdan etkilenen öğrenci sayısı 25 milyon civarındadır (UNESCO, 2020). COVID-19 pandemisinin devam etmesi sebebiyle uzaktan eğitim artık eğitimin vazgeçilmez bir unsuru olmuştur. Bütün ülkelerde topluluk halinin fazla olması sebebiyle okulların yüz yüze eğitime devam etmesi doğru bulunmamış, farklı zaman ve farklı düzeylerle eğitime uzaktan eğitim ile devam edilmiştir (Yaman, 2021).

Eğitim Düzeyi	Kadın	Erkek	Toplam
Okul Öncesi	632.944	693.179	1.326.123
İlkokul	2.421.515	2.550.915	4.972.430
Ortaöğretim	5.450.541	5.953.844	11.404.385
Yükseköğretim	3.312.880	3.386.107	7.198.987

Tablo1: Türkiye'de COVID-19 sebebiyle eğitimin kesintiye uğramasından etkilenen öğrenci sayıları (UNESCO, 2020).

Uzaktan eğitim 23 Mart 2020 tarihi itibariyle Eğitimde Bilişim Ağı (EBA) internet sitesi ve ilk ve orta dereceli okullara yönelik televizyon kanalı aracılığı ile başlamıştır. TRT (Türk Radyo Televizyonu) EBA TV kanalı aracılığıyla her eğitim kademesine göre farklı saatlerde yayınlar yapılmıştır. EBA internet sitesi aracılığı ile öğretmenler ders içeriği paylaşımında bulunmuş ve ödevlendirmeler yapmışlardır. Bu durum öğrenci, öğretmen ve veli arasındaki iletişim ve etkileşimi değiştirmiştir. Öğretmen, öğrenci ve veliler dijitalleşen eğitim sürecine uyum sağlama sürecine girmişlerdir. 13 Nisan 2020 tarihinden itibaren ise EBA üzerinden canlı ders

uygulaması başlatılmıştır (Kırmızıgül, 2020). Böylelikle öğretmenler öğrencileri ile etkileşimli ders işleme fırsatı bulmuşlardır. Fakat bu etkileşim yüz yüze eğitimdeki gibi öğretme eylemi ve öğrenme tepkisinin aynı ortamda olduğu bir etkileşim değildir (Hassenburg, 2009). Bu durum öğrencilerin kendini yalıtılmış hissetme, öğretmeninden yeterli desteği görememe gibi sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Stevenson, Sander ve Naylor, 1996). Türkiye'de MEB (Millî Eğitim Bakanlığı) bu süreçte öğrencilerin yaşadığı psikolojik sorunlar karşısında da çalışmalar yapmıştır. Bu doğrultuda çocuklar, gençler ve aileleri olmak üzere bu 3 gruba psikososyal destek programları hazırlamıştır. Aynı zamanda tüm öğrenci ve velilerin ulaşabileceği bir destek hattı kurulmuş ve bu hatta görev almak üzere alanında uzman psikolojik danışmanlar görevlendirilmiştir (CEDEFOP, 2020).

23 Mart 2020 tarihinden 12 Ekim 2020 tarihine kadar olan süreçte erken çocukluk dönemine yönelik televizyon kanalında herhangi bir yayın bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu süreçte her çocuk fırsat ve imkânlar göz önünde bulundurulduğunda uzaktan eğitim sürecine dâhil olamamıştır. 12 Ekim 2020 itibariyle TRT'de yayınlanan eğitim içeriklerinin içerisine "Dünyanın en büyük duvarsız anaokulu" sloganıyla "EBA Anaokulu" eklenmiştir (Anadolu Ajansı, 2020; Ogelman, Güngör ve Göktaş, 2021). Böylelikle uzaktan eğitime erişim imkânı olmayan erken çocukluk dönemindeki çocuklarda bu süreçte eğitimden uzak kalmamışlardır.

Pandemi sürecinde uzaktan eğitime geçilmesi çocukların eğitim faaliyetlerine devam etmelerini sağlasa da özellikle erişim konusunda çocukların ve ebeveynlerin sorun yaşadığı görülmektedir (ERG, 2020). Teknolojik araçlara ve internet bağlantısına sahip olmama, kardeş sayısının fazla olması, ev ortamında çocuğa ait özel bir odanın olmaması gibi faktörler çocukların erişim imkânlarını etkileyen faktörlerdendir (Ergün ve Arık, 2020). COVID-19 pandemisi döneminde UNICEF'in 188 ülke üzerinde yaptığı bir çalışmada okul dönemindeki çocukların %31'inin (463 milyon) televizyon ya da internet üzerinden yapılan uzaktan eğitim faaliyetlerine erişiminin olmadığı tespit edilmiştir (UNICEF, 2020). Erişim sorununun yanı sıra öğretim yöntem ve tekniklerinin aniden değişmesinden kaynaklı olarak çocuklarda öğrenme kayıpları olmuştur. Öğrenme kaybı, eğitim sürecinde öğrenmeye ilişkin çıktıların iki ayrı zaman diliminde ölçülmesi sonucunda gözlemlenen düşüş olarak tanımlanabilir (Diker Coşkun, 2020; Kuhfeld, 2019). COVID-19 salgınının eğitim

üzerindeki bu etkisini Yıldız ve Akar Vural (2020) "tarihte gerçekleşmiş olan en büyük eğitim kesintisi" olarak ifade etmiş ve okulların kapalı kalma durumunun ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre değiştiğini belirtmişlerdir (Yıldız ve Akar Vural, 2020). Türkiye'de erişim sorununa çözüm bulup öğrenme kayıplarını gidermek adına Dünya Bankası desteğiyle Millî Eğitim Bakanlığı tarafından "Türkiye'de Güvenli Okullaşma ve Uzaktan Eğitim (SSDE)" isimli proje başlatılmıştır. Bakanlık bu proje ile COVID-19 pandemisi boyunca ve sonrasında çocukların internet tabanlı eğitimden eşit derecede yararlanması için kapasitesini geliştirmeyi hedeflemektedir (MEB YEĞİTEK, 2020).

2.13 COVID-19 ve Pandemi Sürecinin Çocuklar Üzerindeki Etkileri

COVID-19 2019 yılında çıkmış olup kısa süre içinde tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Dünyada COVID-19'dan önce de çeşitli salgınlar meydana gelmiştir fakat meydana gelen salgınların küresel etkileri aynı değildir (Sarı ve Nayır, 2020). COVID-19'un hızla dünyaya yayılması beraberinde giderek artan sosyal izolasyon ve karantina uygulamalarını getirmiştir (Üstün ve Özçiftçi, 2020).

Bireyin toplum ile arasında olan sosyal etkileşiminde kısmi ya da tam zamanlı yoksunluk sosyal izolasyon olarak ifade edilir (Gierueld Tilburg ve Dvkstra, 2006). Sosyal izolasyona sebep olan en önemli durumlardan biri salgın hastalıklardır. Bu nedenle Covid-19 salgının seyrini azaltmak için ilk olarak Çin'de olmak üzere bütün dünya ülkelerinde sosyal izolasyon tedbiri uygulanmıştır (Üstün ve Özçiftçi, 2020). Zorunlu sosyal izolasyon sebebiyle insanların sosyal ilişkileri azalmış, bu durum yalnızlık duygusunu artırmıştır. Yapılan çalışmalarda ağır bulaşıcı hastalıkların bireylerin depresyon, stres ve anksiyete düzeylerini arttırdığı görülmüştür (Holt-Lunstad, 2017). Kanada'da pandeminin başında yapılan bir araştırmada kısa vadeli sosyal uzaklaşmaların bile panik, huzursuzluk, depresif ruh hali gibi sonuçlar doğurduğu tespit edilmiştir (Best, Law, Roach, Wilbiks, 2020). Almanya'da 1586 çocuk ve ergen üzerinde yapılan bir çalışmada bireylerin pandemi öncesi ve sonrasında ruhsal sağlıkları karşılaştırıldı. Yapılan çalışmada pandemi öncesi için temsili olarak BELLA kohort çalışmasından elde edilen veriler kullanıldı. Çalışmaya göre zihinsel sağlık sorunları pandemi öncesinde %9,9 iken pandemi sonrasında % 17.8'e anksiyete seviyeleri ise %14.9'dan %24.1'e yükselmiştir (Ravens- Sieberer, Kaman, Erhart, 2021).

Dünya genelinde pandeminin sağlık ve ekonomi boyutuna odaklanılmışken bu durumdan en çok etkilenen çocuklar gözden kaçmaktadır. Çocuklar bu sürecin sebep olabileceği psikolojik etkilere karşı yetişkinlere göre daha hassastır. Çünkü henüz bilişsel olgunluğuna ve duygularını düzenleme konusunda yeterli olgunluğa sahip değillerdir. Çocukların Covid-19'a yakalanma riski düşük olmasına rağmen pandeminin sonuçları çocukların sosyal ve ruhsal sağlıkları açısından gelecek hayatlarında etkisi büyük olacaktır (Fry-Bowers, 2020; Zhou,2020). Yapılan araştırmalara bakıldığında 2 yaş çocuklarının dahi var olan durumdan etkilendiği görülmektedir (Fry-Bowers, 2020).

Pandemi ya da ani gelişen hastalıklar (akut hastalıklar) aniden ve beklenmedik olarak ortaya çıktıkları için hem yetişkinlerde hem de çocuklarda adaptasyon ve uyum sürecinde zorlanmalara sebep olmaktadır. Ailesini ve çevresindeki herkesi bir anda bilmediği bir süreç içinde bulan çocuğun günlük alışkanlıkları değişmekte ve bu durum çeşitli krizlere yol açmaktadır (Er, 2006). Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı açısından bakıldığında 3-6 yaş grubu çocuklarının çevresinde olup bitenlere karşı meraklı oldukları görülmektedir. Çocuklar bu dönemde çevresinde anlam veremedikleri konuyu merak edip araştırmaya ve anlamlandırmaya çalışırlar (Arslan, 2008). Özellikle erken çocukluk dönemindeki çocuklar hastalığın tam olarak ne olduğunu anlayamadıkları için var olan bu durumun sebebinin kendi yaptığı yanlış davranışların sonucu olarak düşünebilir. Bu durum çocukta kaygı, korku ve stres bozukluklarına sebep olabilir. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarının gelişim düzeylerini göz önünde bulundurarak süreci doğru yönetip çocuklara doğru bilgiler vermesi önem taşımaktadır (Sarman, Tuncay ve Sarman, 2020). Doğru ve yeterli bilgi alamayan çocuğun var olan durum karşısında stres ve kaygı düzeyi artmaktadır. Kaygı ve korku duyan çocukta uyku düzeni bozukluklarının yanında gece kâbusları görülmektedir (Erol, 2020). 2009 yılında Remmerswaal ve Muris (2011)'in Avrupa'da domuz gribi ile ilgili yaptığı bir araştırmada çocukların ve ebeveynlerinin korku düzeyleri arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır. Araştırma göz önünde bulundurulduğunda bu gibi durumlar karşısında öncelikle ebeveynlerin sakin kalıp doğru bilgiye ulaşması ve bu bilgileri çocuğa gelişim düzeyine uygun olarak aktarması önemlidir.

Okulların kapanması ve sokağa çıkma yasaklarının başlaması sebebiyle çocukların günlük alışkanlıkları değişmiş, fiziksel aktiviteleri azalmış, uyku ve beslenme alışkanlıklarında ciddi değişimler yaşanmıştır. Evde kalmak zorunda olan

çocukların hareket imkânları kısıtlanmıştır. Salgının başlangıcından bu yana çocukların ekran başında geçirdikleri süreler artmıştır. Alınan tedbirler neticesinde evde kalmak zorunda olan çocukların akranları ile iletişimi azalmış ve bu durum çocukları yalnızlığa itmiş, depresyon durumunu ortaya çıkarmıştır (Brazaedale, 2017; Wang, 2019). Evde kalmak zorunda olan çocuklar park, bahçe gibi açık alanlarda faaliyetler yapamadığı ve akranlarıyla yeterli iletişim kuramadığı için bu durum fiziksel ve ruhsal sağlıkları üzerinde olumsuz etkilere sebep olabilir. Bu tür kriz durumlarıyla karşılaşan ve ruh sağlığı hizmetlerinden de yararlanamayan çocukların kısa ve uzun vadede ruhsal sağlıklarının yanında diğer gelişim alanlarının da olumsuz etkilenmektedir (Wang, Hayden ve Gao, 2020; Loomis, 2018). Yapılan araştırmalarda bu gibi durumlarda alınan karantina ya da izole önlemleri sonrasında çocukların %30'unda travma sonrası stres bozukluğu belirtileri görülmüştür (Sprang ve Silman, 2013). Xie ve arkadaşlarının (2020) Çin'de yaptığı bir araştırmada ortalama ev hapsi süresi 33 gün olan 1784 çocuk arasında %22,6'sında depresyon ve %18.9'unda kaygı semptomları görülmüştür (Xie vd., 2020). Ayrıca yapılan bir araştırmada evde kalma ve izolasyon sürecinden en çok etkilenen çocuk gruplarından biri dikkat eksikliği ve hiperaktiviteye sahip olan çocuklar olduğu tespit edilmiştir. Bu çocuklarda süreç içinde davranış problemleri görüldüğü gözlenmiştir (Biggs vd., 2020). Ayrıca evde kalmak zorunda kalan bireyler bu süreci iyi değerlendirebilmek adına kendilerini kaliteli zaman geçirmek konusunda zorunlu hissetmektedirler. Her bireyin kaliteli zaman geçirmek konusunda aynı ve eşit imkanlara sahip olmaması kişiyi baskı altında ve kaygılı hissettirebilir (Yıldırım, 2020).

Çocuklar salgının başından bu yana sürekli olarak salgınla ilgili haberlere maruz kalmaktadırlar. Pandemi sürecinde yaşadığı durumlar çocuklar için oldukça zorlu süreçlerdir. Bu süreçte çocuğun korku ve kaygı düzeyi artmakta bunun en büyük sebebi ise hastalığın tam olarak ne olduğunu bilmemesinden ve anne babasının ya da yakın çevresinden birilerinin ölme ihtimalinden kaynaklanmaktadır (Reyhan, 2020; WHO, 2021). Bu gibi durumlarda özellikle okul öncesi dönemi çocuklarında biberon kullanımı, tuvalet sorunları, parmak emme gibi gerileme davranışlarının yanı sıra isteksizlik, dikkat bozukluğu, anne babadan ayrılamama gibi durumlarda gözlenmektedir (Imran, Zeshan ve Pervaiz, 2020). Aynı zamanda bu dönemde çocuğun çevresinden birini kaybetmesi temasın kısıtlanması sebebiyle yas tutma süreçlerini de değiştirmektedir. Bu durum çocuklarda ve ergenlerde travma sonra stres bozukluğuna sebep olmaktadır (Stikkelbroek vd., 2016).

Çocuklar COVID-19 sonucu alınan tedbirler sebebiyle öğretmen ve arkadaşlarından uzaklaşmış ve sosyal etkileşim ve iletişimleri azalmıştır. Bu durum çocukların eğitim hayatında önemli bir yere sahip olan akran öğretimini de etkilemiştir (ERG, 2019). Bazı çocuklar kişisel alan yokluğu ve maddi sıkıntılara maruz kalmıştır. Özellikle karantina ve sokağa çıkma kısıtlamaları çocuk ve ergenlerin özgürlük ve mahremiyetlerinin azalmasına sebep olmaktadır. Bu durum çocuklarda kaygı ve strese bağlı olarak uzun vadede kalıcı ve olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Yaşam tarzları ve günlük alışkanlıkları değişen çocuklar bu durumdan hem psikolojik hem de fiziksel olarak etkilenmiştir (Brooks vd., 2020; Peterman vd., 2020; Wang, Horby, Hayden ve Gao, 2020).

2.14 Kitaplar ile Yapılan Terapi Yöntemi: Bibliyoterapi

Roma döneminde kitap okumanın hastaların ruh ve akıl sağlığına iyi geldiğine inanılmaktaydı. Dünyanın ilk bilinen hastaneleri olarak bilinen Asklepion'larda da kütüphane bulunmaktaydı. Üzerinde "ölümün giremediği yer" yazan, birçok tıp hekiminin yetiştiği, dünyanın ilk psikiyatri hastanesi olarak bilinen Bergama Asklepion'u da bir kütüphaneye sahiptir (Menekay, 2009). Orta çağda da 1272 yılında Kahire'de Al-Mansur Hastanesi'nde Kur'an okunması bir tedavi yöntemi olarak kullanılmıştır. Bu durum orta çağda kitapların tedavi yöntemi olarak kullanılmasında bilinen en eski kayıtlardan biridir. 18 yüzyıla gelindiğinde Avrupa'da yardımseverler deliliğin tedavisi için çeşitli yollar aramaktaydı, buldukları tedavi yöntemlerinden biri de hastaların boş zamanlarının okuma ile değerlendirilmesiydi. Yapılan bu tedavi yöntemi 19. Yüzyılın sonlarında Amerika'ya yayıldı ve Benjamin Rush bibliyoterapi yöntemini tavsiye eden ilk Amerikalı oldu (Rubin, 1978, akt. Yılmaz, 2014).

Bibliyoterapi yönteminin kullanımı 1. Dünya Savaşı yıllarında hız kazandı. 1923'te kütüphanede kitaplar gazilerin psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılmıştır. Kütüphane şefi Sadi Peterson Delenay psikiyatristlerle birlikte çalışmış, yapılan bu çalışmayla gazilerin kendi ve dış dünya ile olan etkileşimini sağlaması amaçlanmıştır (Jones, 2006, akt. Bulut, 2010). Alice Bryan kitapların insanların ruh sağlığına ve kişisel sorunlarını çözümlemede kullanmaları üzerine çeşitli makaleler yayınlar ve bu makaleler sonraki yıllarda bibliyoterapi

hakkında araştırmalar yapılmasına öncü olur. Bu dönemde 1939 yılında Amerikan Kütüphane Birliği Hastane Bölümü kurulur (Lu 2008; akt. Bulut, 2010).

2.14.1 Bibliyoterapi Tanımı

Bibliyoterapi kelimesi Yunancadan gelmekte olup "biblion (kitap)" ve "therapeo (iyileşme)" kelimelerinin bir araya gelmesi ile oluşur. Bu şekilde anlamına bakıldığında "kitapla iyileşme" anlamına gelmektedir (Yılmaz, 2014). Bireyin günlük hayatta karşılaştığı sorunları çözmesinde ve ruhsal olarak iyileşmesi için doğru zamanda doğru kitapların kullanılmasına bibliyoterapi adı verilmektedir (Bekaroğlu, 2019).

Bibliyoterapi yöntemi gelişimsel ve klinik amaçlı olmak üzere 2 farklı şekilde uygulanır. Klinik amaçlı yapılan bibliyoterapi yöntemi alanında eğitimini almış uzman kişiler olan psikolojik danışmanlar tarafından yapılır. Gelişimsel amaçlı yapılan bibliyoterapi yöntemi ise bireylerin günlük hayatında karşısına çıkabilecek sorunlarla baş edebilmesi için uzmanlar ve eğitimciler tarafından uygulanabilir. Örneğin okula yeni başlayacak bir çocuk okuldan korkabilir. Bu durumda öğretmeni gelişimsel bibliyoterepi yöntemi aracılığı ile bu korkusunu yenmesine yardımcı olabilir. Ciddi gelişimsel sorun ile karşı karşıya gelindiğinde psikolojik danışman ile klinik bibliyoterapinin yapılması söz konusudur (Öner, 2007).

Bibliyoterapi yönteminde uzman kişi, bireyin sahip olduğu sorunu saptayıp, bu soruna uygun olabileceğini düşündüğü kitabı seçmelidir. Bu gibi durumlarda seçilen kitabın bireyin sahip olduğu sorunla etkileşim ve empati kurabileceği bir konu içermesi çok önemlidir. Seçilen kitap aynı zamanda kişinin yaş ve gelişim özelliklerine, algı ve kavrama düzeyine uygun olmalıdır (Sturn, 2003). Uzman kişinin seçeceği kitaptaki karakterler bireyin kolay özdeşim kurup farkındalık sağlaması açısından gerçekçi karakterler olmalıdır (Bekaroğlu,2019).

Bibliyoterapi yöntemi çocuk ve ergenlerde kendilerini tanıma ve ihtiyaçlarını anlamaları için kullanılmaktadır. Depresyon, zorbalık, içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri için de çocuk ve ergenlerde bibliyoterapi yöntemi kullanılmaktadır (Gregor ve Vessey, 2004; Jacob ve DeGuzman, 2015; Montgomery ve Manders, 2015).

Bibliyoterapi yönteminin dört amacı vardır. Bunlar bireyin kendisini ve çevresini ve çevresi ile olan etkileşimini tanıması, kendisini okuduğu kitapla karşılaştırması ve benzerlik ve farklılıkları yakalaması, okuduğu kitabın karakteri ile

özdeşim kurması ve son olarak okuduğu kitap ile kazandığı farkındalığı kendi hayatı üzerinde uygulamasıdır (Gladding ve Gladding, 1991; akt. Bekaroğlu, 2019).

Bibliyoterapi yöntemi özdeşim kurma, katarsis ve iç görü kazanma şeklinde 3 aşamalı bir iyileşme sürecini içermektedir. İlk aşamada birey kitaptaki karakterleri tanır, onların sorunlarını gözlemler. Birey karakter ile özdeşim kurduktan sonra uzman kişi karakter ile ilgili fikirlerini ve çıkarımlarını ifade etmesini ister. İkinci aşamada birey duygularını fark edip ifade eder. Bu noktada olumsuz duygulardan uzaklaşıp katarsis yaşar. Bu aşamada birey kitaptaki karakter ile kendi duygularını karşılaştırıp, farkına vardığı duygular ele alınır. Son aşamada ise bireyin kazandığı bu farkındalık ile kendi sorunlarına çözüm yolları bulup onlarla baş etmesi beklenir (Sturn, 2003).

2.14.2 Bibliyoterapinin Faydaları

Bibliyoterapi bireyin kişisel gelişimine katkıda bulunan, ruhsal ve gündelik problemlerini çözmesine yardımcı olan bir yöntemdir. Bu yöntem bireyin sosyal gelişimine yardımcı olmakla birlikte bireyin kendini ve duygularını fark etmesini sağlar (Bal,2018). Bibliyoterapi yöntemi bireyin gündelik hayatında her an karşısına çıkabilecek sorunlar için kullanılabilindiği gibi aynı zamanda yoğun ve karmaşık duygular içeren durumlarda da kullanılabilir. Bibliyoterapi yönteminin amacı kitaplar aracılığı ile bireyin kendini tanıyıp, iç görü kazanmasını sağlamaktır. Bu yol bireyin gelişim sürecine katkıda bulunur ve bireyin insanlar ile olan iletişimini artırır (Öner, 2007).

Birey okuduğu kitap ile duygularının ve yapabileceklerinin farkına varır. Hayatta karşılaştığı sorunların sadece kendi başına gelmediğini fark eder. Sorunları ile baş ederken yalnız olmadığının bilincine varıp çözüm yolları aramaya başlar. Soğukkanlı olma ve sorun çözme becerilerimi geliştirir. Bu durum bireyin olumlu benlik algısı geliştirmesini ve kendine güvenmesini sağlar (Stamps, 2003). Kitap okuma yoluyla birey hayata karşı yeni bir bakış açısı kazanır. Okuduğu kitap kişinin benliğine ve duygularına karşı farklı bir göz aracılığı ile bakmasını sağlar. Bu durum kişinin sosyal ve psikolojik gelişiminin sağlıklı ilerlemesini sağlar (Karagül, 2018).

Bibliyoterapi yöntem ile birey dünyada yalnız olmadığının farkına varıp kim olduğuna dair bir özbilinç geliştirir. Özbilinç kişinin nesnel bir bakış açısıyla kendini nasıl ve ne şekilde gördüğü ile ilgilidir. Bu bağlamda kitaplar bireye farklı bakış açıları kazandırır (Proust, 2016; akt. Karagül, 2018). Kitaplardaki kahramanlar ile özdeşim

kuran birey empati duymayı ve olaylara başkalarının da gözünden bakmayı öğrenir (Öncü,2012).

Birey Bibliyoterapi yöntemi ile sorunlarını, kaygılarını ve duygularını serbestçe ifade edebilir. Daha önce ifade edemediği duyguları için kitaplar aracı olacaktır. Bu durum bireyin rahatlamasını sağlar (Öncü, 2012). Kitaplar aracılığı ile birey olumsuz duygularından arınıp olumlu davranış ve düşünceler geliştirir. Bibliyoterapi yöntemi bireyde merhameti arttırma, empati duygusunu geliştirmede, kendini ve çevresini tanımada, problem çözme becerilerini geliştirmede oldukça etkilidir (Bal, 2018).

Bibliyoterapi yöntemi çocuklar için çevreyi ve toplumu anlamalarında aracı bir yöntemdir. Bu sayede çocuk farklı duyguları, kavramları, tutumları keşfedecek ve kitap bu keşif sürecinde onun için güvenli bir ortam sağlayacaktır (Goddard, 2011). Aynı zamanda bibliyoterapi yöntemi özellikle çocuk ve ergenlerde travma, depresyon ve anksiyete bozukluğu gibi durumlarda etkili sonuçların olduğu görülmüştür (Rapee, Abbott ve Lyneham, 2006; De Vries vd., 2017).

Bibliyoterapi yöntemi aynı zamanda bireylerin edebiyat eserleri ile buluşmasını sağlayarak erken yaşlardan itibaren edebi bir zevk sahibi olmalarına katkıda bulunur (Öner, 2007).

2.15 İlgili Araştırmalar

Bu bölümde erken çocukluk dönemine hitap eden resimli çocuk kitaplarının içerik ve resim boyutu açısından Türkiye ve dünyada yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.15.1 Yurt İçinde Yapılan İlgili Araştırmalar

Başoğlu (2022) yaptığı araştırmada çocuklara COVID-19 salgınını anlatmak ve çocukları salgın hakkında bilinçlendirmek amacıyla yazılan 7'si basılı, 22'si çevrimiçi olarak yayınlanmış kitapları incelemiştir. Kitaplardan doküman incelemesi ile elde edilen veriler betimsel analiz ile sunmuştur. Araştırmanın sonucunda çalışmada incelenen kitapların COVID-19 salgınını çocuklara anlatmak için birer araç olarak kullanılabileceği tespit etmiştir. Başoğlu (2022)'na göre çocuk kitapları, çocuklarına virüsü nasıl anlatacağını bilemeyen ebeveynler için birer rehber görevi görecektir. Kitaplarda çocukları sakinleştirmek, rahatlatmak için önerilen etkinlikler de kolaylıkla uygulanabilecek niteliktedir.

Gelici (2022) yaptığı çalışmada 4-6 yaş Kur'an Kursları etkinlik kitaplarında yer alan hikâyelerin içerik ve resimlendirme bakımından okul öncesi çağındaki çocuklar için uygunluğunu inlemiştir. Araştırmada doküman incelemesi yapılmış, elde

edilen verileri betimsel analiz yoluyla incelemiştir. Bu doğrultuda 4-6 yaş Kur'an Kursları için hazırlanmış etkinlik kitaplarında bulunan dokuz resimli hikâyeyi değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda kitaplarda bulunan hikayelerin çocukların gelişim seviyelerine uygun olduğunu, çocukları etkileme ve onlarda merak uyandırma konusunda yetersiz olduklarını, resimleme açısından ise bazı hikayelerde resimlerin metinle uyumlu olmadığını ve çocukların hayal dünyalarına hitap etmediğini tespit etmiştir.

Sever ve Benli (2022) yaptıkları çalışmada 2010-2021 yılları arasında müzikle ilgili yayınlanmış, 0-8 yaş aralığına hitap eden 46 kitabı incelemişlerdir. Nitel araştırma desenlerinden doküman analizi yöntemi kullanmışlardır. Araştırmacılar tarafından "Müzikle İlgili Çocuk Kitaplarını İnceleme Formu" oluşturulmuş, kitaplar bu forma göre incelenmiş ve elde edilen verileri içerik analizi yöntemi ile analiz etmişlerdir. Elde ettikleri verilere göre en çok yer verilen ilk üç konu kapsamı; keşfetme, müziğin duyguları etkileyen gücü ve müziği çocuklara tanıtmadır. Kitaplarda kullanılan müzik kavramları ve görseller birbiri ile uyumludur. Kitaplarda müzik terminolojisine ilişkin en çok kullanılan kelimeler şarkı, melodi/ezgi ve nota şeklindedir. Kitaplarda en çok kullanılan görsellin ise uçuşan notalar olduğunu tespit etmişlerdir.

Günşen ve Uyanık (2022) yaptıkları çalışmada erken çocukluk dönemine yönelik olarak hazırlanmış fen temalı bilgi veren resimli çocuk kitaplarının içerik ve resimleme özelliklerini incelemişlerdir. Araştırma betimsel araştırma türlerinden tarama modeli ile yapılmıştır. Araştırma kapsamında 118 kitap araştırmacı tarafından oluşturulan "Fen Temalı Bilgi Veren Resimli Çocuk Kitaplarını İnceleme Kriterleri Formu" ile incelenmiştir. Elde edilen verilere göre kitapların %95,76'sının biçim özellikleri açısından çocukların gelişim özelliklerine uygun olduğu, resimleme açısından ise kitapların tamamının çocukların gelişim özelliklerine uygun olduğu tespit etmişlerdir.

Feyman Gök ve Mülayim (2021) yaptıkları çalışmada 2014 ve 2020 arasında Türkiye'de yayınlanan 39 adet çeviri resimli çocuk kitabını oluşturmuş oldukları kitap inceleme formu aracılığıyla incelemişlerdir. Yaptıkları araştırmada tarama-betimleyici yöntem kullanmışlardır. Kitapların künyesini, kapsayıcı eğitim ögelerini ve karakter özelliklerini incelemişlerdir. Araştırmadan elde ettikleri veriler doğrultusunda 39 kitabın 23'ünde kapsayıcı eğitim ögesi olduğu belirlemişlerdir. Kitaplarda en çok kullanılan kapsayıcı eğitim ögesi dış görünüş iken en az kullanılan öge cinsiyet ve

ırktır. Kitaplarda en çok kullanılan karakterlerin ise insan ve hayvanların olduğunu tespit etmişlerdir.

Erkan (2021) yaptığı araştırmada Sara Şahinkanat'a ait 8 adet resimli çocuk kitabını biçimsel, içerik ve resimleme özelikleri açısından incelemiştir. Araştırmada araştırmacı tarafından künye bilgileri, biçimsel özellikler, içerik özellikleri ve resimleme özellikleri olmak üzere dört bölümden oluşan "Kitap İnceleme Formu" oluşturulmuş, bu form aracılığı ile elde edilen verilerin frekans analizleri yapılmış ve yapılan analizler yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda Sara Şahinkanat'a ait 8 resimli çocuk kitabının biçim, içerik ve resimleme özellikleri açısından nitelikli olduğu ve bu kitapların çocukların sosyal, duygusal ve dilsel gelişimlerine katkı sağlayabileceği araştırmacı tarafından tespit edilmiştir.

Erol, Elhakan ve Burukday (2021) yaptıkları çalışmada 2000-2020 yıllarını kapsayan 3-6 yaş dönemindeki çocuklara yönelik yayımlanan rastgele örnekleme yöntemiyle seçtikleri 150 kitabın iç ve dış yapı özelliklerini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda kitapların büyük çoğunluğunun yabancı yazarlar ve ressamlar tarafından oluşturulduğu, kitapların büyük birçoğunun 1-5. Baskı olduğu, 2017-2020 yıllarından sonra arz talep doğrultusunda daha fazla kitabın basıldığı ve kitapların büyük birçoğunda yaş grubunun bulunmadığı tespit etmişlerdir.

Darga, Zayimoğlu Öztürk ve Öztürk (2021) yaptıkları çalışmada okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanılan hikâye kitaplarının iç ve dış yapı özellikleri bakımından uygunluklarını incelemişlerdir. Araştırma kapsamında rastgele seçilmiş olan 32 farklı çocuk kitabı kitap inceleme formu kullanılarak dış ve iç yapı özllikleri açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda 32 hikâye kitabının iç ve dış yapı ölçütlerine göre okul öncesi çocuklarının gelişim seviyelerine uygun olduğu tespit edilmiştir.

Dönmezler (2019) yaptığı araştırmada Türkiye'de yayınlanmış 5-8 yaş arasına hitap eden 149 adet resimli çocuk kitabını biçim, resim ve içerik açısından incelemiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi deseni ile incelemiş, kitapları geliştirdiği "Resimli Çocuk Kitabı Değerlendirme Formu" ile analiz etmiştir. Elde ettiği veriler sonucunda kitapların çoğunun biçim özellikleri açısından çocuklara uygun olduğunu, resimsel özellikleri açısından ise kitaplarda bulunan resimlerin metinle ilişkili olduğu ancak çocuğun hayal dünyasını kısmen geliştirecek nitelikte olduklarını tespit etmiştir.

Uyumaz ve Turan (2019) yaptıkları çalışmada Sedat Girgin'in resimlediği kitaplardan örnek resim ve metinleri kullanarak "Resimli Çocuk Kitabı Değerlendirme Forumu'na (RÇKDF)" uygunluklarını incelenmişlerdir. Araştırmada doküman analizi yöntemini kullanmışlardır. Araştırma sonucunda kitaplarda kullanılan resimlerin uyumluluk oranı %72,21 olarak ortaya çıkmıştır. Kitaplarda kullanılan resimlerin çocukların gelişim özelliklerine uygun olduğu tespit edilmiştir.

Demir (2019) Feridun Oral kitapları üzerine yaptığı bir araştırmada yazarın 1993- 2017 arasında yazıp çizdiği 15 kitabın resimlerini ve metinlerini biçim, içerik ve sanatsal bakımdan analizini yapmıştır. Araştırma sonunda resimlemelerin biçimsel açıdan kitapların % 91'inde, içeriksel açıdan % 80'inde, sanatsal açıdan ise kitapların % 94'ünde beklenilen niteliklere uygun olduğu tespit etmiştir. Kitaplarda kullanılan metinlerin biçim açısından %97'sinin, içerik açısından %94'ünün, sanatsal açıdan ise %92'sinin beklenen nitelikte olduklarını tespit etmiştir.

Kırkgöz ve Dikenli (2019) yaptıkları bir araştırmada özel gereksinimli karakteri olan 0-8yaş arası çocuk kitaplarının iç ve dış yapı özelliklerini incelemişlerdir. Yaptıkları araştırmada tarama modeli kullanmışlardır. Araştırma kapsamında, kitapların iç ve dış yapı özelliklerini değerlendiren 77 sorudan oluşan iki veri toplama aracı geliştirmişledir. Araştırma kapsamında içinde 27 hikâye bulunan 17 kitabın dış yapı özelliklerinden 15 madde yeterli, 1 madde kısmen yeterli, 15 madde yetersiz düzeyde bulmuşlardır. İç yapı özelliklerinden 25 madde yeterli, 2 madde kısmen yeterli ve 19 madde yetersiz düzeyde bulmuşlardır.

Yazıcı ve arkadaşları (2018) yaptıkları araştırmada 3-8 yaşlarındaki çocuklara hitap eden resimli çocuk kitaplarını eğitsel özellikleri açısından incelemişlerdir. Kitaplar araştırmacılar tarafından oluşturulan "Resimli Çocuk Kitabı Bilgi Formu" ve "Resimli Çocuk Kitabı Eğitsel Özellikler Formu" kullanılarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda kitaplarda kullanılan dilin çocukların gelişim özelliklerine uygun olduğu, metinlerin çocukların duygularını, düşüncelerini ve hayal güçlerini geliştirecek şekilde yazıldığını tespit etmişlerdir.

Szeremy (2018) yaptığı araştırmada sağlık temalı çeviri ve Türkçe çocuk kitaplarını incelemiştir. Araştırmada 2007-2017 yılları arasında basılmış, 4-8 yaş arası çocuklar için uygun olduğu düşünülen 96 adet kitap araştırmacı tarafından oluşturulan "Öykü Kitabı İnceleme Formu (Tema: Sağlık)" doğrultusunda incelenmiştir. Araştırmada betimsel tarama yöntemi kullanılmış, elde edilen veriler doküman analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda çocuk öykü kitaplarında, en çok

ağız ve diş sağlığı, el ve vücut temizliği, fiziksel aktivite, beslenme gibi sağlık konularına yer verildiği görülmüştür. İncelenen kitaplarda "kanser, diyabet, epilepsi" gibi farklı sağlık konularına yönelik çocuk öykü kitaplarının sınırlı sayıda olduğu görülmüştür.

Kardaş Koçak (2017) yaptığı araştırmada 2000-2014 yıllarında okul öncesi dönemi çocukları için yayınlanan resimli çocuk kitaplarını biçim, içerik ve resimleme özellikleri bakımından incelemiştir. Araştırmacı betimsel tarama modeli kullandığı araştırmasında 324 çocuk kitabını geliştirdiği "Hikâye Kitabını İnceleme Formu" ile incelemiştir. Araştırma sonucunda biçimsel olarak kitaplarda yaş grubu ve fiyat bilgisinin olmadığı ve Talim Terbiye Kurulunun onayı olmadığı tespit edilmiştir. İçerik olarak yabancı kelimelere yer verildiği, noktalama işaretlerine uyulduğu, cümlelerin anlaşılır olduğu, etik ve evrensel değerlere yer verildiği tespit edilmiştir. Resimleme olarak ise resimlerin renkli ve metinle uyumlu olduğu, duygu ifadelerine yer verildiği araştırmacı tarafından tespit edilmiştir.

Yükselen ve arkadaşları (2017) yaptıkları araştırmada 7-12 yaşlarındaki çocuklara yönelik çocuk kitaplarını içerik, resimleme ve biçimsel bakımdan 143 çocuk kitabını incelemişlerdir. Yapılan araştırmada içerik analizi yöntemini kullanmışlardır. Araştırmadan elde ettikleri bulgular sonucunda incelenen kitapların genel olarak aynı boyda olduğu ancak kapak ve ciltleme açısından dayanıksız olduklarını tespit etmişlerdir. İçerik özellikleri bakımından kitaplarda işlenen konuların benzediğini, kahramanlarda çeşitlilik olmadığını, resimleme açısından ise kitaplarda kullanılan metinler ile resimlerin birbirleri ile ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Tekin (2017) yaptığı araştırmada Süleyman Bulut'un çocuk kitaplarını, çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından doküman incelemesi yöntemini kullanarak incelemiştir. Araştırma kapsamında incelemiş olduğu 37 kitapta kullanılan dil açısından çocuklara uygun olduğunu, kitapların çocuklara okuma alışkanlığı kazandıracak nitelikte olduğunu tespit etmiştir.

Gönen (2017) yaptığı araştırmada Feridun Oral'ın yazarı ve çizeri olduğu 15 adet çocuk kitabını, çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelemiştir. Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda a Feridun Oral'ın kitaplarının biçimsel ve içerik olarak çocuklara uygun olduğunu tespit etmiştir.

Kaymaz (2017) yaptığı çalışmada özel gereksinimliliği içeren Türkçe ve çeviri resimli çocuk kitaplarını biçim ve içerik açısından incelemiştir. 3-8 yaş dönemine hitap eden 61 resimli öykü kitabı, içerik analiz formu kullanılarak incelenmiştir. Araştırma

sonucunda özel gereksinimliliği yapısında bulunduran çeviri ve Türkçe resimli öykü kitaplarının sayısının az olduğunu, özel gereksinimli karakterlerin çoğunlukla nitelikli olarak temsilinin yapıldığı, seçilen tema ve konuların kısıtlı olduğu; kitaplarda özel gereksinimlilik ile ilgili kullanılan terminolojinin geçmiş yıllara göre daha nitelikli olduğu tespit etmiştir.

Gönen ve arkadaşları (2016), 2000-2010 yılları arasında Türkiye'de yayınlanan resimli çocuk kitaplarının içerik ve resimleme özelliklerini tarama-betimleyici yöntem kullanarak incelemişlerdir. Araştırma kapsamında 150 kitap, araştırmacılar tarafından oluşturulan kitap inceleme formu aracılığı ile incelenmiştir. Bu doğrultuda incelenen kitapların çoğunluğunun içerik özellikleri açısından çocukların gelişim özelliklerine uygun olduğu; resimleme özellikleri açısından incelenen kitapların %98'inin renkli, %62'sinde ise resim çerçeve ile metinden ayrılmamış olduğu belirlenmiştir.

2.15.2 Yurt Dışında Yapılan İlgili Araştırmalar

Muelas-Gil ve Mar (2022) yaptıkları çalışmada çocuklar için yazılan COVID-19 konulu kitaplarda kullanılan metaforları incelemişlerdir. Araştırma kapsamında 2020 yılında mart ayından mayıs ayına kadar olan süreçte COVID-19 konulu yayımlanan 10 kitabı incelemişlerdir. Araştırma sonucunda "COVID-19'u tedavi etmek onunla savaşmak gibidir, "COVID-19 fiziksel bir saldırıdır", "COVID-19 birçok kişiyi etkileyen bulaşıcı bir hastalıktır", "COVID-19 hastaları bir konteynırdır" Metaforlarının kitaplarda kullanıldığını tespit etmişlerdir.

Savva, Higgins ve Beckmann (2022) yaptıkları çalışmada elektronik kitapların çocukların okuryazarlık becerileri üzerindeki etkiyi incelemişlerdir. Araştırma kapsamında 2008- 2021 yıllarında arasında 3-8 yaş çocukları için yayımlanan elektronik kitapları incelemişlerdir. Araştırma sonucunda elektronik kitapların geleneksel yolla basılan kitaplarla karşılaştırıldığında çocukların dil gelişimi üzerinde küçük bir pozitif etkisinin olduğunu, yeni kelime öğrenimi için ise orta düzeyde etkili oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Wening, Rahmanto ve Satyawan (2022) yaptıkları çalışmada dijital hikâye kitaplarının erken çocukluk dönemindeki çocukların duygusal okuryazarlık ve sosyal beceri geliştirmesi üzerine etkilerini araştırmışlardır. Araştırmada doküman incelemesi ve görüşme yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda dijital kitapların erken çocukluk dönemindeki çocukların arkadaşları ve öğretmenleri ile

iletişim kurma veya etkileşim kurmada, hikâye içeriklerini daha iyi hatırlamada destek olduğunu belirtmişlerdir.

Barone, Fougere & Pin (2021) yaptıkları araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının ve ebeveynlerinin birlikte kitap okuma sıklığı ve dil gelişimleri üzerine etkilerini incelemişlerdir. Araştırmaya 853 çocuk katılmıştır. Araştırma sonucunda düşük eğitim seviyesine sahip ailelerin çocuklarına kitap okumasının dil gelişimi üzerinde olumlu etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Brujin, Emmen ve Mesman (2021) yaptıkları çalışmada Hollanda'da 6 yaşından küçük çocuklar için yayımlanan ödül almış ve en çok satılan 64 kitap ve 2053 karakter üzerine bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda Hollanda'daki çocuklar arasında popüler olan kitaplarda etnik çeşitliliğin artması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

Wei ve Ma (2020) yaptıkları çalışmada farklı şekillerdeki resimli çocuk kitaplarının çocuklar, ebeveynler ve diğer okurlar için kitapları çekici yapan özelliklerini incelemişlerdir. Araştırmada okuyucuların resimli çocuk kitaplarını nasıl seçtiklerini ve okuma ile ilgili deneyimlerini keşfetmeye çalışmışlardır. Yapılan bu çalışmada çocuk kitaplarının çekici olmasının çocukların okuma isteği üzerinde olumlu bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

McGeehan, Chambers ve Nowakowski (2018) yaptıkları bir çalışmada dijital kitaplar için bir değerlendirme tablosu hazırlamışlardır. Araştırma sonucunda ise dijital kitapların daha çok görsel çekiciliğin ön planda tutulduğunu bu doğrultuda bazı çocuk kitabı özelliklerinin arka planda bırakıldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Monoyiou ve Symeonidou (2016) Yunan dilinde yazılmış veya çevrilmiş çocuk kitaplarında çeşitliliğin (engellilik, görünüm ve ırk biçiminde) nasıl sunulduğunu belirlemeye çalışan bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda kitaplarda kullanılan ana figürlerin gruplardan farklı olarak sunulduğu, farklı olan figürün ancak kabul edilmeyen başka bir karakterin ya da bir olayın aracılığı ile kabul edildiği, kilit figürlerin ise birkaç nedenden dolayı cesur ve benzersiz olabilecek mükemmel bir karakterler olduğuna ulaşmışlardır.

Ihmedich (2014) yaptığı çalışmada elektronik kitapların okul öncesi dönem çocuklarının erken okuryazarlık becerileri üzerindeki etkisini araştırmıştır. Yapılan çalışmaya 48 deney 48 kontrol grubu olmak üzere 92 çocuk katılmıştır. Araştırma sonucunda deney grubundaki çocukların kontrol grubundaki çocuklara göre önemli

ölçüde daha iyi performans gösterdiğini göstermiştir. Araştırmada 1990 yılından sonra 6-12 yaş çocuklar için yazılan 50 çocuk kitabı kullanılmıştır.

Guijarro (2013) yaptığı araştırmada resimli çocuk kitaplarında kullanılan görsellerin çocukların anlatılan metni anlamaları üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmada 9 yaş altındaki çocuklar için yayımlanan 2 resimli çocuk kitabı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kitaplardaki görsel mecazların olay örgüsünde gerilim yaratmak ve çocuk ile karakterler arasında bağ kurmak için kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır.

Zucker, Cabell, Justice, Pentimonti ve Kaderavek (2013) yaptıkları çalışmada resimli çocuk kitabı okunan okul öncesi dönem çocuk çocuklarının dil gelişimi ve erken okuryazarlık becerileri üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Araştırmanın örneklem grubu 178 çocuk ve 28 okul öncesi öğretmenidir. Araştırma sonucunda resimli çocuk kitaplarının okul öncesi dönemi çocuklarının dil gelişimi üzerinde olumlu etkilerinin olduğu, çocukların kelime dağarcıklarının geliştiği sonucuna ulaşmışlardır. Resimli çocuk kitabı okunan çocukların ilkokula başladığı dönemde akranlarına oranla dil gelişimlerinin daha üst düzeyde olduklarını belirtmişlerdir.

Braden, Eliza, Rodriguez ve Sanjuana (2013) yaptıkları araştırmada Children's Cooperative Book Center (CCBC) tarafından önemli Latinx içeriğine sahip olduğu belirlenen 15 resimli çocuk kitabını incelemişlerdir. Araştırma sonucunda metinlerde İngilizcenin ayrıcalıklı olduğunu, kültürel eserlere yüzeysel göndermelerin bulunduğunu, geleneksel kadın merkezli rollerin yaygın olduğunu ve yazarların kitapları ütopik bir toplum içinde konumlandırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

Crabb ve Marciano (2011) yaptıkları araştırmada 1990-2009 yılları arasında Caldecott Madalyası veya Onuru kazanan kitaplarda çizilen resimler üzerine bir içerik analizi yapmışlardır. Araştırmaya 68 kitaptan 490 resim dahil edilmiştir. Araştırma sonucunda kitaplarda büyük oranda kadın karakterlerin ev aletleri kullandığı, erkek karakterlerin ise ev dışında üretim aletleri kullandığı tespit edilmiştir.

Hepburn, Egan, & Flynn (2010) yaptıkları araştırmada resimli çocuk kitaplarının çocukların yeni kelime öğrenmeleri üzerindeki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma boyunca 20 aylık çocuklara ebeveynleri tarafından 6 hafta resimli çocuk kitabı okunmuştur. Araştırma sonucunda 20 aylık çocuklara resimli kitap okunmasının yeni kelimeler öğrenmesine ve kelime dağarcıklarını geliştirmesine katkı sağladığı sonucuna ulaşmışlardır.

Houston-Price ve arkadaşları (2009) yaptıkları çalışmada resimli çocuk kitaplarında kullanılan görseller ile bebeklerin tercihleri üzerine etkilerini incelemişlerdir. Araştırmada 6-12 aylık 33 bebeğe ebeveynleri tarafından 3 hafta boyunca her gün 5 dakika kitap okunması istenmiştir. Okunan resimli çocuk kitaplarında bir yiyecek resminin olmasına dikkat edilmiştir. Araştırmada yiyecek resmine maruz kalma sürelerinin yiyeceğe olan ilgisini daha da artıracağı varsayılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda çocukların görsel tercihlerinin tekrarlanan görsellerle geliştirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Zeece (2009) 14 çocuk kitabını inceleyerek yaptığı araştırma sonucunda çeşitli tavsiyelerde bulunmuştur. Çocuk kitaplarının öncelikle çocukların gelişim özeliklerine uygun olması gerektiğini ve kitapların kültüre uygun olup yardımlaşma, paylaşma, dürüst olma gibi temalara da yer vermesi gerektiğini belirtmiştir.

Simcock ve DeLoache (2008) yaptıkları çalışmada 18-24 aylık bebeklerin renkli fotoğraflar ve çizimler ile hazırlanmış resimli kitapların öğrenme üzerinde etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda çocukların iki ile dört kez resimli kitaba maruz bırakıldığında akranlarına göre taklit puanlarında artış olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Bouttle, Hopkins ve Waklatsi (2008) yaptıkları çalışmada okul öncesi ve ilkokul dönemi çocuklarına hitap eden 29 resimli çocuk kitabının içeriklerini analiz etmişlerdir. Araştırma sonucunda 29 kitaptan hiçbirinin Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan diğer etnik gruplara hitap etmediği sonucuna ulaşmışlardır. Yaptıkları araştırmada kitaplarda en çok kullanılan temaların erken çocukluk eğitimi içeriği ve becerileri, hayal gücü/fantezi/mizah ve konumlar/ahlak/hayat dersleri olduğunu tespit etmişlerdir.

Ganea, Pickard ve DeLoache (2008) yaptıkları bir çalışmada 15-18 aylık bebeklerin resimli çocuk kitapları ile gerçek dünya arasında bilgi transferinin ilişkisini incelemişlerdir. Yapılan araştırmada 48 çocuk için 16 sayfalık resimli çocuk kitabı ile 6 ciltli kalın kitap kullanılmıştır. Araştırma sonucunda 15 aylık çocukların kitaplardan öğrendiklerini gerçek nesnelere aktaramadıklarını, 16-18 aylık çocukların ise resimli çocuk kitaplarında gördükleri nesneleri gerçek nesneler ile eşleştirebildikleri sonucuna ulamışlardır. Araştırmacılar erken çocukluk dönemine hitap eden resimli çocuk kitaplarında kullanılan resimlerin gerçek nesnelerle ilişkili olmasının kitaplardaki eğitim işlevini daha iyi gerçekleştireceği sonucuna ulaşmışlardır.

Rawlinson ve Short (2007) anestezinin çocuk edebiyatındaki temsilini araştırmışlardır. Araştırma için konusu hastane ve ameliyat olan 19 kitap belirlenmiştir. Kitaplarda cerrahi deneyimin ve anestezi ile ilgili tanımlamaların doğruluğu analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda kitapların ebeveynlerin çocuklara cerrahi deneyim ve anestezi gibi konuları anlatması için etkili ve ucuz kaynaklar olduğuna ulaşmıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde yapılan araştırmanın materyal ve yöntemi hakkında ayrıntılı bilgi verilecektir.

3.1 Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada pandemi temalı çocuk kitaplarını içerik özellikleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Konunun derinlemesine araştırılması istenen durumlarda nitel araştırma yöntemi kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu doğrultuda yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi araştırma için kullanılacak yazılı belge ve metinleri dikkatle ve sistematik olarak incelenmesi, analiz edilmesi için kullanılan bir yöntemdir (Büyüköztürk, 2019). Basılı ya da elektronik olarak yayımlanan tüm materyalleri incelemek ve analiz edip değerlendirmek adına kullanılan sistematik bir yöntemdir. Doküman analizi kullanılarak yapılan araştırmalarda bir anlam çıkarmak, yapılan araştırmayı anlamlı hale getirmek için elde edilen verilerin incelenmesi ve yorumlanması gerekmektedir (Corbin & Strauss, 2008). Yapılan araştırmada doküman analizi yoluyla elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak yorumlanmıştır. İçerik analizinde amaç araştırmadan toplanan veriler arasındaki ilişkiyi ve kavramları açıklayabilmektir. İçerik analizinde birbiri ile ilişkili verileri belirli kavram ve tema çerçevesinde bir araya getirilir ve elde edilen verileri okuyucunun anlamlandırabileceği şekilde düzenlendikten sonra açıklayıp yorumlanır (Sözbilir, 2009).

3.2 Araştırmanın Çalışma Grubu

Çalışmada Türkiye'de 2020 Mart ayından 2021 Nisan ayına kadar olan pandemi sürecinde yerli veya yabancı yazarlara ait çevrimiçi ya da basılı olarak yayınlanmış pandemi temalı çocuk kitapları çalışma grubu olarak kullanılmıştır.

Araştırmada kolay ulaşılabilir örnekleme içerisinden yöntemi seçilmiştir. Bu yönteme göre araştırma için var olan ögeler arasından yeterli sayıda örneklem belirlenir (Creswell, 2017). Bu araştırmada pandemi boyunca çevrimiçi ya da basılı olarak yayınlanmış olan erken çocukluk dönemine yönelik pandemi temalı resimli çocuk kitapları araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. 16'sı basılı, 22'si çevrimiçi olarak yayınlanmıştır.

Kitap Adı	Yazar	Yayınlanma Şekli	Konusu
Panik Yok Virüs Senden Korksun.	Tsolmon Bayaraa	Basılı(Nar Çocuk)	COVID-19 nedir?
Bay Virüs	Nazan Demir	Basılı(Fa Yayınları)	COVID-19 Nedir?
Hale ile Sare Sosyal Me-sa-fe-yi Öğreniyor.	Betül Şahintekin	Basılı(Anneizi yayınevi)	Sosyal Mesafe
Koronavirüs de Ne? Çocuklar için Koronavirüs Rehberi	Pınar Büyükgüral	Basılı (Tübitak)	Virüs ve Virüsten korunma yolları
Ada'nın Günlüğü	Gökçe Kılıç	Basılı(Büyülü Fener)	Virüsten korunma yolları
Kara Tina	Gizem Gökçe Uçar	Basılı (Altın Kitaplar)	Zorunlu izolasyon
Mesafeyi Koruyalım	Dorothea Tust	Basılı (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları)	Sosyal Mesafe
Elif Korona Zamanlarında Cesaret Veriyor	Janina Görrissen	Basılı (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları)	Virüs ve Virüsten korunma yolları
Akıllı Virüs Savaşçısı Çocuklar için sakin ve mutlu kalma kılavuzu	Alix Wood	Basılı(Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları)	Zorunlu izolasyon süreci

Akıllı Virüs savaşçısı Çocuklar için sağlıklı kalma kılavuzu	Alix Wood	Basılı(Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları)	Virüsten korunma yolları
Akıllı Virüs Savaşçısı Çocuklar için yardımlaşma kılavuzu	Alix Wood	Basılı(Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları)	Zorunlu izolasyon süreci
Akıllı virüs Savaşçısı Çocuklar için zaman geçirme kılavuzu	Alix Wood	Basılı(Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları)	Zorunlu İzolasyon süreci
Temizliğin Gücü Virüsü Yendi	Gurur Birsin	Basılı (Hayy Kitap)	Temizlik ve COVID-19
Ela'nın Maskesi	İlaria Capua	Basılı (Poti Kare)	Virüsten Korunma Yolları
Virüslerin Gizli Hayatı	A.C Albos, L.G Ibanez, B. Bernal, A. Humanes, A. Payo, A. Perez-Porro	Basılı (Abm)	Virüsler
Korona Dedektifleri	Dr. Lale Seren	Basılı (Tunga)	Virüs ve virüsten korunma yolları
Yaşadığım Şehirde Garip Bir Şey Oldu	Shu-Chen Jenny Yen	Dijital	COVID-19 ve zorunlu izolasyon süreci
Çocuklar İçin Koronavirüs Kitabı	Alex Scheffler	Dijital	COVID-19 nedir?
Benim Kahramanım Sensin	IASC,IASC MHPSS tarafından gelştirilmiştir.	Dijital	Zorunlu İzolasyon süreci
Elif ile Alp Çocuklar için Psikoeğitsel Etkinlikler	Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü	Dijital	Zorunlu İzolasyon süreci

Küçük Zebranın Canım Dansı	Derya Altınay	Dijital	Zorunlu izolasyon süreci
Doktor Li ve Taçlı Virüs	Francesca Cavallo	Dijital /Basılı	COVID-19 nedir?
Dr. Çınar	Erdoğan Ergin	Dijital /Basılı	Virüs
Gökyüzünün Kahramanı	Psikolog Sinem Hıdır ve Psikolog Miraç Ganioğlu	Dijital	Sağlık çalışanları ve çocukları
Koranavirüs ve Kovid Çocuklar İçin Pandemi Kitabı	Elizabeth Jenner, Kate Wilson ve Nia Roberts	Dijital	COVID-19 nedir?
Ali'nin Koronavirüs Kitabı	Dr. Figen Karaceylan Çakmakçı	Dijital	Virüs'ün psikolojik etkileri
Oscar ve Zoe Sesi Kapat Kalbini Aç	Allison Ochs	Dijital	Virüs'ün psikolojik etkileri
Oscar ve Zoe Zoe'nin Evde İlk Haftası	Allison Ochs	Dijital	Zorunlu izolasyon süreci
Oscar ve Zoe Oscar'ın Partisi İptal Oldu	Allison Ochs	Dijital	Zorunlu izolasyon süreci
Korona Virüslü Günler Bitecek	Dilge Güney	Dijital	COVID-19 nedir?
Meraklı Çocuklar İçin Bir Rehber	İstanbul Kent Konseyi	Dijital	COVID-19 nedir?
Birdy'nin Hikayesi	Uzman Psikolog Berk Şehirli	Dijital	Virüs'ün psikolojik etkileri
Mili ve Korona Virüsü	Estie Bor-Sadeh	Dijital	Virüs'ün psikolojik etkileri
Poldi Güvende	Psikolog Gözem Kıray Kaş	Dijital	Zorunlu İzolasyon
Deniz Korona Virüsle Yaşamayı Öğreniyor	Klinik Psikolog Derya Ikdjsoune	Dijital	COVID-19 nedir?
Çocuklar İçin Koronavirüs Öyküsü	Francesca Dallara	Dijital	COVID-19 nedir?
Güle Güle Korona	Selda Demirtaş	Dijital	Virüs ve virüsten korunma yolları

Bir Corona Virüs Savaşçısı Ol	Songju Ma Daemicke, Helen H. Wu, Cihan Eryılmaz	Dijital	Virüs ve virüsten korunma yolları

Tablo 2: İncelenen kitapların künyesi

3.3 Veri Toplama Araçları ve Yöntemi

3.3.1 Veri Toplama Araçları

Araştırmacı tarafında Kitap İnceleme Formu oluşturulmuştur. Araştırmacı ilgili literatürü inceleyerek kitap inceleme formunda yer alan sorulara ilişkin soru havuzu oluşturmuştur (Dönmezler, 2020; Gönen ve Aydos, 2013; Gönen, Uygun, Erdoğan ve Katrancı, 2012; Körükçü, 2012). Sorulardan oluşturulan bu madde havuzu 11 alan uzmanına gönderilmiş. Alan uzmanları Çankırı Karatekin Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Mersin Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Erciyes Üniversitesi çocuk gelişimi, okul öncesi öğretmenliği ve sınıf öğretmenliği bölümlerindeki öğretim üyelerinden seçilmiş olup uzmanlık alanlarının çocuk edebiyatı ve çocuk kitapları olmasına özen gösterilmiştir. Seçilen alan uzmanlarından sorulara ilişkin geri bildirimleri alınmıştır. Uzmanlardan alınan görüşler doğrultusunda sorularda gerekli düzenlemeler yapılmış ve sorulara nihai şekli verilmiştir. Kitap inceleme formunda yer alan sorular aşağıdaki gibidir:

- Kitabın yayınlanma şekli nedir?
- Kitapta kullanılan dil erken çocukluk dönemi gelişim özelliklerine uygun mudur?
- Kitapta hangi kahramanlara yer verilmiştir?
- Kitapta pandemiye ilişkin görseller çocuğun gelişim düzeyine uygun mudur? (Canlı, dikkat çekici)
- Kitapta pandemiye ilişkin üslup nasıldır?
- Kitap çocukları n bilimsel bilgi gereksinimini karşılayacak nitelikte midir?
- Kitap çocukların duygusal gereksinimlerini karşılayacak nitelikte midir?
- Pandemiye ilişkin kitapta kalıp yargılar kullanılmış mıdır? (Din, dil, etnik köken, cinsiyet)
- Kitapta pandemi terminolojisine ilişkin hangi sözcükler kullanılmıştır?
- Kitapta pandemiye ilişkin görsellerin özellikleri nasıldır? (Hasta insan, virüs, doktor görselleri)

3.3.2 Veri Toplama Yöntemi

Araştırma kapsamındaki kitaplar sorular göz önünde bulundurularak üç kez okunduktan sonra değerlendirilmiştir. Her soru maddesi için kitaplar ayrı ayrı incelenip gerekli notlar alınarak değerlendirilmiştir.

3.3.3 Verilerin Analizi ve Değerlendirme

Araştırma kapsamındaki kitaplar problem sorularına göre incelenip değerlendirildikten sonra istatistiksel analizi araştırmacı tarafından yapılmış elde edilen veriler bir uzman tarafından kontrol edilmiştir. Araştırmacı ve uzmanlar arasında anlamlı bir tutarlılık tespit edilmiştir. Nitel verilerin güvenirliği ölçmek için incelenen resimli çocuk kitapları bir alan uzmanı tarafından da incelenmiştir. Böylelikle araştırmacı ile alan uzmanı arasında görüş birliği ve görüş ayrılığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Miles ve Huberman'ın (2015) önerdiği formül uygulanmıştır. Formül *Güvenirlik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı* şeklindedir. Formülün kullanıldığı çalışmaların geçerli ve güvenilir olması için görüş birliğinin en az %80 olması gerekmektedir (Patton, 2002). Yapılan bu araştırmada uzman ve araştırmacı arasındaki görüş birliği %87'dir.

4. BULGULAR

4.1 İncelenen Kitapların Yayınlanma Şekli Nedir?

Çalışmada elde edilen ilk bulgu, "Kitapların yayınlanma şekli nedir?" sorusuna aittir. Tablo 3'de soruya ait veriler ayrıntılı olarak verilmiştir.

Soru	Cevap	N	%
Kitapların yayınlanma şekli nedir?	Dijital	22	57.9
	Basılı	16	42.1

Tablo 3: İncelenen kitapların yayınlanma şekline ait bulgular

Yapılan araştırmada incelenen kitapların 22'si dijital 16'sı basılı olarak yayınlanmıştır. Yukarıda incelenen kitapların yayınlanma şekline ilişkin veriler tablo ve grafik halinde verilmiştir. Tablo 2'ye bakıldığında incelenen kitapların %57.9'unu dijital kitaplar %47.1'ini basılı kitaplar oluşturmaktadır. İncelenen kitaplardan Dr.

Çınar ve Dr. Li ve Taçlı Virüs isimli kitaplar hem dijital hem de basılı olarak yayınlanmıştır.

4.2 Kitapta Kullanılan Dil Nasıldır?

İnceleme sorularından "Kitapta kullanılan dil nasıldır" sorusu için kitaplar, kullanılan dil ve anlatımın erken çocukluk dönemine uygunluğu açısından incelenmiştir. Erken çocukluk dönemine hitap eden çocuk kitaplarında kullanılan dil sade, açık ve anlaşılır olmalıdır. Çocukların gelişim dönemine uygun kelimeler seçilmeli, seçilen kelimelerin telaffuzu kolay olmalı ve kısa cümleler kullanılmalıdır. Tablo 4'te de görüldüğü gibi incelenen 38 kitabın 37'sinde kullanılan erken çocukluk dönemi çocuklarının gelişim özelliklerine uygun olarak açık, sade ve anlaşılır nitelikte, 1 kitapta (Virüslerin Gizli Hayatı) çocukların gelişim düzeyine uygun kelimeler seçilmemekle birlikte, seçilmiş olan bu kelimeler ile ilgili metin içerisinde açıklama yapılmamıştır. Örneğin 5. Sayfada bulunan "*genetik materyali koruyan virüs çeperi*" ifadesinde "*çeper*" kelimesi hakkında herhangi bir açıklama yoktur. Yine aynı kitapta "*konjonktivit*" (Sayfa, 12), "*curvularia*" (Sayfa 16) gibi telaffuzu zor kelimeler kullanılmıştır. Bu örnekler doğrultusunda Virüslerin Gizli Hayatı isimli kitap erken çocukluk dönemi çocukları için dil ve anlatım özellikleri açısından uygun değildir. Diğer 37 kitaba bakıldığında ise kitaplarda kullanılan dilin erken çocukluk dönemindeki çocukların gelişim özelliklerine uygun olduğu tespit edilmiştir. Örneğin Ela'nın Maskesi isimli kitapta "*Ela anlamadığı için soruyor: Anne virüs nedir?*" *Virüs çok küçük, gözle görülemeyen ve bazen bizi hasta eden şeydir Elacığım. (Sayfa 1)*", Korona Dedektifleri isimli kitapta "*Koronavirüsün sebep olduğu hastalığın adı COVID-19'dur. (Sayfa 14)*" ve Akıllı Virüs Savaşçısı! Çocuklar için sağlıklı kalma kılavuzu isimli kitapta "*Bazen virüslerin yayılmasını durdurmak için insanlardan uzak durman istenebilir. Okullar kapanabilir ve gitmeyi istediğin bazı etkinlikler ertelenebilir. Hatta bir süre evde kalman gerekebilir. Doktorlar buna kendini yalıtma ya da izolasyon der. (Sayfa 14)*" Elif Korona Zamanlarında Cesaret Veriyor isimli kitapta *"Bir hastalık şimdi olduğu gibi tüm dünyaya yayıldığında buna pandemi denir. (Sayfa 5)"* ifadeleriyle çocuklar için yeni ve aşina olmadıkları kavramlar basit ve anlaşılır bir dille açıklanmıştır.

Soru	Cevap	N	%
Kitaplarda kullanılan dil nasıldır?	Erken Çocukluk dönemine uygundur.	37	97,4
	Erken çocukluk dönemine uygun değildir.	1	2,6

Tablo 4: İncelenen kitaplarda kullanılan dile ait bulgular

Tablo 4'e bakıldığında da incelenen kitapların 97,4 oranıyla büyük çoğunluğunda kullanılan dilin erken çocukluk dönemine uygun olduğu görülmektedir.

Araştırmadaki "Kitaplarda pandemiye ilişkin görseller nasıldır?" sorusunda incelenen kitaplardaki görsellerin çocukların gelişim düzeylerine uygun olup olmadığı açısından incelenmiştir. Kitapların büyük çoğunluğunda kullanılan görsellerin çocukların gelişim özelliklerine uygun olarak resmedildiği tespit edilmiştir.

4.3 Kitaplarda Hangi Tür Kahramanlara Yer Verilmiştir?

Araştırma sorularından "Kitaplarda hangi tür kahramanlara yer verilmiştir?" sorusu ile pandemi temalı kitaplarda hangi tür kahramanlara yer verildiğini tespit edilmiştir. Çocuk kitaplarında kahramanlar seçilirken çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygun olarak çocukların yaşamlarına uygun kahramanlar seçilmelidir. Çocuklar kitaplarda bulunan karakterlerle özdeşim kurduklarından seçilen kahraman olağanüstü özelliklere sahip olan kahramanlara yer verilmemelidir. Bu doğrultuda incelenen kitaplardaki kahramanların türleri Tablo 8'de ayrıntılı olarak verilmiştir. Tablo 9'da ise incelenen kitaplardaki kahraman türlerine ilişkin veriler verilmiştir.

Soru	Cevap	N	%
Kitaplarda hangi tür kahramanlara yer verilmiştir.	İnsan	31	81,7
	Hayvan/Bitki/Nesne	3	7,8
	Hayali Varlık	4	10,5

Tablo 6: İncelenen kitaplardaki kahraman türlerine ilişkin bulgular

Tablo 9'da görüldüğü gibi pandemi temalı kitaplarda en çok tercih edilen kahraman türü 31 kitap ve %81,7 oranıyla insan olmuştur. İncelenen kitapların 4'ünde %10,5 oranıyla hayali varlık ve 3 kitapta %7,8 oranıyla hayvan/bitki/nesne türü seçildiği tespit edilmiştir. Örneğin "Ada'nın Günlüğü" isimli kitapta Ada isminde insan kahraman kullanılmıştır. Ada kitapta şu şekilde "*Ben Ada. 12 yaşındayım. Özel eğitim okulunda okuyorum. (Sayfa 1)*" ifadesiyle tanıtılmıştır. "Ali'nin Korona Virüs Kitabı" isimli kitapta Ali isminde insan kahraman kullanılmıştır. Ali kitapta şu şekilde "*Benim adım Ali. Okula gitmeyi, arkadaşlarımla oynamayı çok seviyorum. (Sayfa 1)*" ifadesiyle tanıtılmıştır. " *Oscar ve Zoe Zoe'nin Evdeki İlk Haftası"* isimli kitapta Oscar ve Zoe adında insan kahramanlar kullanılmıştır. Oscar ve Zoe kitapta *"Selam! Oscar ile tanışın. Oscar, solucanları, arabaları ve bilmeceleri çok sever. Selam! Zoe ile tanışın. Zoe sporu, kurabiyeleri ve gizli selamlaşmaları çok sever. (Sayfa 5 ve 6)*" ifadeleriyle tanıtılmıştır. "Birdy'nin Hikayesi" isimli kitap Birdy isminde bir kuş ve ailesinin hikayesini anlatmaktadır. Birdy ve ailesi ile ilgili kitapta "*Ağaçta güvenli yuvalarında yaşayan mutlu bir kuş ailesi varmış. Anne ve baba kuş, Birdy'nin en sevdiği yemekleri getirir ve hep birlikte oyunlar oynarlarmış. (Sayfa 2)*" İfadeleri yer almaktadır. "Küçük Zebra'nın Canım Dansı" isimli kitap Küçük Zebra ve ormandaki diğer hayvan arkadaşlarının olduğu hayvan kahraman türünün seçilmiş olduğu bir kitaptır Kitapta Küçük Zebra ve arkadaşları hakkında "*Dünya güzel bir orman gibiydi. Orman hayvanları kalpten kalbe sevgileriyle iyi bir ekipti. (Sayfa 2)*" ve "*Küçük Zebra biraz endişelendi. Biraz da kendini suçladı. (Sayfa 13)*" ifadeleri yer almaktadır. Koronavirüs de Ne isimli kitapta ise hikaye tavşanlar üzerinden anlatılmaktadır. "Kara Tina" isimli kitapta Kara Tina isminde siyah renkli bir hayali varlık kullanılmıştır. Kara Tina ile ilgili kitapta "*Annem, "Olmaz, Kızım" dedi. " Gidemezsin Kara Tina var." Ne? Kara Tina mı? O da kim? (Sayfa 5 ve 6)*" ifadeleri yer almaktadır. "Virüslerin Gizli Hayatı" isimli kitabın kahramanları virüsler yani hayali varlıklardır. Kitapta virüsler "*Merhaba, Ben bir virüsüm! Benim pek çok arkadaşım var ve her köşeye saklanırız. (Sayfa 3)*" ifadesiyle tanıtılmıştır. Yaşadığım Şehirde Garip Bir Şey oldu isimli kitapta olay mavi renkli bir varlık üzerinden anlatılmaktadır.

4.4 Kitapta Pandemiye İlişkin Görseller Çocuğun Gelişim Düzeyine Uygun Mudur?

Yapılan araştırmada "kitapta pandemiye ilişkin görseller çocuğun gelişim düzeyine uygun mudur" sorusuyla pandemi temalı kitaplarda kullanılan görsellerin erken

çocukluk dönemindeki çocukların gelişim özellikleri açısından uygun olup olmadığı incelenmiştir. Gelişim özelliklerine uygun olan kitapların görselleri canlı, dikkat çekici, metinle ilişkili iken uygun olmayan kitapların görselleri Soluk, dikkat çekici, nitelikte değil ve metinle ilişkisi yoktur. Bu doğrultuda elde edilen sonuçlar Tablo 7'de ve Tablo 8'de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Soru	Cevap	N	%
Kitaplarda pandemiye ilişkin görseller çocukların gelişim düzeylerine uygun mudur?	Evet	28	73.7
	Hayır	10	26.3

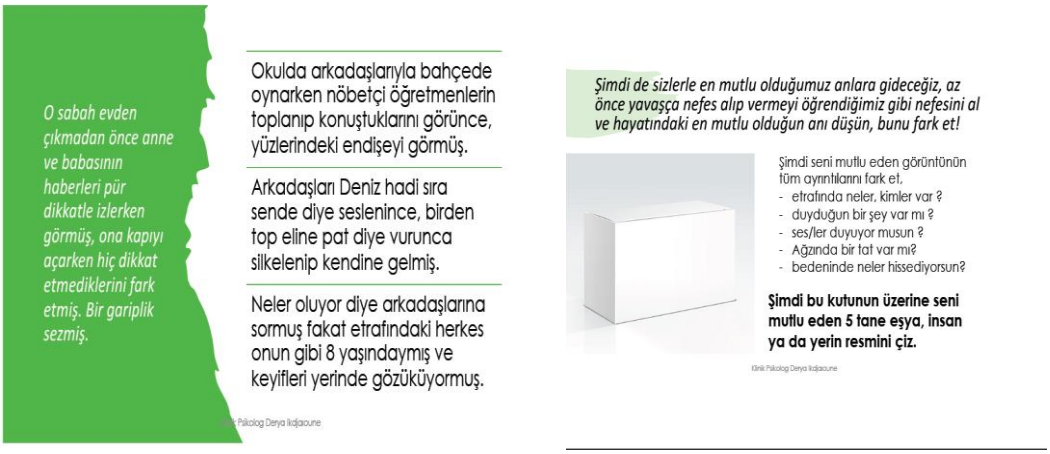
Tablo 7: İncelenen Kitaplarda Kullanılan Görsellere İlişkin Verilere ait bulgular

Cevap	Basılı/Dijital	N	%
Hayır (Soluk, dikkat çekici, metinle nitelikte değil ve metinle ilişkisi yok.)	Basılı	1	10
	Dijital	9	90

Tablo 8: Kullanılan görseller bakımından uygun olmayan kitapların basım şekline ait bulgular

Şekil 1: Hale ile Sare Sosyal Mesafeyi Öğreniyor, Betül Şahintekin, Anneizi Yayınevi (Sayfa, 9).

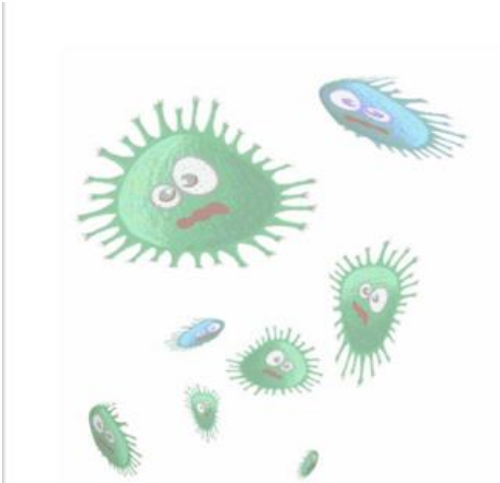
Şekil 2 ve : Deniz Koronavirüs ile Yaşamayı Öğreniyor, Klinik Psikolog Derya Ikdjaoure (Sayfa 3 ve 11).

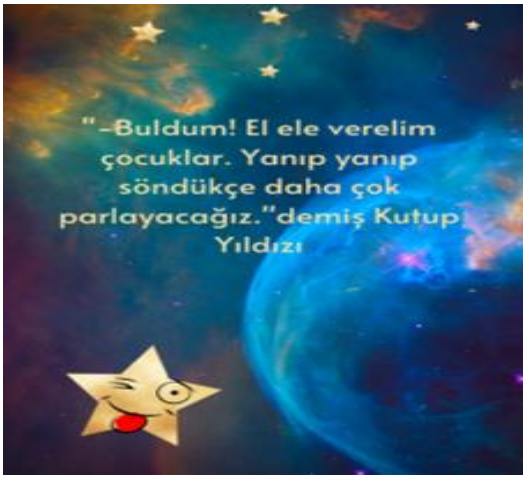
Şekil 4 ve 5: Ali'nin Koronavirüs Kitabı, Uzm. Dr. Figen Karaceylan Çakmakçı (Sayfa 3 ve 5).

Şekil 6: Mili ve Korona Virüsü, Estie Bar- Sadeh (Sayfa 8)

Şekil 7: Korona Virüslü Günler Bitecek Güneşli Günler Gelecek, Dilge Güdün (Sayfa 23)

Şekil 8: Gökyüzünün Kahramanı, Psikolog Sinem Hıdır ve Psikolog Miraç Ganioğlu (Sayfa 15)

Çocuk kitaplarındaki resimler kitabın anlatım gücünü artıran ve çocukların ilgisini çekmeyi sağlayan bir unsurdur. Bu sebeple resimli çocuk kitaplarındaki renkler canlı ve birbiriyle uyumlu şekilde bir bütünlük içinde olması gerekir. Çocuk kitaplarında resimler metnin tamamlayıcı bir unsurudur. Bu sebeple kitaplarda kullanılan resimlemeler metinle ilişkili olup birbirini tamamlaması gerekmektedir. Şekil 1'de verilen Hale ile Sare Sosyal Mesafeyi Öğreniyor isimli kitapta resimlerin renklerinin soluk ve cansız olduğu görülmektedir. Şekil 2 ve 3'te kitapta verilen metin-resim ilişkisi yeterli değildir. Kitapta verilen olay ya da durum metni tamamlayacak nitelikte resmedilmemiş sadece kahramanın yüz ifadelerine yer verilmiştir (Ali'nin Koronavirüs Kitabı, Uzman Dr. Figen Karaceylan Bulut). Resim 4 ve 5'e bakıldığında her sayfada resim olmadığı ve kullanılan resimlerde şekil- zemin ilişkisine dikkat edilmediği görülmektedir (Deniz Koronavirüs ile Yaşamayı Öğreniyor, Klinik Psikolog Derya Ikdjaoure). Mili ve Korona Virüsü isimli kitapta (Şekil 6) kitapta kullanılan karakter görselinin farklı bir resmin üstüne yapıştırıldığı görülmektedir. Korona Virüslü Günler Bitecek Güneşli Günler Gelecek isimli kitapta Şekil 7'ye bakıldığında örnek görselin soluk ve cansız olduğu görülmektedir. Şekil 8' de ise Gökyüzünün Kahramanı isimli kitapta kullanılan görsellerin metni tamamlar nitelikte olmadığı görülmektedir. Tablo 5'e bakıldığında incelenen kitaplardan 28'inin resimleri canlı ve dikkat çekici özellikteyken 10 kitaptaki resimlerin bu özelliklerden yoksun olduğu resimlerinin soluk ve çocuklar için dikkat çekisi nitelikte olmadığı görülmüştür. İncelenen kitapların %73,7 oranıyla büyük çoğunluğunun resimleri çocuklar için canlı renkli ve ilgi çekici nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Tablo5.1'e bakıldığında uygun olmadığı tespit edilen 10 kitaptan 1 tanesi basılı geri kalan 9 tanesi dijital baskı olduğu görülmektedir.

4.5 Kitaplarda Pandemiye İlişkin Üslup Nasıldır?

Yapılan araştırmada "Kitaplarda pandemiye ilişkin üslup nasıldır?" sorusunun cevabı aranmıştır. Sorunun cevabı kullanılan üslubun çocuğa COVID-19 ile ilgili bilgiyi nasıl aktardığı ile ilgilidir. Cevaplar çocuklara COVID-19 ile ilgili verilen bilgiler çocuğun gelişim özelliklerine uygun olarak doğrudan verildiyse didaktik bir üslup, COVID-19 ile ilgili verilen bilgiler yine çocuğun gelişim özelliklerine uygun olarak doğal bir akış içerisinde verildiyse çekici bir üslup benimsendiğinden bahsedilebilir.

Soru	Cevap	N	%
Kitaplarda pandemiye ilişkin üslup nasıldır?	Didaktik	15	39,5
	Çekici	23	60,5

Tablo 9: İncelenen kitaplarda kullanılan üsluba ilişkin bulgular

Çocuk kitaplarında kullanılan üslup erken çocukluk dönemi için sade, açık ve anlaşılır olmalıdır. Var olan olay ya da durum anlatılırken kısa cümleler tercih edilmeli ve durum/olay neden- sonuç ilişkisi içinde çocuğa aktarılmalıdır. Metin içerisindeki kurgu belli bir plan dahilinde yapılmalı ve çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmalıdır. Bu doğrultuda incelenen kitapların üslup özelliklerine bakıldığında incelenen 38 kitabın 23'ünde %60,5 oranıyla çekici bir üslup benimsenmiştir.

Örneğin Kara Tina isimli kitapta karantina süreci hayali bir varlığa benzetilerek çocuklara aktarılmıştır. "*Annem, "Olmaz kızım*" dedi "*Gidemezsin!*" *Kara Tina var. Ne Kara Tina mı? O da kim?*" ifadelerinde anne ve çocuk arasında geçen bu diyalogda karantina ifadesinin çocukta Kara Tina karakteri olarak hayal edildiği görülmektedir.

Mesafeyi Koruyalım isimli kitapta "*Yasemin Hanım "Şöyle düşün, ikimizin arasında bir fil durduğunda sosyal mesafeyi korumuş oluruz. Yani 2-2,5 metre mesafe, dedi. Dudu kahkaha attı bu söylediğinizi hiç unutmam artık*." İfadelerinde "sosyal mesafe" kavramını çocuklara somut olarak aktarmak adına fil benzetmesi kullanılmıştır.Bu ifadeler çekici üsluba örnektir.

15 kitapta ise %39,5 oranıyla didaktik üslup benimsendiği tespit edilmiştir. Örneğin "Koronavirüs De Ne" isimli kitapta "*Virüsün ne olduğunu biliyor musun? Virüs sözcüğünü daha önce duymuş olabilirsin. Virüsler çok minik varlıklardır. Ancak mikroskop yardımıyla görülebilirler. Vücudumuza girdiklerinde hastalanmamıza neden olabilirler. Koronavirüs de hastalığa neden olan yeni bir virüs çeşidi. (Sayfa 4)*",

"Koranavirüs ve Kovid Çocuklar İçin Pandemi Kitabı" isimli kitapta "*Neden daha fazla evde vakit geçirmeliyiz? Devlet daha fazla insanın Kovid'e yakalanıp yaymasını önlemeye yardımcı olmak için şu anda kaç kişide Kovid olduğunu araştırıyor. Bu bize ne yapmamızı söylemeleri gerektiğine karar vermelerinde yardımcı olur. Yani etrafta daha az koronavirüs olduğunda biraz daha rahat hareket edebiliriz, ancak etrafta çok*

koronavirüs olduğunda daha dikkatli olmalıyız. (Sayfa 15)" ifadelerine bakıldığında verilen cümlelerin doğrudan bilgi vermek amacı olduğu görülmektedir. Bu ifadeler didaktik üsluba örnektir.

4.6 Kitaplar Çocukların Bilimsel Bilgi Gereksinimini Nasıl Karşılamaktadır?

Yapılan araştırmada "Kitaplar çocukların bilimsel bilgi gereksinimini nasıl karşılamaktadır?" sorusu için kitaplarda COVID-19 ve pandemi sürecine ilişkin verilen bilgilerin bilimsel veriler ışığında çocuklara doğru aktarılıp aktarılmadığına bakılmıştır. Kitaplarda verilen bilgilerin bilimsel veriler ışığında çocuklara doğru aktarıldığı sadece 3 kitapta (Çocuklar için Koronavirüs Kitabı, Elif Korona Zamanlarında Cesaret Veriyor, Ali'nin Korona Virüs Kitabı) verilen bilgilerde yanlışlık olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler doğrultusunda örneğin Bay Virüs isimli kitapta "*Virüsler kendi kendine çoğalabilen en basit ve en küçük canlılar olarak bilinmektedir (Sayfa 9).*" ifadesinde virüslerin özeliklerini çocukların gelişim özelliklerine uygun olarak bilimsel bilgiler doğrultusunda açıklanmıştır (Bay Virüs, Nazan Demir).

Başka bir örnekte Doktor Li ve Taçlı Virüs isimli kitapta "*Öksürmeyen ya da ateşi olmayan insanlar bile başkalarına sarılır, dokunur ya da öperse bilmeden onlara virüs bulaştırabilirler (Sayfa 7).*" ifadesi verilerek virüsün nasıl ve kimden bulaşabileceği hakkında bilgi verilmiştir (Doktor Li ve Taçlı Virüs, Francesca Cavolla).

Mesafeyi Koruyalım isimli kitapta da "*Hasta olan biri hapşırdığında veya öksürdüğünde damlacıklar saçar ve virüs bu damlacıklar yoluyla başkasına bulaşabilir. (Sayfa 7)*" ifadesiyle hastalığın bulaşma şeklini "*Virüsü kapan bazı insanlarda şu belirtiler görülüyordu: öksürük, yüksek ateş, halsizlik. (Sayfa 9.*" ifadesiyle de COVID-19'un belirtilerinden bahsedilmiştir.

Diğer bir örnekte Elif ile Alp Çocuklar için Psikososyal Etkinlikler isimli kitapta "*Sosyal mesafe nedir baba diye sordu. Babası açıkladı: Alp bunu basitçe anlatmam gerekirse bir süre tokalaşmak, kucaklaşmak, sarılmak gibi hareketlerden olabildiğince kaçınmaktır. Ayrıca kişilerle aramıza 3 adım mesafe (uzaklık) koymalıyız. (Sayfa 7).*" ifadesiyle sosyal mesafenin ne demek olduğunu açıklanmıştır.

Dr. Çınar isimli kitapta "*O zaman ellerimizi her eve geldiğimizde yıkamalıyız dedi. Hatta dışarı çıkarken maske takmalıyız diye ekledi (Sayfa 13)*" ve Ela'nın Maskesi

isimli kitapta "*Kendimizi kötü hissediyorsak, örneğin ateşimiz varsa evde kalmalıyız. Ellerimizi ağız, burun ve gözümüze götürmemeli ve sık sık sabunla, 20 saniye süreyle yıkamalıyız. (Sayfa 17)*" ifadeleriyle Covıd-19'dan nasıl korunabileceği ve neler yapılabileceği hakkında bilgiler çocuklara aktarılmıştır.

Yanlış bilgiler içeren kitaplardan Çocuklar için Koronavirüs Öyküsü isimli kitapta "*Koronavirüsün çocukları ve gençleri pek de sevmediğini buldular. (Sayfa 3)*",

Elif Korona Zamanlarında Cesaret Veriyor isimli kitapta "Bu hastalık çocuklara zarar vermiyor. (Sayfa 4)" ve

Ali'nin Korona Virüs Kitabı isimli kitapta "*Koronavirüs insanları hasta eden bir mikrop. Bu mikrop çocukları hasta etmiyor. (Sayfa 10)*" ifadelerinde COVID-19'un çocuklara ve gençlere bulaşmadığı bilgisi çocuklara aktarılmıştır. Oysa yapılan araştırmalara göre COVID-19 bazı çocuk ve gençlerde ağır belirtiler eşliğinde görülmese de virüs çocuk ve gençlere de bulaşmaktadır (Kardeş ve Örnek, 2020; Yanartaş ve Törün, 2020). İncelenen kitaplardan Oscar ve Zoe Zoe'nin Evdeki İlk Haftası ve Oscar ve Zoe Oscar'ın Partisi İptal kitaplarında "söylenti" ve "resmi bilgi" kavramları üzerinde durularak doğru bilgiye ulaşmanın öneminden ve bunun nasıl yapılabileceğinden bahsedilmiştir. Örneğin, Oscar ve Zoe Zoe'nin Evdeki İlk Haftası kitabında "*Söylenti ne demek? Söylenti başka birinden duyduğumuz ama doğruluğundan emin olamadığımız şey demek. Duyduğumuz bilgileri yaymaya başlamadan önce mutlaka o haberin doğruluğunu kontrol etmemiz gerekir. (Sayfa 9)*" ve Oscar ve Zoe Oscar'ın Partisi İptal Oldu kitabında "*Herhangi bir resmi bilgi bulamıyorum. Buraya bakın devletin resmi internet sitesi her şeyi açıklıyor. Ayrıca oku müdüründen de durumu açıklayan e-posta aldık. (Sayfa 6 ve 7*)" ifadeleriyle pandemi gibi durumlarda meydana gelen bilgi kirliğinde nasıl doğru bilgiye ulaşılabilecekleri çocuklara aktarılmıştır.

4.7 Kitaplar Çocukların Duygusal Gereksinimlerini Nasıl Karşılamaktadır?

Yapılan araştırmada "Kitaplar çocukların duygusal gereksinimlerini nasıl karşılamaktadır?" sorusuyla kitapların çocukların var olan durum karşısında oluşan kaygı ve korku düzeylerini azaltmak amacıyla nasıl bir anlatım benimsediği, neler yaptığı incelenmiştir. Kitapların tamamında çocukların kaygı ve korku durumlarını azaltmak için çeşitli ifadeler kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yaşadığım Şehirde Garip Bir Şey Oldu isimli kitapta "*Anneciğim yoksa bende mi hasta olacağım? Aslında herkes hastalanabilir ama ben seni koruyacak bir yol biliyorum. (Sayfa 9 ve 10)*" ifadesinde herkesin hastalanabileceği ama bu durumdan korunmanın mümkün olduğu mesajı çocuklara verilerek kaygı düzeylerinin azalması amaçlanmıştır.

Ali'nin Koronavirüs Kitabı isimli kitapta "*Çok üzgün hissettiğimi ve korktuğumu annemlere söylemek istedim Hissettiklerimden konuşmak beni rahatlattı. (Sayfa 8)*" ve "*Kendimi daha rahat hissediyorum bazen üzgün ve sinirli olmak çok normalmiş. (Sayfa 16)*" yine Korona Virüs De Ne isimli kitapta "*Hep evde olmak ve dışarı çıkmamak bazen sıkıcı ya da zor olabilir. Dışarıda yaptığın şeyleri özleyebilirsin. Böyle zamanlarda neler hissettiğini büyüklerinle konuşabilir, onlara aklına takılan soruları sorabilirsin. (Sayfa 12)*" ifadeleriyle çocukların pandemi döneminde hissettiklerinin normal olmasından ve bu hislerini dile getirmenin çocukları rahatlatacağı mesajı verilmiştir.

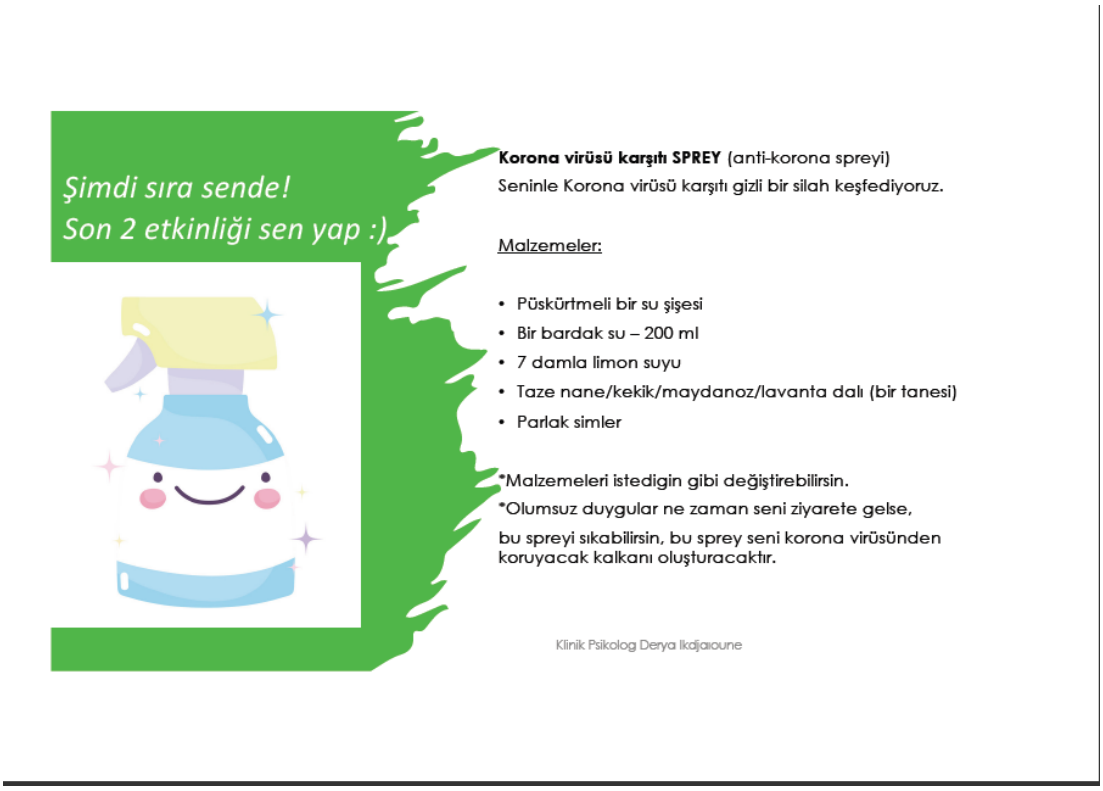
Kara Tina isimli kitapta "*Hepimiz evlerimizdeyiz şimdi ama yalnız değiliz ki. Çünkü bu dünya aslında hepimizin evi. (Sayfa25)*" ifadesiyle COVID-19 sebebiyle dünyadaki bütün insanların evlerinde kaldığı, bu durumdan herkesin etkilendiği mesajı verilerek çocuklara yalnız olmadıkları hissettirilmeye çalışılmıştır. 8 kitapta (Mili ve Koronavirüs, Poldi Güvende, Benim Kahramanım Sensin, Küçük Zebra'nın Canım Dansı, Birdy'nin Hikayesi, Deniz Koronavirüsle Yaşamayı Öğreniyor, Ali'nin Koronavirüs Kitabı, Oscar ve Zoe Sesi Kapat Kalbini Aç) bu ifadelerin yanı sıra psikoterapilerde de kullanılan çeşitli yöntemler (kelebek odaklanması/kelebek kucaklaması, duygu metre, nefes egzersizleri gibi) ile çocukların duygularını ifade etmeleri sağlanmıştır.

Örneğin Mili ve Korona Virüs isimli kitapta "*Korkutucu düşünceleri aklımdan çıkaramadığım başka bir zaman annem şöyle demişti: "Rahatlamamıza yardımcı özel bir şey yapacağız. Buna kelebek kucaklaması (tıp tıp) denir. Bir bu omuza bir diğer omuza dokunarak yapılır." (Sayfa 11)*" ifadesiyle kelebek kucaklamasının nasıl yapıldığı çocuklara anlatılmıştır.

Poldi Güvende isimli kitapta "*Annesi Poldi'den korkusunun da resmini çizmesini istemiş. Poldi çizdiği virüs ve korkusunun resmini kutunun içine koymuş ve annesiyle kapatmışlar. Poldi "virüs kutuda olunca mutlu oldum" demiş. (Sayfa 4)*" ve Birdy'nin Hikayesi isimli kitapta "*Evde minik kuşla oynamaları içinde çok sevdiği Baloncuk oyununu anlatmış. (Sayfa 13)*" ifadeleriyle çocukların duygularını anlatmaları için

çeşitli etkinlik önerileri verilmiştir. Birdy'nin Hikayesi isimli kitapta geçen "Baloncuk Oyunu" nun nasıl oynandığına dair yönergeler kitabın sonunda yer almaktadır.

Benim Kahramanım Sensin isimli kitapta "*"Değişen şeylerin olması korkutucu ve kafa karıştırıcı olabilir Sara." dedi Ario. "Korktuğumda çok yavaş nefes alırım- ve dışarı ateş üflerim!" (Sayfa 14)*" ifadeleriyle nefes çalışmalarına yer vermektedir. 3 kitapta (Akıllı Virüs Savaşçısı Çocuklar için yardımlaşma kılavuzu, Akıllı Virüs Savaşçısı Çocuklar için sakin ve mutlu olma kılavuzu, Akıllı Virüs Savaşçısı Çocuklar için zaman geçirme kılavuzu) çocukların bu dönemde onların iyi hissetmelerine yardımcı olabilecek etkinlik önerileri yer almaktadır. Örneğin Akıllı Virüs Savaşçısı Çocuklar için zaman geçirme kılavuzu isimli kitapta "*İnsanın kendine ayıracağı bu kadar çok zamanının olması güzel bir şey. Yapabileceğin o kadar çok şey var ki! Sende biliyorsun… Tv izleyebilirsin, bilgisayar oyunları oynayabilirsin, kitap okuyabilirsin. (Sayfa 5)* "ifadesindeki örnekler ile başlayıp kitabın devam eden sayfalarında sanatla uğraşmak, yemek yapmak, bitki yetiştirmek gibi pek çok örnek etkinlik yer almaktadır. Akıllı Virüs Savaşçısı Çocuklar için yardımlaşma kılavuzu isimli kitapta "*Evde kendini yalnız hisseden biri mi var? Neden ona gidip sarılmıyorsun? (Sayfa 11), Kalabalık bir sokakta mı yaşıyorsun? Pencerene yoldan geçenleri neşelendirecek bir resim koyabilirsin. (Sayfa 12)*" ifadeleriyle yardımlaşmanın bireyi iyi hissettireceği üzerine durulmuş ve bu konuda tavsiyeler verilmiştir. Akıllı Virüs Savaşçısı Çocuklar için sakin ve mutlu kalma kılavuzu isimli kitapta "*Gününü planla (Sayfa 8), Arkadaşlarınla bağlantıda ol (Sayfa 10), Biraz egzersiz yap (Sayfa 12).*" İfadeleriyle çocuklar için sakin ve mutlu kalmaları için çeşitli etkinlik önerileri verilmiştir. Ayrıca Deniz Korona Virüsle Yaşamayı Öğreniyor, Elif ile Alp Psikososyal Etkinlikler ve Oscar ve Zoe Sesi Kapat Kalbinin Sesini Aç kitaplarının sonunda çocuklar için kaygı ve stres düzeylerini azaltmak, duygularını dile getirmelerini sağlamak için çeşitli etkinlik sayfaları da mevcuttur.

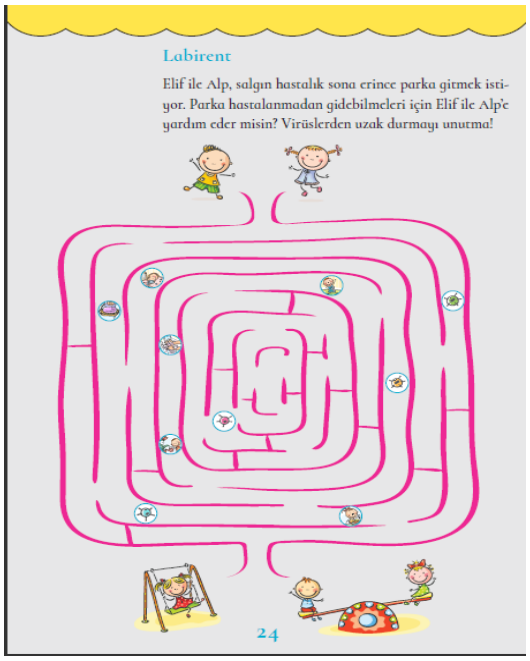

Şekil 9: Deniz Korona Virüs İle Yaşamayı Öğreniyor kitabından etkinlik sayfalarına örnek (Sayfa 19).

Şekil 10 ve 11: Oscar ve Zoe Sesi Kapat Kalbinin Sesini Aç kitabından etkinlik sayfaları örnek (Sayfa 9 ve 14).

Şekil 12 ve 13: Elif İle Alp Psikososyal Etkinlikler kitabından etkinlik sayfalarına örnek (Sayfa 22 ve 24).

4.8 Pandemiye İlişkin Kitaplarda Kalıp Yargılar Kullanılmış Mıdır?

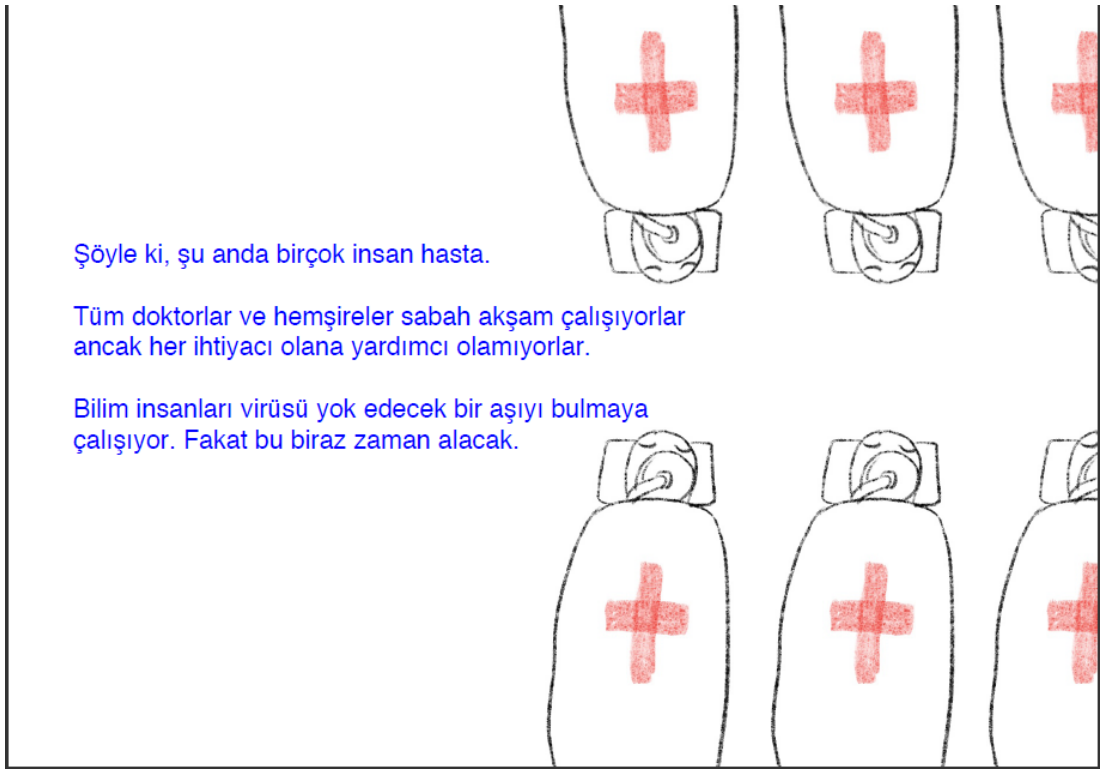
Araştırma sorularından "Pandemiye ilişkin kitaplarda kalıp yargılar kullanılmış mıdır?" sorusu ile kitaplarda dil, din, etnik köken, cinsiyet gibi kavramlar ile kalıp yargılara yer verme durumları incelenmiştir. Tablo 7'de elde edilen veriler gösterilmiştir.

Soru	Cevap	N	%
Pandemiye ilişkin kitaplarda kalıp yargılar kullanılmış mıdır?	Evet	5	13,1
	Hayır	33	86,9

Tablo 10: İncelenen kitaplarda kalıp yargılara yer verme durumuna ilişkin bulgular

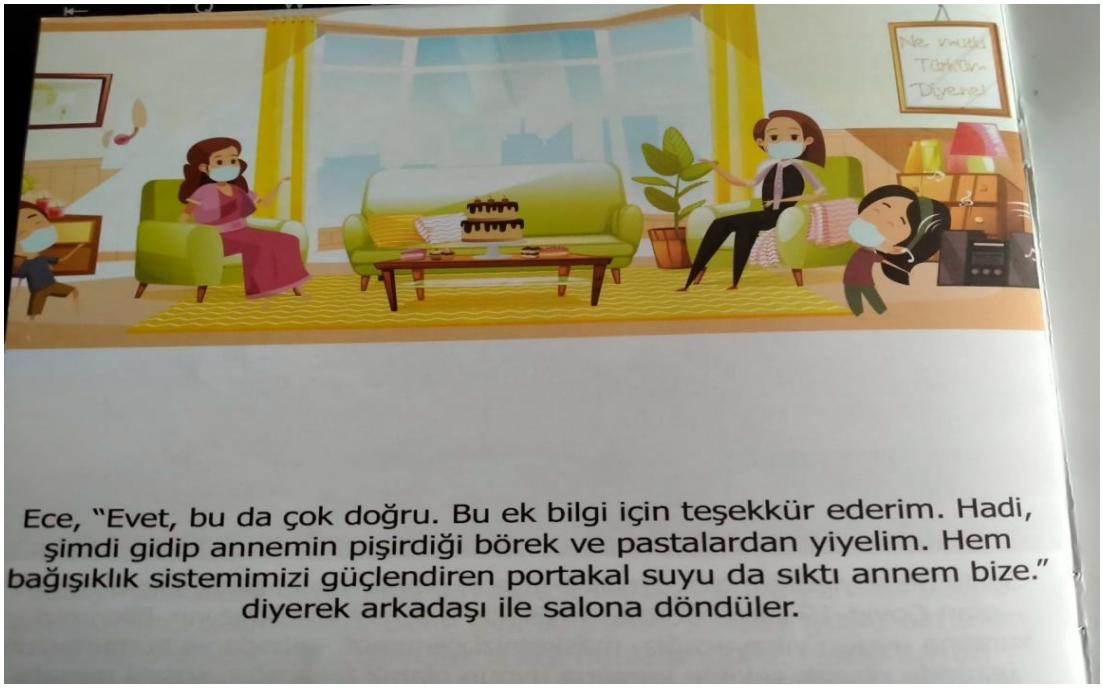
İncelenen kitaplarda Tablo 8'de görüldüğü gibi 89,5 oranıyla 34 kitapta hiçbir kalıp yargıya rastlanmamıştır. Yapılan incelemeler sonucunda 5 kitapta (Yaşadığım Şehirde Garip Bir Şey Oldu, Bay Virüs, Bir Corona Virüs Savaşçısı Ol ve Panik Yok

Virüs Senden Korksun, Temizliğin Gücü Virüsü Yendi) kalıp yargılar tespit edilmiştir. Yaşadığım Şehirde Garip Bir Şey Oldu, Bay Virüs isimli kitapların görsellerinde etnik köken ile ilgili kalıp yargılar tespit edilmiştir. Şekil 14 ve Şekil 15 ile elde edilen veriler gösterilmiştir. Temizliğin Gücü Virüsü Yendi isimli kitapta "*Yakın temas kurulmaması, temizlik önlemlerinin arttırılması, gerek olmadıkça dışarı çıkılmaması herkesin yapması gerekenler. Dünya çapında yapılan araştırmalarda şu ana kadar bunu yapan en iyi ülkelerden bir tanesi de Türkiye. Tabii bunun birçok nedeni var; Türk halkının yaşam tarzı, temizlik bilinci, sorumluluk duygusu ve aile bağları… (Sayfa 18)*" ifadeleriyle etnik kökene ilişkin kalıp yargılar tespit edilmiştir. Panik Yok Virüs Senden Korksun isimli kitapta ise "*Annem, babamın ve babam gibi bilim adamlarının büyük bir olayı çözmek için gittiğini söyledi. (Sayfa 6)*" ifadesiyle ve Bir Corona Virüs Savaşçısı Ol isimli kitapta "*Bilim adamları bir aşı geliştirmek için çok çalışıyorlar. (Sayfa 10)*" ifadesiyle "bilim adamları" kalıbı kullanılarak cinsiyet içeren kalıp yargı kullanıldığı tespit edilmiştir.

Şekil 14: Yaşadığım Şehirde Garip Bir Şey Oldu isimli kitaptan etnik köken içeren kalıp yargı görseli (Sayfa 8).

Şekil 14'de görüldüğü gibi hasta kişilerin üstünde Hristiyan Kızıl Haç sembolü kullanılmıştır.

Şekil 15: Bay Virüs isimli kitaptan etnik köken içeren kalıp yargı görseli (Sayfa 21).

Şekil 15'te de görüldüğü gibi Bay Virüs isimli kitaptan alınan görselin sağ üst köşesinde "Ne Mutlu Türk'üm Diyene!" ifadesini içeren bir tablo bulunmaktadır. Bu durum etnik köken içeren kalıp yargıya örnektir.

4.9 Kitaplarda Pandemi Terminolojisine İlişkin Hangi Sözcükler Kullanılmıştır?

Araştırma sorularından "Kitaplarda pandemi terminolojisine ilişkin hangi sözcükler kullanılmıştır" sorusunda terminoloji sözcüğü sözlükteki anlamı terimler dizgesi/ terim bilimi olarak geçmektedir. (TDK, 2021). Türkçede terim bilim olarak kullanılan terminoloji bir sanat, bilim veya teknik bir alana özel olarak kullanılan terimler bütünü olarak ifade edilebilir. (Erdoğan, 2008). Bu doğrultuda yapılan araştırmada bu soru ile pandemi temalı kitaplarda en çok kullanılan pandemi terminolojisine ilişkin sözcükler tespit edilmiştir. İncelenen kitaplarda pandemi terminolojisine ilişkin veriler Tablo 11'de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Soru	Sözcükler	Yer Aldığı Kitap Sayısı	%
Kitaplarda pandemi terminolojisine ilişkin hangi sözcükler kullanılmıştır?	Koronavirüs	21	55,26
	Virüs	18	47,36
	Maske	17	44,73
	COVID-19	11	28,94
	Ateş	11	28,94
	Aşı	9	23,68
	Öksürük	9	23,68
	Sosyal Mesafe	8	21,05
	Dezenfekte/Dezenfektan	5	13,15
	Salgın	4	10,52
	Pandemi	3	7,89
	Karantina	2	5,26
	İzolasyon	1	2,63

Tablo 11: İncelenen kitaplarda pandemi terminolojisine ilişkin bulgular

38 kitap üzerine yapılan incelemeler sonucunda pandemi terminolojisine ilişkin en çok kullanılan sözcükler Tablo 10'da görülmektedir. Tablo 10'a bakıldığında 38 kitabın 21'inde "Koronavirüs" sözcüğü tespit edilmiştir. Örneğin "Ada'nın Günlüğü" isimli kitapta "*Giderken annem kendimi koronavirüsten koruyabilmem için bana kuralları hatırlattı. (Sayfa 9)*", "Koronavirüs ve Kovid Çocuklar İçin Pandemi Kitabı" isimli kitapta "*Kovid, koronavirüs adı verilen bir virüsün sebep olduğu bir hastalıktır. (Sayfa 3)*",

"Koronavirüslü Günler Bitecek Güneşli Günler Gelecek" isimli kitapta "*Sizi Koronavirüs ile tanıştırayım. (Sayfa 4)*",

"Poldi Güvende" isimli kitapta "*Ülkemizde ve dünyada koronavirüs adında gözle görülmeyen bir mikrop var. (Sayfa 2)*",

"Koronavirüs De Ne?" isimli kitapta "*Koronavirüsün ne olduğunu biliyor musun? (Sayfa 4)*" ifadelerinde "koronavirüs" sözcüğü yer almaktadır.

18 kitapta "virüs" sözcüğü tespit edilmiştir. Örneğin "Yaşadığım Şehirde Garip Bir Şey Oldu" isimli kitapta *"Ne yazık ki bizim şehrimizde bu virüse yakalandı. (Sayfa 5)*",

"Bir Koronavirüs Savaşçısı Ol" isimli kitapta "*Bazılarında herhangi bir belirti yoktur ancak virüsü başkalarına da geçirebilirler. (Sayfa 4)*",

"Akıllı Virüs Savaşçısı Çocuklar İçin Sakin ve Mutlu Kalma Kılavuzu" isimli kitapta "*İnsanların yeni bir virüs hakkında konuştuklarını duymuşsundur. (Sayfa 4)*",

"Ela'nın Maskesi" isimli kitapta "*Elacığım korkmana gerek yok. Virüsler hep vardı. (Sayfa 2*)",

"Mesafeyi Koruyalım" isimli kitapta "*Okula yine o virüs yüzünden gidemiyorum değil mi? (Sayfa 5)*" ifadelerinde "virüs" sözcüğü yer almaktadır.

17 kitapta "maske" sözcüğü tespit edilmiştir. Örneğin "Panik Yok Virüs Senden Korksun" isimli kitapta "*Çünkü virüslerle mücadelede maskenin önemli olduğunu da öğrenmişlerdi. (Sayfa 25*)",

"Elif Korona Zamanlarında Cesaret Veriyor" isimli kitapta "*İnsanlar otobüs ve metrolarda hastalığın yayılmasını önlemek için maske takıyorlar. (Sayfa 16)*",

"Çocuklar İçin Koronavirüs Öyküsü" isimli kitapta "*Tabii yine bu yüzden maske takan insanlar görüyorsun etrafımızda, üstelik maskeli baloya gitmediğimiz halde*.",

"Meraklı Çocuklar İçin Bir Rehber" isimli kitapta "*Ama mutlaka dışarı çıkman gerekirse maskeni tak. (Sayfa 21)*",

"Birdy'nin Hikayesi" isimli kitapta "*Aradan biraz zaman geçmiş, Birdy etrafta ağzında maskeler olan kuşlar görmeye başlamış*",

"Dr Çınar" isimli kitapta "*Evet! İlk olarak hastaysak maske takmalıyız. (Sayfa 6)*" ifadelerinde "maske" sözcüğü tespit edilmiştir.

11 kitapta "COVID-19" sözcüğü tespit edilmiştir. Örneğin "Akıllı Virüs Savaşçısı Çocuklar İçin Sağlıklı Kalma Kılavuzu" isimli kitapta "*Bilim insanları COVID-19 adını verdikleri yeni bir tür koronavirüsün farkına vardılar ve bunu duyurdular. (Sayfa 5)*",

"Bay Virüs" isimli kitapta "*Bugünlerde salgına neden olan COVID-19 idi. (Sayfa 7)*",

"Koronavirüs ve Kovid Çocuklar İçin Pandemi Kitabı" isimli kitapta "*Ancak tamamen yeni olan bu virüsün insan vücuduna girdiğinde COVID-19 adı verilen bir hastalığa sebep oluyor. (Sayfa 4)*",

"Virüslerin Gizli Hayatı" isimli kitapta "*Ben COVID-19'a sebep olan yeni bir koronavirüsüm. (Sayfa 13)*.",

"Korona Dedektifleri" isimli kitapta "*Koronavirüsün sebep olduğu hastalığın adı COVID-19'dur. (Sayfa 14)*" ifadelerinde "COVID-19" sözcüğü tespit edilmiştir.

11 kitapta "ateş" sözcüğü tespit edilmiştir. Örneğin "Mesafeyi Koruyalım" isimli kitapta "*Virüsü kapan bazı insanlarda şu belirtiler görülebiliyordu: Öksürük, yüksek ateş, halsizlik. (Sayfa 9)*.",

"Dr Li ve Taçlı Virüs" isimli kitapta "*Araştırmacılar çok önemli bir şey keşfettiler: öksürmeyen ya da ateşi olmayan insanlar bile başkalarına sarılır, dokunur ya da onları öperse bilmeden onlara virüsü bulaştırabilirlerdi. (Sayfa 7)*",

"Koronavirüslü Günler Bitecek Güneşli Günler Gelecek" isimli kitapta "*Pek çoğunun ateşi vardı. (Sayfa 7)*" ifadelerinde "ateş" sözcüğü tespit edilmiştir.

9 kitapta "aşı" sözcüğü tespit edilmiştir. Örneğin, "Akıllı Virüs Savaşçısı Çocuklar İçin Sağlıklı Kalma Kılavuz" isimli kitapta "*Aşı olarak bazı virüslerden korunabilirsin. (Sayfa 20)*.",

" Dr Li ve Taçlı Virüs" isimli kitapta "*İnsanların birbirlerine sarıldıklarında ya da asansör çağırdıklarında endişelenmeyi bırakabilmeleri için aşıyı bulmak acil bir durum haline gelmişti. (Sayfa 8)*",

"Yaşadığım Şehirde Garip Bir Şey Oldu" isimli kitapta "*Bilim insanları aşı üretmek için durmadan çalışıyor. (Sayfa 21)*" ifadelerinde "aşı" sözcüğü tespit edilmiştir.

9 kitapta "öksürük" sözcüğü tespit edilmiştir. Örneğin "Korona Dedektifleri" isimli kitapta "*Hasta olan insanların öksürük ve yüksek ateşi olur. (Sayfa 14)*",

"Ela'nın Maskesi" isimli kitapta "*Hapşırdığımızda veya öksürdüğümüzde ağzımızı elimizle kapatırsak, virüslü damlacıklar ellerimize bulaşır. (Sayfa 10*)",

"Dr Çınar" isimli kitapta "*Bu yüzden hapşırdığımızda ya da öksürdüğümüzde mendille, mendil yoksa kolumuzun iç kısmıyla kapatmalıyız, dedi. (Sayfa 8)*" ifadelerinde "öksürük" sözcüğü tespit edilmiştir.

8 kitapta "sosyal mesafe" sözcüğü tespit edilmiştir. Örneğin "Hale ve Sare Sosyal Mesafeyi Öğreniyor" isimli kitapta "*Eve gelene kadar maskeleri çıkarmayacağız, insanlarla sosyal mesafeyi koruyacağız. (Sayfa 4)*",

"Ada'nın Günlüğü" isimli kitapta "*Dışarı çıkarken maskemizi takmalı ve sosyal mesafe kurallarına uymalıyız. (Sayfa 29)"*,

"Virüslerin Gizli Hayatı" isimli kitapta "*Sosyal mesafeyi koru. (Sayfa 14)*" ifadelerinde "sosyal mesafe" sözcüğü tespit edilmiştir.

5 Kitapta "dezenfekte/dezenfektan" sözcüğü tespit edilmiştir. Örneğin "Ela'nın Maskesi" isimli kitapta "*Market girişindeki dezenfektanı kullanıp elimizdeki damlacıkları ve onlarla virüsleri yok ederiz. (Sayfa 14*)",

"Ada'nın Günlüğü" isimli kitapta "*Bahçenin girişinde herkese maske dağıttılar ve ellerimize dezenfektan sprey sıktılar. (Sayfa 14)*" ifadelerinde "dezenfekte/dezenfektan" sözcüğü tespit edilmiştir.

4 kitapta "salgın" sözcüğü tespit edilmiştir. Örneğin "Elif ile Alp Psikososyal Etkinliler" isimli kitapta "*Çocuklar koronavirüs salgın hastalığı sebebiyle bir süre evde kalacağız. (Sayfa 3)*",

"Temizliğin Gücü Virüsü Yendi" isimli kitapta "*Evet sayın seyirciler, virüs salgını tüm hızıyla yayılmaya devam ediyor. (Sayfa 18)*" ifadelerinde "salgın" sözcüğü tespit edilmiştir.

3 kitapta "pandemi" sözcüğü tespit edilmiştir. Örneğin "Yaşadığım Şehirde Garip Bir Şey Oldu" isimli kitapta "*Pandemi ile mücadelenin en iyi yolu virüsü yaymamak ve kendi sağlığını korumaktır. (Sayfa 28)*"

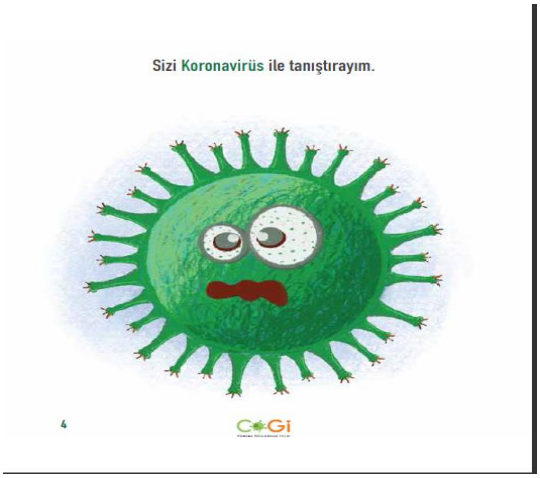
," Korona Dedektifleri" isimli kitapta "*O günden beri bazı kelimeleri çok sık duymaya başladık. Koronavirüs, maske, pandemi ve karantina. (Sayfa 8)*" ifadelerinde "pandemi" sözcüğü tespit edilmiştir.

2 kitapta "karantina" sözcüğü tespit edilmiştir. Örneğin "Korona Dedektifleri" isimli kitapta "*O günden beri bazı kelimeleri çok sık duymaya başladık. Koronavirüs, maske, pandemi ve karantina. (Sayfa 8)*" ve "Elif Korona Zamanlarında Cesaret Veriyor" isimli kitapta "*Bir insan virüs yüzünden hastalanmışsa başka insanlarla görüşemez ve dışarı çıkamaz, çünkü hastalığı başkalarına bulaştırabilir. Bu duruma karantina diyoruz. (Sayfa 9)*" ifadelerinde "karantina sözcüğü tespit edilmiştir.

Sadece "Akıllı Virüs Savaşçısı Çocuklar İçin Sağlıklı Kalma Kılavuzu" isimli kitapta "*Bazen virüslerin yayılmasını durdurmak için insanlardan uzak durman istenebilir. Okullar kapanabilir ve gitmeyi istediğin bazı etkinlikler ertelenebilir. Hatta bir süre evde kalman bile gerekebilir. Doktorlar buna kendini yalıtma ya da izolasyon der. (Sayfa 14)*" ifadesinde "izolasyon" sözcüğü tespit edilmiştir. Kara Tina, Gökyüzünün Kahramanı, Küçük Zebra'nın Canım Dansı, Oscar ve Zoe Sesi Kapat, Kalbini Aç isimli kitaplarda pandemi terminolojisine ilişkin herhangi bir sözcük tespit edilmemiştir. Bunun sebebi ise bu kitaplarda var olan durum çocuklara betimleme ve benzetmeler aracılığı ile sezdirerek anlatılmasının tercih edilmiş olmasıdır. Örneğin "Kara Tina" isimli kitapta karantina durumu bir siyah "Kara Tina" isminde hayali bir varlık ile aktarılmıştır.

4.10 Kitaplarda Pandemiye İlişkin Görsellerin Özellikleri Nasıldır?

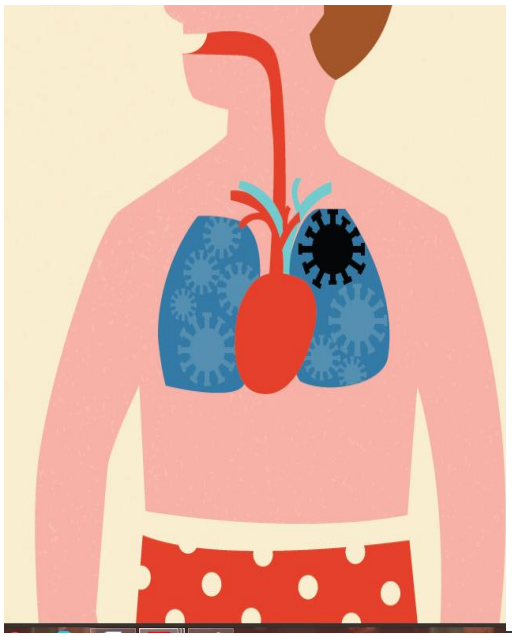
Araştırma sorularından "Kitaplarda pandemiye ilişkin görsellerin özellikleri nasıldır? (Hasta insan, virüs, doktor görselleri)" sorusu ile pandemi temalı kitaplarda hasta insan, virüs ve doktor görsellerinin özellikleri tespit edilmiştir. İncelenen 38 kitabın 32'sinde virüs görseline tespit edilmiştir, bu doğrultuda kitapların büyük çoğunluğunda virüs görseli bulunmaktadır. Virüs görselleri bulunan kitapların tamamında görseller COVID-19'un mikroskobik görsellerine benzer olarak resmedilmiş, bazı kitaplarda farklı renkler kullanarak virüsler betimlenmiştir. Aşağıda kitaplarda virüs görselleri ile ilgili örnekler mevcuttur.

Şekil 16: Korona Virüslü Günler Bitecek Güneşli Günler Gelecek isimli kitaptan virüs görseli örneği (Sayfa 6).

Şekil 17: Dr. Li ve Taçlı Virüs isimli kitaptan virüs görseli örneği (Sayfa 6).

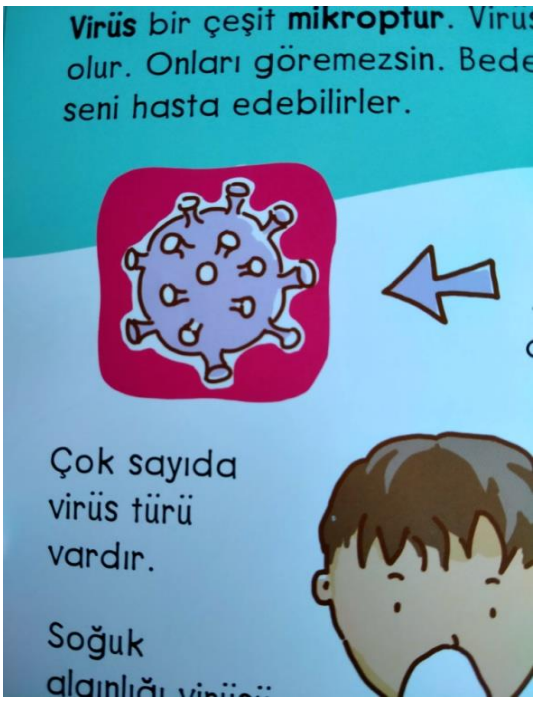
Şekil 18: Meraklı Çocuklar İçin Koronavirüs Rehberi isimli kitaptan virüs görseline örnek (Sayfa 8).

Şekil 19: Deniz Koronavirüs ile Yaşamayı Öğreniyor isimli kitaptan virüs görseline örnek (Sayfa 3).

Şekil 21: Bay Virüs isimli kitaptan virüs görseline örnek (Sayfa 9)

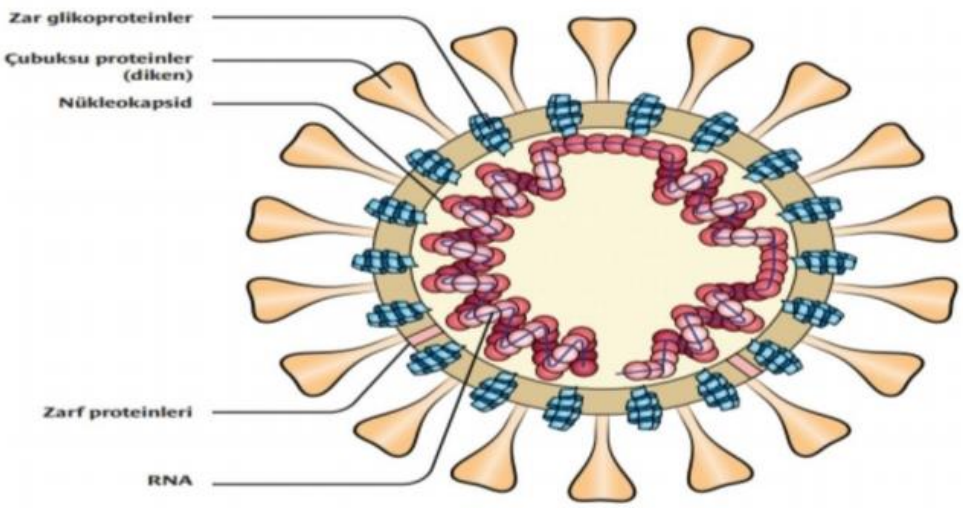

Şekil 22: Akıllı Virüs Savaşçısı Çocuklar İçin Sağlıklı Kalma Kılavuzu isimli kitaptan virüs görseline örnek (Sayfa 4)

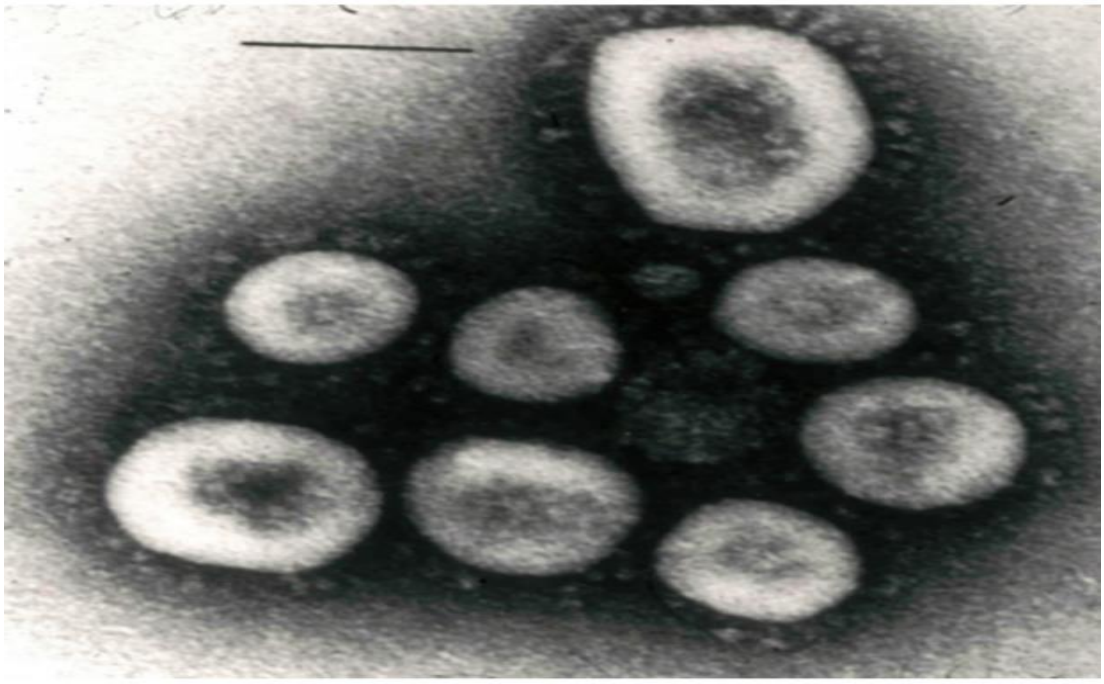

Şekil 23: Ela'nın Maskesi isimli kitaptan virüs görseline örnek

Şekil 24: Koronavirüs Şematik yapısı

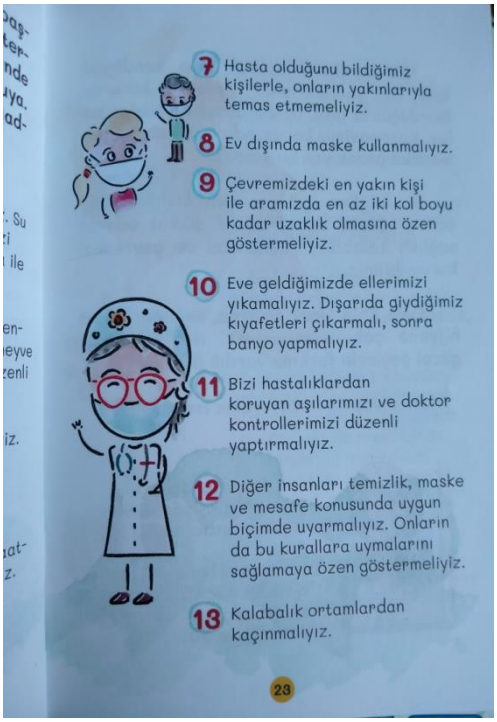

Şekil 25: Koronavirüs elektron mikroskobik görüntüsü

Yukarıdaki Şekil 16, Şekil 17, Şekil 18, Şekil 19, Şekil 20, Şekil 21, Şekil 22 ve Şekil 23'de incelenen kitaplardan virüs görsellerinin örneklerine yer verilmiştir. Şekil 24 ve Şekil 25'de koronavirüsün şematik ve mikroskobik görüntüleri yer almaktadır. Bu görseller temel alındığında kitaplarda kullanılan virüs görsellerinin de koronavirüsün şematik görüntüsü ile uyuştuğu görülmektedir. Kitaplarda verilen virüs

görsellerin renkleri birbirinden farklı olsa da görsellerin koronavirüsün şematik görüntüsü ile uyuştuğu tespit edilmiştir.

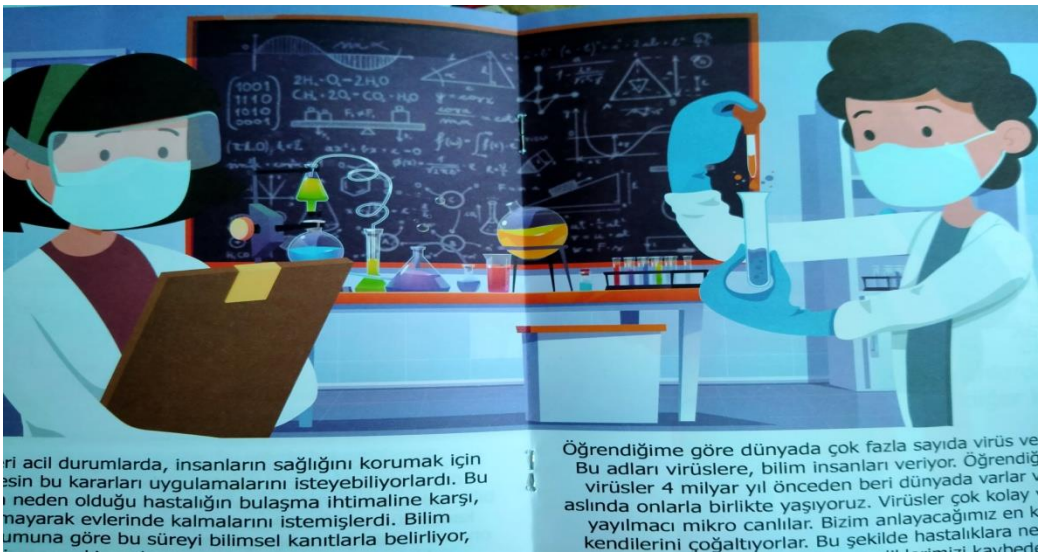
İncelenen 38 kitaptan 21'inde doktor, bilim insanı görselleri tespit edilmiştir. Aşağıda incelenen kitaplardaki doktor görsellerine örnekler mevcuttur.

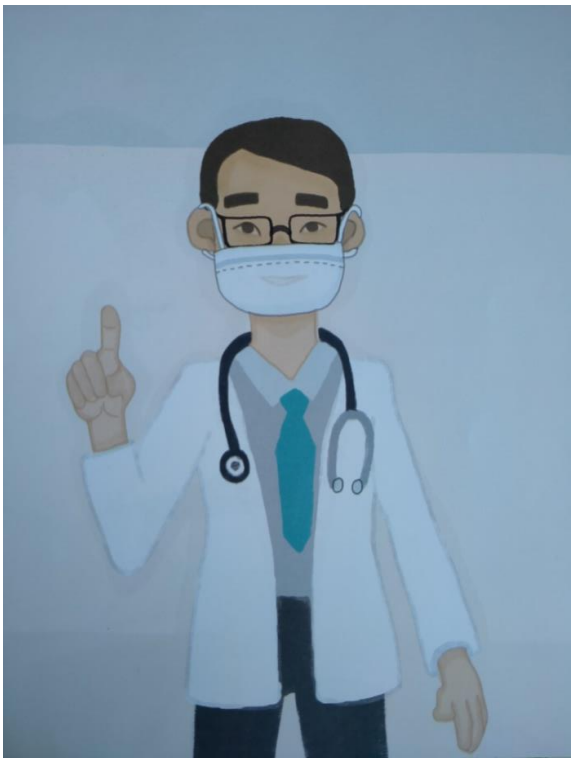
Şekil 26: Korona Dedektifleri isimli kitaptan doktor görseline örnek (Sayfa 23).

Şekil 27: Akıllı Virüs Savaşçısı Çocuklar İçin Sağlıklı Kalma Kılavuzu isimli kitaptan doktor görseline örnek(Sayfa 20)

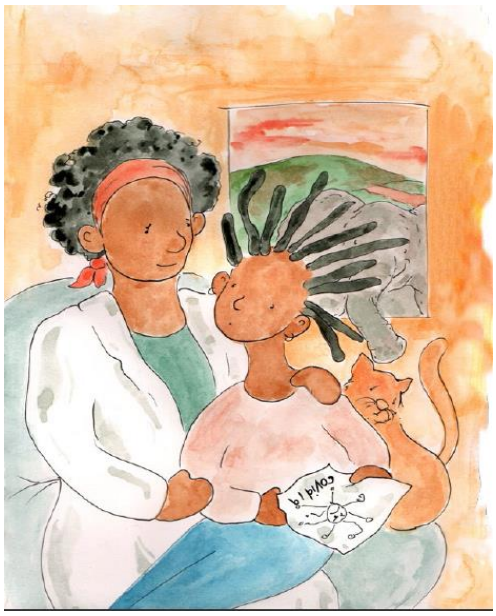
Şekil 28: Bay Virüs isimli kitaptan doktor görseline örnek (Sayfa 10 ve 11).

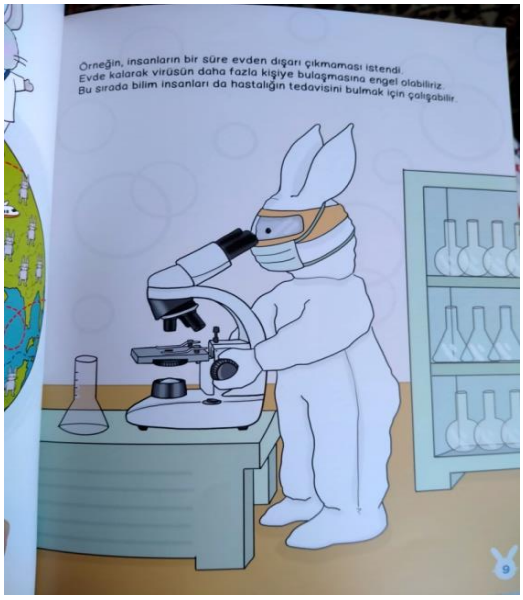
Şekil 29: Ada'nın Günlüğü isimli kitapta doktor görseline örnek (Sayfa 31).

Şekil 30: Dr. Çınar isimli kitaptan doktor görseline örnek (Sayfa 15).

Şekil 31: Benim Kahramanım Sensin isimli kitaptan doktor görseline örnek (Sayfa 8).

Şekil 32: Koronavirüs De Ne? isimli kitaptan doktor görseline örnek (Sayfa 9).

Yukarıda incelenen kitaplarda bulunan doktor görsellerine örnekler verilmiştir. Şekil 26, Şekil 27, Şekil 28 Şekil 29, Şekil 30, Şekil 31, Şekil 32'ye bakıldığında doktor görsellerinin çocukların aşina oldukları doktor figürüne benzemektedir. Doktor görseli tespit edilen 16 kitabın 15'inde doktor figürleri insan şeklindeyken, 1 kitapta doktor figürü tavşan şeklindedir, Şekil 30'da görseli mevcuttur. Doktor görseli tespit edilen kitapların 6'sında erkek, 4'ünde kadın, 4'ünde de hem kadın hem de erkek 1 kitapta ise cinsiyet belli edilmeden siluet olarak doktorlar resmedilmiştir. Kitaplarda bulunan doktor görsellerinin hepsinde beyaz önlük ya da koruyucu kıyafetler mevcuttur.

İncelenen 38 kitaptan 14'ünde hasta insan görseli tespit edilmiştir. Aşağıda incelenen kitaplarda bulunan hasta insan görsellerine örnekler mevcuttur.

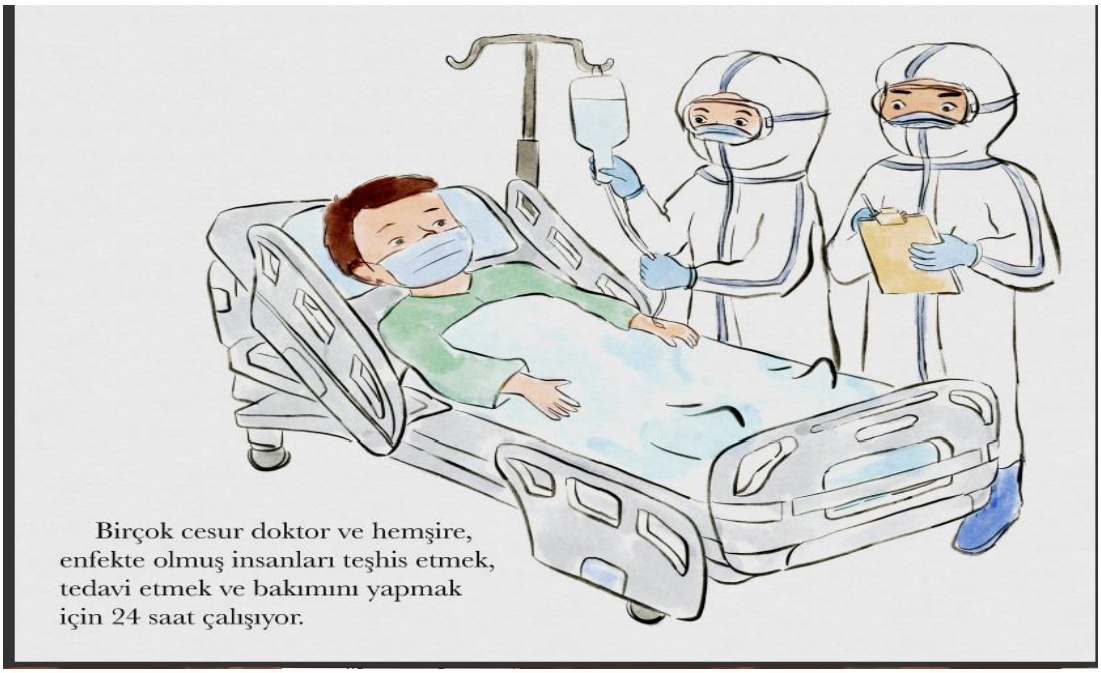

Şekil 33: Korona Dedektifleri isimli kitaptan hasta insan görseline örnek (Sayfa 15).

Şekil 34: Virüslerin Gizli Hayatı isimli kitaptan hasta insan görseline örnek (Sayfa 19).

Şekil 33'de verilen hasta insan görseli Korona Dedektifleri isimli kitaptan bir örnektir. Kitapta "*Hasta olan insanların öksürük ve yüksek ateşi olur. Bazen de nefes alırken zorlanırlar. Bazı kişilerse kendilerini çok halsiz ve yorgun hissedebilirler. (Sayfa 14)"* ifadelerinde hasta insana dair ifadeler de mevcuttur.

Şekil 35: Bir Koronavirüs Savaşçısı Ol isimli kitaptan hasta insan görseline örnek (Sayfa 11).

Şekil 36: Dr Li ve Taçlı Virüs isimli kitaptan hasta insan görseline örnek (Sayfa 6).

Şekil 37: Koronavirüs ve Kovid Çocuklar İçin Pandemi Kitabı isimli kitaptan hasta insan görseline örnek (Sayfa 7).

Yukarıda incelenen kitaplarda tespit edilen hasta insan görsellerinden örnekler verilmiştir. Şekil 33, Şekil 34, Şekil 35, Şekil 36 ve Şekil 37'de verilen görsellere bakıldığında hasta insan figürünün çoğunlukla yatakta olduğu gözlemlenmiştir. Şekil 35 ve Şekil 36'daki görsellerde bulunan hasta insanların hastane ortamındadır. İncelenen kitaplardaki hasta insan görsellerine bakıldığında birçoğunda COVID-19'un çeşitli belirtileri çocuklara aktarılmaya çalışılmıştır. Metinlerde aktarılan bu belirtiler görseller aracılığı ile çocuklara için somutlaştırılmıştır. Örneğin Şekil 34'te görseli

bulunan “Bir Koronavirüs Savaşçısı Ol” isimli kitapta hasta insan görseli “*İnsanlara koronavirüs bulaştığında ateşi ve kötü öksürüğü olabilir. Bazılarının vücut ağrıları vardır. Bazılarının nefes darlığı vardır. Bazılarında herhangi bir belirti yoktur, ancak virüs başkalarına da geçirebilirler. (Sayfa 5)*”, Şekil 36’da görseli bulunan “Koranavirüs ve Kovid Çocuklar için Pandemi Kitabı” isimli kitapta ise “*Kovid’e yakalanan birçok insanda öksürük ve yüksek ateş görülür. Çoğu insan tat veya koku alma duyusunu kaybeder. Bazı insanlarda baş ağrısı da olur ya da tüm vücudunun ağrıdığını hisseder. Çoğu insan hasta olduğunda bu süreç birkaç gün sürer. Ama vücutlarımız inanılmazdır. Koronavirüs gibi yeni bir virüs birinin vücuduna girdiğinde vücutları virüsün orada olmaması gerektiğini bilir ve hemen harekete geçer. (Sayfa 7)*” ifadeleri de görselleri desteklemektedir.

5. TARTIŞMA

Yapılan araştırmada kitapların yayınlanma şekilleri incelendiğinde pandemi temalı kitapların büyük çoğunluğunun çevrimiçi olarak yayınlandığı görülmüştür. Türkiye’de elektronik kitap sektörüne bakıldığında da artık basılı olarak yayınlanan kitapların eş zamanlı olarak elektronik kitap şeklinde de yayınlandığı görülmektedir (Alpkıray ve Samur, 2017). Günümüzde teknolojik gelişmelerin artması, çocukların bu teknolojik aletleri yoğun olarak kullanması sonucunda elektronik kitapların kullanımının da arttığı görülmektedir (Ihmeideh, 2014). Elektronik kitapların kullanımındaki artışın bir diğer sebebi ise bu kitapların ses ve görüntü gibi unsurlar eklenerek etkileşiminin artırılmasıdır (Daş, Yıldırım, Bölen ve Çeliker, 2013). Elektronik kitaplar aynı zamanda elektronik kitap okuyucular vasıtasıyla okunabilmesinin yanında bilgisayar, tablet, telefon gibi teknolojik aletler ile de okunabilmektedir. Bu durum elektronik kitapları daha ulaşılabilir yapmaktadır (Bozkurt ve Bozyaka, 2013). COVID-19 salgını bütün dünyada aniden ortaya çıkmış ve hızla yayılmıştır. COVID-19 krizi insanlar için yeni ve alışılmadık bir durum olmuştur (Abukan, Yıldırım, Öztürk, 2020). Bu süreçte kitapların büyük çoğunluğunun çevrimiçi yayınlanmış olması çocukların kültür kaynaklarına daha hızlı ve kolay erişmesini sağladığı söylenebilir.

Yapılan araştırmada kitaplarda kullanılan dil erken çocukluk dönemi gelişim özelliklerine uygunluğu incelendiğinde elde edilen bulgular incelendiğinde kitapların büyük çoğunluğunda kullanılan dilin erken çocukluk dönemi gelişim özelliklerine uygun olduğu tespit edilmiştir. Çocuk kitapları çocuğun dil gelişimini sağlayan önemli araçlardan biridir. Bu sebeple erken çocukluk dönemi kitaplarının dil unsuru

bakımından gelişim dönemi özelliklerine uygun olması önem arz etmektedir. Çocuk kitaplarında kullanılan dilin açık, sade ve anlaşılır olması gerekmektedir. Tomlinson ve Lynch-Brown'a (2002) göre çocuk kitaplarındaki cümleler anlaşılabilir olmalıdır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde 2012 yılında yapılan bir çalışmada 109 çocuk kitabı incelemiş bunların %91'inin dili sade ve anlaşılır olduğu saptanmıştır (Gönen, Uygun, Erdoğan ve Katrancı, 2012). Koçak Kardaş 2017 yılında 324 hikâye kitabı üzerinde yaptığı araştırmada kitapların çoğunluğunun dil özellikleri açısından uygun olduğunu tespit etmiştir. Erkmen (2017) Ankara'daki 20 çocuk kütüphanesinde en çok okunan kitaplar üzerine yaptığı çalışmada her bir kütüphaneden 25 kitap incelemiş olup bu kitapların çoğunluğunun dilinin uygun olduğunu belirtmiştir. 2019 yılında 125 kitap üzerine yapılan bir araştırmada kitapların 92.6'sında dilin açık ve anlaşılır olduğu tespit edilmiştir (Taşcı, 2019). Yapılan araştırmalarda göz önünde bulundurulduğunda son yıllarda çocuk kitaplarda kullanılan dilin çocukların gelişim özelliklerine uygun oluşunun sebebi çocuk edebiyatında yaşanan gelişmeler olduğu düşünülmektedir. Son yıllarda telif ve çeviri eser sayısı artmıştır, çocuk edebiyatı ürünlerinin sosyal medya aracılığı ile daha görünür hale gelmesi bu durumun sebebi olarak düşünülmektedir. Bu durumda insanların çocuk edebiyatı ürünlerine olan ilgisini artırmıştır. Bu sebeplerden dolayı yapılan araştırmalarda göz önünde bulundurulduğunda günümüzde çocuk kitaplarının büyük çoğunluğu dil açısından çocuklarının gelişim özelliklerine uygundur.

Yapılan çalışmada kitaplarda yer verilen kahramanlara bakıldığında, kitaplarda kullanılan karakterlerin 3 başlık altında toplandığı, çoğunlukla da karakter olarak insan figürünün tercih edildiği görülmüştür. Çocuk edebiyatına bakıldığında ise karakterler genel olarak insan, hayvan, hayali karakterlerden seçilmektedir (Alsudairi, 2000). Çocuk kitaplarında kullanılan karakterler çocuğun kendini, yakın ve uzak çevresini tanımasına, onları anlamasına ve sosyalleşmesine olanak sağlar (Somer, 2015) Çocuklar kitaplarda bulunan karakterler ile özdeşim kuracağından kitaplarda bulunan karakterler olağanüstü, mükemmel karakterler yerine yaşamın içinden seçilmeli, çocukların gelişim düzeyine uygun olmalıdır (Ağdağ, 2019). Gönen, Karakuş, Uysal, Kehci, Ulutaş ve Kahve 2016 yılında 150 resimli çocuk kitabı üzerinde yaptıkları bir araştırmada kitaplarda en çok hayvan karakterine yer verildiğini tespit etmişlerdir. Şahin ve Işıtan 2013 yılında 35 çeviri 45 yerli kitap için yaptıkları çalışmada en çok hayvan karakterlerinin kullanıldığını tespit etmişlerdir. Çocuk, kitaplarda kullanılan karakterler ile özdeşim kurmaktadır. Çocuk kitaplarında hayvan

karakterlerinin seçilmesinin sebeplerinden de biri de çocuğa doğrudan bir mesaj vermek yerine dolaylı olarak mesajın sezdirilmesinin istenmesidir (Sever, 2019). Bu sebeple pandemi temalı çocuk kitaplarında insan karakterinin kullanılmasındaki amaç çocuğa doğrudan bilgi vermek ve yaşadığı zor zamanlarda kolay özdeşim kurmasını sağlayarak duygusal dayanıklılık kazanmasına yardımcı olmak olduğu düşünülmektedir.

Yapılan araştırmada kitaplarda pandemiye ilişkin görseller çocuğun gelişim seviyesine uygunluğuna bakıldığında elde edilen veriler doğrultusunda kitapların büyük çoğunluğunda kullanılan görsellerin çocukların gelişim düzeyine uygun olduğu tespit edilmiştir. Kullanılan görsellerin uygun olmadığı kitapların büyük çoğunluğunun ise dijital olarak yayınlanmış kitaplar olduğu tespit edilmiştir. Gelişim düzeyine uygun olmayan görsellerin olduğu kitaplar incelendiğinde ise %90 oranında dijital baskılara ait olduğu tespit edilmiştir. Çocuk kitaplarında kullanılan görseller çocukların gelişim özelliklerine uygun olarak canlı, dikkat çekici ve metinle ilişkili olmalıdır. Kitaplarda kullanılan görseller çocukların öyküyü takip edebilmesi açısından önemlidir. Bu sebeple metinler çocukların gelişim özelliklerine uygun olmakla birlikte öyküyü yansıtıp anlatabilmelidir (Kazancı Gül, 2018). Ganea, Ma ve DeLoache (2011)'e göre Çocuk kitaplarında bulunan görsellerin metinde bulunan soyut kavramları somutlaştırmada ve çocuğun metni anlamlandırmasında önemli bir işlevi vardır. Çer'e (2018) göre görsel ve dilsel anlamda çocuğun gelişim düzeyine uygun olmayan kitaplar çocukların kendilerini ifade etmelerini ve kitaba yönelik soru sorup önerilerde bulunmalarını engelleyebilir. Yapılan araştırmalara da bakıldığında çocuk kitaplarında kullanılan görsellerin çocukların gelişim dönemi özelliklerine uygun olması çocukların kitapları anlamlandırması, sorular sorabilmesi, keşfedebilmesi gibi pek çok açıdan önem arz etmektedir.

Yapılan araştırmada kitaplardaki pandemiye ilişkin üsluba bakıldığında elde edilen bulgular doğrultusunda kitapların çoğunluğunda çekici üslup kullanıldığı tespit edilmiştir. Çekici üslup kullanılarak çocukların gelişim özelliklerine uygun olarak pandemiye ilişkin bilgiler çocuğa doğrudan verilmek yerine çeşitli edebi sanatlar aracılığıyla çocuğa sezdirilmiştir. Üslup metinde kullanılan dil ve sözcüklerden oluşmaktadır. Çocuk kitaplarında kullanılan üslup son derece önemlidir (Deniz ve Gönen, 2020). Çocuk kitaplarında kullanılan üslup çocuğa göre olmalıdır. Çocuğa görelik hitap edilen gelişim döneminin ilgi, ihtiyaç ve isteklerini göz önünde bulundurup bilişsel, dilsel, sosyal ve duygusal açıdan gelişim özelliklerine uygun

olmasıdır (Sever, 2017). Erken çocukluk dönemindeki çocukların gelişim özellikleri göz önünde bulundurulduğunda kullanılan üslup yapmacıklıktan uzak olmalı, sade ve anlaşılır olmalı, çocukların dil becerilerine hitap etmelidir (Oğuzkan, 2013). Beach (1997) yaptığı bir araştırmada çocukların hayal güçlerine dayalı olan doğrudan öğretme amacı olmayan kitapları gerçekçi olan kitaplara oranla daha fazla tercih ettiklerini belirtmiştir. Bu doğrultuda pandemi temalı kitaplarda çekici bir üslup tercih edilmesi çocukların çekici üslupla yazılan kitapları daha fazla tercih ettikleri göz önünde bulundurulduğunda beklenen bir durumdur. Didaktik olmayan üslupla çocuğun bilgiyi doğrudan kitaptan öğrenmesinden öte kitaptan keyif almasına odaklanıldığı düşünülmektedir. Pandemi temalı kitapların çoğunun öğretici olma kaygısını ikinci planda tutarak önceliği çocukların stres ve kaygı durumlarını azaltmaya bunun yanında okuryazarlık sevgisinin gelişmesine öncelik verdikleri düşünülebilir.

Yapılan araştırmada kitapların çocukların bilimsel bilgi gereksinimini karşılama yollarına bakıldığında kitapların çoğunluğunun çocukların bilimsel bilgi gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Çocukların bilimsel bilgi ihtiyacı karşılanırken onların gelişim özellikleri göz önünde bulundurulmuştur. Kitaplar bilimsel bilgi ihtiyaçlarını pandemiye ilişkin doğru bilgileri çocukların gelişim özelliklerini dikkate alarak onların içinde bulundukları duygusal durumları göz önünde bulundurarak karşılamışlardır. Gönen ve Veziroğlu (2015)'e göre çocukların yaşadığı yeni durumları anlatan kitaplar onların karşılaştıkları durum karşısındaki problem çözme becerilerini artırmaktadır. Çocuk kitapları çocuklar için ifade edilmesi zor ve soyut olan konuları, duyguları daha anlaşılır hale getirmektedir. Çocukların yaşamış olduğu ya da yaşama ihtimalinin olduğu durumlarda onları duygusal ve bilişsel anlamda hazırlayan araçlardan biri de çocuk kitaplarıdır (Lynch- Brown ve Tomlinson, 2005; Kılınç, 2020). Çocuk kitapları çocukların hastalık, hastane ortamı, hastalıklardan korunma yolları, ameliyat ve iyileşme süreci gibi konuları anlamlandırmasında bir eğitim aracı olarak kullanılabilir (Manworren, Woodring 1998). Bu sebeple pandemi temalı çocuk kitaplarının bilimsel bilgi ihtiyaçlarını karşılar nitelikte olması çocuklar için yeni bir durum olan salgın durumu göz önünde bulundurulduğunda oldukça önemlidir. Bilimsel bilgi ihtiyacı karşılanan çocuk hastalık, salgın gibi konularda bilgi sahibi olacağı, böylelikle psikolojik anlamda da kendini güvende hissedeceği düşünülmektedir.

Yapılan araştırmada "kitaplar çocukların duygusal bilgi gereksinimlerini karşılama şekillerine bakıldığında kitapların çoğunluğunun çocukların duygusal bilgi gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Kitaplar çocukların duygusal bilgi gereksinimlerini karşılarken içinde bulundukları pandemi koşullarında ruhsal sağlıklarını koruyabilmek adına neler yapabileceklerini anlatmıştır. Kitaplarda çocuklara yalnız olmadıkları mesajı verilmiştir. Sever (2019)'a göre çocuklar okudukları kitaplar ile özdeşim kurmaktadır, bu sebeple çocukların okudukları kitaplarda yaşantılar elde etmesi, karşılaştıkları ya da karşılaşabilecekleri sorunlara çözüm bulmaları yalnız olmadıklarını hissetmeleri son derece önemlidir. Nazlı ve Kalafat Çat (2021)'ın çocuk resimleri üzerine yaptığı bir çalışmada pandemi sürecinde çocukların resimlerinde virüsleri belirgin bir özne olarak çizdiklerini tespit etmişlerdir. Yapılan resimler incelendiğinde çocukların hastalığa yönelik korku ve kaygıya kapıldıkları tespit edilmiştir. Başoğlu (2022), 22 COVID-19 izi taşıyan çocuk kitabında yaptığı araştırmada kitapların ve içinde bulunan etkinliklerin çocukların rahatlamaları ve sakinleşmeleri için kullanılabilir olduğunu tespit etmiştir. Bu doğrultuda pandemi temalı kitapların duygusal bilgi ihtiyaçlarını karşılaması çocukların sosyal duygusal gelişimlerinin sağlıklı olabilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Yapılan araştırmada pandemiye ilişkin kalıp yargılar kullanılması durumuna bakıldığında sorusundan elde edilen bulgular incelendiğinde kitapların çoğunluğunda kalıp yargılar kullanılmadığı tespit edilmiştir. Kullanılan kalıp yargılara bakıldığında ise bunların etnik köken ve cinsiyet üzerinedir. Çocuklar, çocuk kitaplarındaki karakterler ile özdeşim kurmaktadır. Karakterlerin sahip olduğu cinsiyet rolü, metinde karakterin kurgulanış ve sunuş biçimi bu sebeple önemlidir. Bu doğrultuda kitaplarda kadın ve erkeğe biçilen roller modern hayata uygun olmalı her iki cinsiyet için de eşitlik söz konusu olmalıdır (Sever, 2004). Bencik Kangal, Karaaslan ve Arslan (2018)'e göre çocukların cinsiyet rollerini kazanmasında, cinsel gelişimlerinde kitaplarda bulunan kahramanların davranış biçimleri önemlidir. Gürşimşek ve Günay (2005)'e göre erken çocukluk dönemi çocuklarına hitap eden kitaplarda karakter seçiminde doğru modeller kullanıldığında çocuk için eğitici nitelikte olup çocuğun gelişimi için olumlu sonuçlara sebep olmaktadır. Çocuk kitapları aynı zamanda toplumun kültürünü yansıtan edebi eserlerdir. Bu yönüyle çocukların sosyalleşme sürecinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Çocuk, kitaplar aracılığı ile yeni kültürleri ve insanları tanıma fırsatı bulmaktadır (Dudek, 2006; Bradbery, 2012). Çocuklar

kitaplar aracılığı ile etnik köken, cinsiyet, sınıf gibi kavramlara ilişkin ilk algılarını oluşturmaktadır (Frawley, 2008). Çocuk kitaplarının çocuklar üzerindeki bu işlevleri göz önünde bulundurulduğunda kitaplarda bulunan etnik köken ile ilgili kalıp yargılar çocuk üzerinde olumsuz sonuçlara neden olabilir. Çocuklar kitaplarda bulunan bu kalıp yargılar ile ön yargılar oluşturabilir. Sahip olduğu ön yargılar ise empati ve iletişim becerilerini olumsuz etkileyebilir. Bu sebeple çocuk kitaplarında kalıp yargılara yer vermemek onların sosyal ve duygusal gelişimleri açısından önemlidir. İncelenen kitaplarda kalıp yargılara az rastlanmış olması yazar ve editörlerinin kapsayıcı anlayışa sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Yapılan çalışmada kitaplarda pandemi terminolojisine ilişkin kullanılan sözcüklere bakıldığında en çok kullanılan kelimeler arasında koronavirüs olduğu görülmektedir. Çocuk kitaplarının dil gelişimine etkisine bakıldığında zengin çevre ortamı ile desteklenen çocuğun ifade edici dil becerilerinin geliştiği, kelime dağarcıklarının arttığı tespit edilmiştir (Sever, 2019; Kılınç, 2020). Çocuk kitapları çocukların kelime dağarcığını geliştirmekle birlikte kitaplar sayesinde çocuk kelimeleri günlük yaşamda nasıl kullanabileceğini de öğrenir (Morrow ve Paratore, 1993). Çocuklar kitaplar sayesinde kavram dünyalarını zenginleştirerek kelime dağarcıklarını geliştirir. Kitaplar sayesinde doğal bir ortamda kelimelerin yapı ve anlamlarını, ana dilinin kurallarını öğrenir. Sözcük dağarcığı gelişen çocuğun anlama ve anlatma becerileri de gelişmektedir (Aslan, 2019; Gezici, 2020). Bu açıdan pandemi temalı kitaplarda kullanılan terminoloji çocuğun konu hakkında bilgi sahibi olup kullanılan kelimelere hâkim olabilmesi açısından önemlidir.

Yapılan çalışmada kitaplarda pandemiye ilişkin kullanılan görsellerin özelliklerine bakıldığında hasta insan, doktor ve virüs görsellerinin nasıl resmedildiği incelenmiştir. Kullanılan resimlerin çoğunlukla çocukların gelişim özellikleri dikkate alınarak gerçeğe uygun şekilde resmedildiği gözlenmiştir. Ayrıca kitaplarda kullanılan doktor görsellerine ilişkin veriler incelendiğinde doktor görseli bulunan 16 kitap için 6'sında erkek, 4'ünde kadın, 4'ünde de hem kadın hem de erkek 1 kitapta ise cinsiyet belli edilmeden siluet olarak doktor figürü resmedilmiştir. Günümüz modern toplumuna bakıldığında meslekler için tek bir cinsiyetten söz etmek doğru değildir. Bu durumda doktor görseli kullanılan kitaplarda her iki cinsiyete de yer verilmesi gerekmektedir. Aksi halde çocukların zihninde mesleğe ilişkin kalıp yargılar oluşabilir. Dilek (2014) yaptığı bir 123 çocuk kitabı üzerinde yaptığı bir sadece 19 kitapta kadın karakterlerin meslekleri ile ilgili bulgulara rastlamıştır. Bu 19 karakterin

içinden 9 tanesinin mesleği ise ev hanımı olarak belirtilmiştir. Yine bu karakterlerden sadece 2'si hemşire 1'i ise diş hekimi yardımcısıdır. Cordue, McGraw ve Drabman (1979)'a göre çocuklar görsellerde gördükleri kadın doktorları hemşire olarak hatırlamaktadır. Çocuklarda cinsiyete ilişkin kalıp yargılar 2-4 yaşları arasında gelişmektedir (Ruble ve Martin, 1998). Bu sebeple çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet kavramına ilişkin kullanılan detaylar oldukça önemlidir. Çocuk kitaplarında kullanılan görseller erken çocukluk dönemi çocukları için oldukça önemlidir. Bir resim çocuk için soyut olan bir kavramı somutlaştırabilirken aynı zamanda çok sayıda sözcüğü betimlemek için de kullanılabilir (Brookshire, Scharff ve Moses, 2002). Çocuklar kitap okunduğunda resimlere odaklanıp kitaptaki metni anlamlandırmaya çalışırlar. Bu durumda resimler çocuğun dikkatini çekerek çocuklar tarafından metnin anlaşılmasını kolaylaştırır (Ganea, Ma ve DeLoache, 2011). Kazancı Gül (2018)'e göre çocuk kitaplarında kullanılan görsellerin niteliği metni anlatabilme ve yansıtabilmesi açısından son derece önemlidir. Read ve Barnsley (1977) yaptıkları bir çalışmada kitaplarda kullanılan görsellerin uzun süreli bellik gelişimine olumlu etkilerinin olabileceğini tespit etmişlerdir. Bu doğrultuda pandemi temalı kitaplarda kullanılan bu görsellerin çocuğun kitabı daha iyi anlaması, soyut kavramları somutlaştırabilmesi açısından önem teşkil etmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Erken çocukluk dönemi çocukları için çıkarılan pandemi temalı kitapların içerik özelliklerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada 38 kitaptan 22'si dijital olarak yayımlanmıştır. Yapılan bu çalışmada %57.9 oranıyla pandemi temalı kitapların çoğunluğunun dijital olarak yayımlandığı tespit edilmiştir.

Elde edilen veriler doğrultusunda incelenen 38 kitaptan sadece 1 tanesinde kullanılan dilin erken çocukluk dönemi gelişim özelliklerine uygun olmadığı tespit edilmiştir. Kitaplarda kullanılan üslubun ise doğrudan öğreticilikten uzak, edebi sanatlar ile desteklenmiş çekici bir üslup olduğu görülmektedir.

38 kitap üzerine yapılan bu araştırmada kitaplarda kullanılan karakterler incelendiğinde ise verilen istatistiklere bakıldığında 31 kitapta insan karakterinin, 4 kitapta hayali varlık karakterinin 3 kitapta ise hayvan/bitki/nesne karakterinin kullanıldığı gözlenmiştir.

Yapılan çalışmada pandemi temalı kitaplarda kullanılan görseller incelendiğinde kitapların %78.7'sinde kullanılan görsellerin erken çocukluk dönemi gelişim özelliklerine uygun olduğu tespit edilmiştir. Uygun olmayan kitaplara

bakıldığında ise uygun olmayan 10 kitaptan 9 tanesinin dijital olarak yayımlandığı görülmektedir. Kitaplarda kullanılan pandemiye ilişkin hasta insan, virüs, doktor görsellerine bakıldığındaysa bu görsellerin çoğunlukla çocukların gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak gerçeğe uygun nitelikte resmedildiği görülmüştür.

Pandemi temalı kitapların çocukların bilimsel bilgi gereksinimlerini kitapların çoğunluğunun karşıladığı, 38 kitaptan sadece 3 tanesinin (Çocuklar İçin Koranavirüs Kitabı, Elif Korona Zamanlarında Cesaret Veriyor, Ali'nin Koronavirüs Kitabı) çocukların bilimsel bilgi ihtiyacını karşılamada yetersiz kaldığı tespit edilmiştir.

Pandemi temalı kitapların tamamının çocukların duygusal bilgi gereksinimlerini karşılar nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmada 38 kitapta pandemiye ilişkin kullanılan terminolojik sözcükler için kitaplarda en çok %55.26 oranıyla koronavirüs sözcüğü, %2.63 oranıyla ise izolasyon sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yapılan bu araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda sunulabilecek öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Pandemi döneminde çocukların erişim kolaylığına dikkat ederek dijital olarak yayımlanan çocuk kitapları pandemi sonrası dönemde dikkate alınarak dijital resimli çocuk kitapları ücretsiz olarak yayınlanabilir.
- Pandemi gibi kriz zamanlarında çocukların bilimsel bilgiye olan gereksinimleri göz önünde bulundurularak erişim kolaylığı olan dijital ve basılı çocuk kitaplarının yayını artabilir.
- Pandemi gibi kriz zamanlarında çocukların esenliğine ve iyi olma haline olan gereksinimleri göz önünde bulundurularak duygusal destek sunan içerikte resimli çocuk kitabı yayınlanabilir.
- Dijital ya da basılı tüm resimli çocuk kitapları bilimsel bilgi içermesi ve çocuğun gelişimine uygunluk yönünden daha titiz editoryal süreçlerden geçebilir
- Yazılmış olan kitaplarda kullanılan konular dışında farklı konulara yer veren, çocukları pandemi için farklı konularda bilgilendiren kitaplar yayımlanabilir.
- Sağlık ya da pandemi gibi bilimsel bir alana ilişkin resimli çocuk kitapları yayınlanırken çocuk kitabı editörleri tıp bilimi uzmanları ile iş birliği içinde çalışabilir.

- Günümüzde salgın hastalıkların devam edebilme ihtimali göz önünde bulundurulduğunda çocuklar için pandemi, sağlık, temizlik temalı nitelikli kitapların sayısı artırılabilir.
- İklim değişikliği, savaş, göç gibi çocukları derinden etkileyen kriz dönemleriyle ilgili daha çok kitap yayınlanabilir.
- İlerde yapılacak olan çalışmalarda kitapların içerik özelliklerinin yanında biçimsel özellikleri incelenip yeni çıkacak olan kitaplar ile araştırmanın kapsamı genişletilebilir.

KAYNAKLAR:

Aamodt,S. ve Wang, S. (2011). Çocuğunuzun Beynine Hoş Geldiniz. İstanbul: NTV.

Aamodt, S., & Wang, S. (2011). *Welcome to Your Child's Brain: How the Mind Grows from Birth to University*. Simon and Schuster.

Abukan, B., Yıldırım, F., & Öztürk, H. (2020). Covid-19 Salgınında Çocuk Olmak: Gelişim Dönemlerine Göre Sosyal Hizmet Gereksinimleri ve Öneriler. *Electronic Turkish Studies, 15*(6).

Acar Şengül, E. ve İpek Yükselen, A. (2014). Bebeklikte Sosyal ve Duygusal Gelişim. Figen Turan ve Arzu İpek Yükselen (Ed.). Çocuk Gelişimi 1 Bebeklik Döneminde Gelişim içinde (185-203). Hedef CS Basın Yayın.

Ağdağ, A. (2019). *Zeynep Cemali'nin çocuk kitaplarının konu-ileti-karakter bağlamında incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi) İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Akaoğlu,G. Ve Turan, F. (2014). Bebeklikte İletişim ve Dil Gelişimi. Figen Turan ve Arzu İpek *Yükselen* (Ed.). Çocuk Gelişimi 1 Bebeklik Döneminde Gelişim içinde (167-184). Ankara:Hedef CS Basın Yayın.

Akoğlu, G. ve Karaaslan, B. T. (2020). COVID-19 ve İzolasyon sürecinin çocuklar üzerindeki olası psikososyal etkileri. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 5*(2), 99-103.

Alkan Ersoy, Ö. ve Bayraktar, V. (2014). "Okul Öncesi Dönemde Çocuk Edebiyatı Kavramı ve Çocuk Kitaplarının Özellikleri". *Okul Öncesi Dönemde Çocuk Edebiyatı*, ed. Ayşe Turla. 155-187. Ankara: Hedef Yayınları, 1.Basım.

Alpkıray, F. ve Samur, Y. (2017). Elektronik kitap konusunda Türkiye'de yapılan lisansüstü tezlerin içerik analizi. *SDU International Journal of Educational Studies*, *4*(1), 12-28.

Al-Sudairi, N. M. (2000). *Children's books of Saudi Arabia: Literary and cultural analysis* (Doctoral dissertation, The University of Arizona).

Anadolu Ajansı. (2020). Milli Eğitim Bakanı Selçuk: Uzaktan eğitime 31 Mayıs'a kadar devam edilecek. https://www.aa.com.tr/tr/egitim/milli-egitim-bakani-selcuk-uzaktan-egitime31-mayisa-kadar-devam-edilecek/1822357, web adresinden 22.09. 2020 tarihinde edinilmiştir

Aram, D. ve Levin, I. (2002). Mother-child joint writing and storybook reading: Relations with literacy among low SES kindergarteners. Merrill-Palmer Quarterly, 48, 202–224.

Arıcı, A.F. (2016). *Çocuk edebiyatı ve kültürü*. Ankara: Pegem Akademi.

Arslan, E. (2008). Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlama, güvenirlik ve geçerlik çalışması. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 19:53-60.

Bal, Ö. Ü. F. (2018). Bibliyoyerapi Uygulamasının Depresyon Üzerindeki Etkinliğinin Değerlendirilmesi Evaluation Of The Efficacy Of Biblotheraphy Application On Depression. *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR), 5*(24), 1630-1640.

Baldwin, K. (2018) The Power of Early Education: Expanding Educational Equity, Shrinking the Achievement Gap. YC Young Children, 73(2),74-80.

Barone, C., Fougère, D., & Pin, C. (2021). social origins, shared book reading, and language skills in early childhood: Evidence from an information experiment. European Sociological Review, 37(1), 18-31.

Barone, D. (2010). Children's Literature in the Classroom. Engaging lifelong readers. New York, Estados Unidos: Guilford.

Bassa, Z. (2013). Çocuk kitaplarında resimleme. *Çocuk edebiyatı (ss. 179-221) içinde. Ankara: Eğiten Kitap*.

Başoğlu, N. (2022). Çocuk Kitaplarında COVID-19 Salgınının İzleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *26*(1), 129-150.

Beach, R. (1997). A teacher introduction to reader- response theories. Urbana, IL: National Council of Teachers of English

Bekaroğlu, E. (2019). Kitapların Psikoterapide Bir Aracı Olarak Kullanımı: Vaka Örneği İle Bibliyoterapi Uygulaması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*.7 (94), 250-258.

Bennet, K, K., Weigel, D.J. and Martin, S.S. (2002). Children's acquistions of early literacy skills: Examining family contributions, Early Childhood Research Quarterly, 17(3), 297-317.

Best LA, Law MA, Roach S, Wilbiks JMP. (2020). The Psychological Impact of COVID-19 in Canada: Effects of Social Isolation During the Initial Response. Can Psychol. Page unidentified. doi:10.1037/cap0000254

Bulut, S. (2010). Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışmanlar ve öğretmenler tarafından kullanılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(34), 17-31.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Erkan Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2019). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem Akdemi.

Boutte, G. S., Hopkins, R., Waklatsi, T. (2008). Perspectives, voices, and worldviews in frequently read children's books. *Early education and development*, *19*(6), 941-962.

Bozkurt, A., Bozkaya, M. (2013). Etkileşimli e-kitap: Dünü, bugünü ve yarını. Akademik Bilişim 2013, 375-381.

Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (COVID-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, *6*(3), 112-142.

Bozkurt, Y., Zeybek., Z, Aşkın, R. (2020). COVID-19 pandemisi: psikolojik etkileri ve terapötik müdaheleler . İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19 (37) , 304-318 .

Bradbery, D. (2012). Using Children's Literature to Build Concepts of Teaching about Global Citizenship. *Australian Association for Research in Education (NJ1)*.

Braden, EG ve Rodriguez, SC (2016). Aynaların ve Pencerelerin Ötesinde: Latince Çocuk Kitaplarının Eleştirel Bir İçerik Analizi. *Dil ve Okuryazarlık Eğitimi Dergisi* , *12* (2), 56-83.

Brazendale, K., Beets, M. W., Weaver, R. G., Pate, R. R., Turner-McGrievy, G. M., Kaczynski, A. T., et al. (2017). Understanding differences between summer vs. school obesogenic behaviors of children: The structured days hypothesis. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity, 14*(1)

Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. The Lancet. doi:https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30460-8

Brookshire, J., Scharff, L. F. V. & Moses, L. E. (2002).The influence of illustrations on children's book preferences and comprehension, Reading Psychology, 23(4), 323-339.

C. Wang, Horby, P. W., Hayden, F. G., Gao, G. F. (2020). "A novel coronavirus outbreak of global health concern," The Lancet, doi: doi:10.1016/s0140-6736(20)30185-9.

Can, E . (2020). Coronavirüs (COVID-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 6 (2) , 11-53 .

Carreiro, E. (2010). Electronic books: how digital devices and supplementary new technologies are changing the face of the publishing industry. *Publishing research quarterly*, *26*(4), 219-235.

CEDEFOP (2020). Note on lifelong guidance and COVID-19 pandemic: Responses fromCedefob'sCareers.Net.Erişim:https://www.cedefop.europa.eu/files/2020_04_28_llg_and_pandemic_cnet_b.pdf 17.02.2021.

Chang, G. C., Yano, S. (2020). How are countries addressing the Covid-19 challenges in education? A snapshot of policy measures.

Chambers, D. W. (1971). Children's Literature in the Curriculum.

Cüceloğlu, D. (1994). *İnsan ve davranışı* (5 b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Coddy, B. (1973). *Useing literature with young children.* America: WM. C. Brown Company Publishers.

Cordua, G.D.,McGraw,K.O.,Drabman,R.S., (1979). Doctor or Nurse:Children's Perception Sex Typed Pccupations. Child Development,50,590-593

Cortese S., Asherson P., Sonuga-Barke E., Banaschewski T., Brandeis D., Buitelaar J., Coghill D., Daley D., Danckaerts M., Dittmann R.W., Doepfner M., Ferrin M., Hollis C., Holtmann M., Konofal E., Lecendreux M., Santosh P., Rothenberger A., Soutullo C., Simonoff E. (2020). ADHD management during the COVID-19 pandemic: guidance from the European ADHD Guidelines Group. The Lancet Child & Adolescent Health. doi: 10.1016/S2352-4642(20)30110-3.

C. Wang, Horby, P. W., Hayden, F. G., Gao, G. F, (2020). "A novel coronavirus outbreak of global health concern," The Lancet, doi: doi:10.1016/s0140-6736(20)30185-9.

Corbin, J., Strauss, A. (2008). Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory. Thousand Oaks: Sage.

Coşkun Turan, R. (2018). *Okul öncesi öğretmenlerinin resimli çocuk kitaplarına ilişkin görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Cox, A. & Mohammed, H., (2021). "E-books" FreePint 80. http://www.freepint.co.uk/issues/010201.htm #feature

Creswell, J. W., & Sözbilir, M. (2017). *Karma yöntem araştırmalarına giriş*. Pegem Akademi.

Crabb, P. B., & Marciano, D. L. (2011). Representations of material culture and gender in award-winning children's books: A 20-year follow-up. *Journal of Research in Childhood Education*, *25*(4), 390-398.

Crawford, K. C. (2006). Effect of scripted storybook reading on young children and mothers from low-income environments, Ph.D.,The Florida State University; AAT 3232376.

Çamlıbel Çakmak, Ö. (2020). Elektronik Kitap Okuma. *Çocuk edebiyatı*, ed. Şehnaz Ceylan. 1-18. Eğiten Kitap, 1.Basım.

Öncü, E. Ç., Yılmaz, D., Tokgöz, Ö., Koç, İ., ve Aktaş, E. (2019). Okul Çağına Yönelik Yazılmış Çocuk Kitaplarının Yaratıcı Unsurlar Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies-Educational Sciences*, *14*(4), 1211-1228.

Çer, E. (2018). Türkçe öğretimi nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarıyla nasıl gerçekleştirilebilir? E. Çer (Ed), *Çocuk ve kitap* içinde (s.1-12). Ankara: Eğiten Kitap.

Çiftçi, F. (2013). Çocuk edebiyatında yaş gruplarına göre kitaplar ve özellikleri. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *1*(1), 125-137.

Darga, H., Öztürk, F. Z. ve Öztürk, T. (2021). Okul öncesi hikâye kitaplarının çocukların gelişim alanlarına uygunluklarının incelenmesi. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, *5*(1), 22-

Daş, A., Yıldırım, G., Bölen, M. C., ve Çeliker, O. (2013).Etkileşimli e-kitapların tasarım aşamalarının incelenmesi ve tasarım farklılıklarının belirlenmesi. Erişim Adresi: https://ab.org.tr/ab13/bildiri/58.pdf.

de Bruijn, Y., Emmen, R. A., & Mesman, J. (2021). Ethnic diversity in children's books in the Netherlands. *Early Childhood Education Journal*, *49*(3), 413-423.

De Vries, D., Brennan, Z., Lankin, M., Morse, R., Rix, B. and Beck, T. (2017). Healing With Books: A Literature Review of Bibliotherapy Used With Children and Youth Who Have Experienced Trauma. Therapeutic Recreation Journal, LI, 1, 48- 74.

Demir, Ş. (2019). Feridun Oral'ın resimli öykü kitapları üzerine bir doküman incelemesi (Yüksek Lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi adresinden edinilmiştir.

Demir Öztürk. E., Demir Yıldız. C., Kuru. G. (2020) COVID-19 pandemi günlerinde anneler ne düşünür çocuklar ne ister? Anne ve çocuklarının pandemi algısı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *7*(5), 204-220.

Deniz, A., Gönen, M. S. (2020). Resimli öykü kitaplarını değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, *4*(2), 88-116.

Deretarla Gül, E. (2015). Okul öncesi çocuklara okuma alışkanlığı kazandırma. M. Gönen (Ed.), Çocuk edebiyatı içinde (305-314). Ankara: Eğiten Kitap.

Dilek, A. (2014). 4- 6 Yaş Çocuk Öykülerindeki Kadın Kahramanların Mesleksel Analizi. *Journal Of Qafgaz University*, 2(1), 94-102.

Diker Coşkun, Y. (2020). Eğitim izleme raporu 2020: Eğitimin içeriği. Eğitim Reformu Girişimi. Şubat 2021, https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2020-egitimin-icerigi/

Dönmezler, E. (2020). Türkiye'de hyayınlanmış 5-8 yaş resimli çocuk kitaplarının biçim, resimleme, ve içerik açısından incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi, Mersin.

Dudek, D. (2006). Of murmels and snigs: detention-centre narratives in Australian literature for children and young adults. *Overland*, (185), 38-42.

Elibol, F. (2014). Bebeklerde Bilişsel Gelişim. Figen Turan ve Arzu İpek Yükselen (Ed.). Çocuk Gelişimi 1 Bebeklik Döneminde Gelişim içinde (147-166). Ankara:Hedef CS Basın Yayın.

Er M. Çocuk, hastalık, anne-babalar ve kardeşler. Çocuk Sağ Hastalık Derg. 2006; 49:155-168.

ERG, E. R. G. (2019). Öğrenciler ve Eğitime Erişim-Eğitim İzleme Raporu 2019.

ERG (2020, 9 Aralık). TIMSS 2019 sonuçları ne söylüyor? ERG Blog. Şubat 2021, https://www.egitimreformugirisimi.org/timss-2019-sonuclari-ne-soyluyor/

Ercan, E. S., Arman, A., Emiroğlu, N., Öztop, D. B., Yalçın, Ö. (2020). Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği COVID-19 (Korona) Virüs Salgını Sırasında Aile. *Çocuk ve Ergenlere Yönelik Psikososyal ve Ruhsal Destek Rehberi*.

Erdem, A. Ü., Aydos, E. H., Çoban, A. (2017). Resimli çocuk kitaplarında yer alan olumsuz duygular ve karakterlerin kullandığı baş etme stratejileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.

Erdoğan, N. I. (2016). Erken çocukluk döneminde çocuk-ebeveyn birlikte okuma etkinliklerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 24*(3), 1071-1086.

Ergün, M. ve Arık, B. M. (2020). Eğitim izleme raporu 2020: Öğrenciler ve eğitime erişim.

Erkan, E. (2021). Sara Şahinkanat'ın Resimli Çocuk Kitaplarının Biçimsel, İçerik ve Resimleme Özellikleri Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi adresinden edinilmiştir.

Erkmen, N. (2017). Çocuk Kütüphanelerinde En Çok Okunan Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Bağlamında İncelenmesi (Ankara İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Erol, F. Z., Elhakan, G. B. ve Burulday, V. (2021). 3-6 Yaş Dönemindeki Resimli Çocuk Kitaplarının İç Ve Dış Yapı Özelliklerinin İncelenmesi. *Akademik Matbuat, 5*(1), 115-130

Erol, A. (2020). High-dose intravenous vitamin C treatment for COVID-19.

Evans, M.A. and Saint- Aubin, J. (2005). What children are looking at during shared storybook reading: Evidence from eye movement monitoring. *American Psychological Society*, 16, 913-920

Feyman Gök, N. (2020). Sesli Oku Dünyayı Değiştir!. *Çocuk edebiyatı*, Şehnaz Ceylan (ed). Eğiten Kitap, 1.Basım.

Feyman Gök, N. ve Mülayim, B. (2021). Resimli çocuk kitaplarında kapsayıcı eğitim ögelerinin incelenmesi. *Uygulamada Eğitim ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 63-78.

Fletcher, K.L. & Reese, E. (2005). Picture book reading with young children: A conceptual framework. Developmental Review, 25,64-103, http://dx.doi.org/10.1016/j.dr.2004.08.009.

Frawley, T. J. (2008). Gender schema and prejudicial recall: How children misremember, fabricate, and distort gendered picture book ınformation. Journal of Research in Childhood Education, 22(3), 291-303. Doi: 10.1080/025.685.40809594628

G. Wang et al. (2019). "Ten-year secular trends in sleep/wake patterns in Shanghai and Hong Kong school-aged children: a tale of two cities," Journal of Clinical Sleep Medicine, vol. 15, no. 10, pp. 1495- 1502.

Galda, L., Cullinan, B. E., Sipe, L. R. (2009). Literature and the child. California: Wadsworth Publishing

Ganea, P. A., Pickard, M. B. and DeLoache, J. S. (2008). Transfer between picture books and the real world by very young children. Journal of Cognition and Development, 9(1), 46-66.

Ganea, P. A., Ma, L., DeLoache, J.S. (2011). Young children's learning and transfer of biological information from picture boks to real animals. *Child Development*,82, 1421-1433.

Gezici, N. (2020). Çocuk Edebiyatının Tanımı, Amacı, İşlevi, ve Tarihçesi. *Çocuk edebiyatı*, Şehnaz Ceylan (ed). Ankara: Eğiten Kitap, 1.Basım.

Gierveld, J., Van Tilburg, T., & Dykstra, P. A. (2006). Loneliness and social isolation. *Cambridge handbook of personal relationships*, 485-500.

Gladding, S. T. ve Gladding, C. (1991). The ABCs of bibliotherapy for school counselors. The School Counselor, 39(1), 7-13.

Goddard A. T. (2011) Children's books for use in bibliotherapy. J Pediatr Health Care, 25 (1):57–61.

Gönen, M., & Balat, G. U. (2002). Çocuk kitaplarına yeni bir yaklaşım: İnternet'te resimli çocuk kitapları. *Türk kütüphaneciliği*, *16*(2), 163-170.

Gönen, M., Uygun, M., Erdoğan, Ö., Katrancı M. (2012). Resimli Çocuk Kitaplarının Fiziksel, İçerik ve Resimleme Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, *42*(196), 258-272.

Gönen, M., Aydos, E. H. (2013). Resimli çocuk kitaplarinin içerik ve fiziki özelliklerinin incelenmesi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1).

Gönen, M., Veziroğlu, M. (2013). "Çocuk Edebiyatının Genel Hedefleri". *Çocuk edebiyatı*, ed. Mübeccel Gönen. 1-12. Ankara: Eğiten Kitap, 1.Basım.

Gönen, M., Karakuş, H., Uysal, H., Kehci, A., Ulutaş, Z., Kahve, Ö. (2016). Resimli çocuk kitaplarının içerik ve resimleme özelliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi.

Gönen, M. (2017). Çocuk edebiyatı yazarı ve çizeri olarak Feridun Oral'ın çocuk edebiyatımızdaki yeri ve eğitsel değerler (Yüksek Lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi adresinden edinilmiştir.

Gregory, K. E. ve Vessey, J. A. (2004) Bibliotherapy: A strategy to help students with bullying. Journal of School Nursing, 20(3), 127-133.

Griffith, P.L., Beach, S.A., Ruan, J ve Dunn L. (2008). Literacy for Young Children. London: Corwn Press.

Guijarro, A. J. M. (2013). Visual metonymy in children's picture books. *Review of Cognitive Linguistics. Published under the auspices of the Spanish Cognitive Linguistics Association*, *11*(2), 336-352.

Gülay, H. Ve Akman, B. (2009). *Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler*, Pegem Akademi, 192 s., Ankara

Güleç, H. Ç., Geçgel H. (2006). Çocuk Edebiyatı. Ankara : Kök Yayıncılık

Günşen, G. ve Uyanık, G. (2022). Erken çocukluk dönemine yönelik fen temalı bilgi veren resimli çocuk kitaplarının incelenmesi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, *5*(1), 287-308.

Gülpınar, F. (2010). *Görsel kavramlar, illüstrasyon ve çocuk kitapları* (Doctoral dissertation, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Gürel, Z., Şahbaz,N.K., Temizyürek, F. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Ankara:Pegem Akademi.

Gürşimşek, I., Günay, D. (2005). Çocuk kitaplarında cinsiyet rollerinin işlenişinde kullanılan dilsel ve dildışı göstergelerin değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18).

Hakuno, Y., Pirazzoli, L., Blasi, A., Johnson, M. H., & Lloyd-Fox, S. (2018). Optical imaging during toddlerhood: brain responses during naturalistic social interactions. *Neurophotonics*, *5*(1), 011020.

Harper, G. (2001). Enfranchising the child: Picture books, primacy, and discourse. Style, **35(3), 393−409.**

Hepburn, E., Egan, B. and Flynn, N. (2010). Vocabulary acquistion in young children: The role of the story. Journal of Early Childhood Literacy, 10(2), 159-182.

Hefflini, B., R. (2001). Barklade –Ladd M., A., African American Literature That

Students Find Themselves, Selection Guidelines For Grades K-3, The Reading

Teacher, No 8, s. 810-819.

Hasselmann, M. (2011) Konfliktlösung in Familiensystemen Eine Untersuchung der gängigen Kinderliteratur Inaugural, Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophie an der Ludwig, Maximilians, Universität, München.

Holt-Lunstad, J. (2017). The potential public health relevance of social isolation and loneliness: Prevalence, epidemiology, and risk factors. *Public Policy & Aging Report, 27*(4), 127-130.

Houston-Price, C., Burton, E., Hickinson, R., Inett, J., Moore, E., Salmon, K., et al. (2009). Picture book expousure elicits positive visual preference in toddlers. Journal of Experimental Chil Psychology(104), 89-104.

Hunt, P. (1992). Literature For Children Contemprory Criticism- London, New York, Routledge, s. 156-173.

Hunt, P.(2005). *Introduction: the expanding world of children's literature studies*. Understanding children's literature (Edit. Peter Hunt, Second Edition), pp. 1-15. Square, Milton Park, Abingdon, Oxon. Holt-Lunstad, J. (2017). The potential public health relevance of social isolation and loneliness: Prevalence, epidemiology, and risk factors. Public Policy & Aging Report, 27(4), 127-130.

Ihmeideh, F. M. (2014). The effect of electronic books on enhancing emergent literacy skills of pre-school children. *Computers & Education*, *79*, 40-48.

Imran, N., Zeshan, M., & Pervaiz, Z. (2020). Mental health considerations for children & adolescents in COVID-19 Pandemic. *Pakistan journal of medical sciences*, *36*(COVID19-S4), S67.

Işıtan, S. (2005). Resimli çocuk kitaplarının benlik kavramıyla ilgili konuları içermesi yönünden incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara*.

Işıtan, S. (2016). Özel Amaçla Yazılmış Çocuk Kitapları. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkısh or Turkıc*, *11(4), 471-492.*

Isbell, R., Sobol, J., Lindauer, L. ve Lowrance, A. (2004). The effects of storytelling and story reading on the oral complexity and story comprehension of young children. Early childhood education journal, 32(3),157-163.

İd, A. G. E. (2020). Dünyada ve Türkiye'de 2019 koronavirüs pandemisi. *FLORA*, *25*(1), 1-8.

Jacob, J. ve De Guzman, R. G. (2015). Development of taking in the good based-bibliotherapy intervention program in the female adolescent depression treatment. Indian Journal of Positive Psychology, 6(4), 331-339.

Johnston, V. (2015). The power of the read aloud in the age of the common core. The Open Communication Journal, 9(1).

Jones, J. L. (2006). A closer look at bibliotherapy. Young Adult Library Services, Fall, 24-27.

K. Brazendale et al. (2017). "Understanding differences between summer vs. school obesogenic behaviors of children: the structured days hypothesis," International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity, vol. 14, no. 1, p. 100.

Karaaslan, A., Kangal, S. B., Arslan, S. (2018). Okul öncesi dönem resimli çocuk kitaplarında yer alan baba figürünün incelenmesi. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR), 2*(2), 18-31.

Karagül, S. (2018). Çocuk edebiyatı ve bibliyoterapi. *Çocuk ve Medeniyet*, *3*(6), 43-55.

Kardaş Koçak, M. (2017). 2000-2014 Yılları Arasında Okul Öncesi Dönem Çocukları İçin Yayınlanmış Olan Hikâye Kitaplarının Dış Yapı, İçyapı ve Resimleme Nitelikleri Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Edirne.

Kavcar, C., (2017). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kaymaz, Ç. (2017). Özel Gereksinimliliği İçeren Türkçe ve Çeviri Resimli Çocuk Kitaplarının İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi adresinden edinilmiştir.

Kazancı Gül, M. (2018). *5-6 yaş grubu çocuklar için Türkçe yazılmış resimli çocuk kitaplarında değerler analizi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Okan Üniversitesi, İstanbul.

Kılınç, F, E. (2020). "Çocuk Edebiyatının Çocukların Gelişimlerine Katkısı". *Çocuk edebiyatı*, ed. Şehnaz Ceylan. 1-18. Ankara: Eğiten Kitap, 1.Basım, 2020.

Kırkgöz, S. ve Diken, İ. H. (2019). Özel gereksinimli kahramanı bulunan resimli çocuk kitaplarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi, 3*(2), 493-513.

Kidsinco. (2012). On line scholar source, Retrieved from: http://www.kidsinco.com/fairytales/parts-of-a-story/

Kiefer, B. Z., Hepler, S., & Hickman, J. (2006). *Charlotte Huck's children's literature*. USA: Mc Graw Hill.

Kuhfeld, M. (2019). Surprising new evidence on summer learning loss. Phi Delta Kappan, 101(1), 25-29.

Küçükkaragöz, K. (2017). Bilişsel elişim ve Dil Gelişimi. Binnur Yeşilyaprak (Ed.). Eğitim Psikolojisi, Gelişim-Öğrenme-Öğretim içinde (s.80-115). Ankara: Pegem.

Kocabaş, İ. (2017). Çocuk kitabı seçim kriterleri ve 1997 yılını kapsayan bir değerlendirme.

Kotaman, H. (2008). Türk ana babalarının çocuklarının eğitim öğretimlerine katılım düzeyleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21*(1), 135-149.

Körükçü, Ö. (2012). Okul Öncesi Eğitime Yönelik Resimli Çocuk Kitaplarının Bulunması Gereken Temel Özellikler Açısından İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14*(2), 243-254.

Last , B., Veldhuizen V. (1996) Information about diagnosis and prognosis related to anxiety and depression in children with cancer aged 8-16 years. *Eur J Cancer*, 32:290-294.

Leana-Taşcılar, M.Z. (2012) Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin de bulunduğu sınıflarda bibliyoterapi kullanımı: Model önerisi. *Türk Üstün Zeka ve Eğitim Dergisi*, 2:118-136.

Lesnik-Oberstein, K. (1996). Defining children's literature and childhood. *International companion encyclopedia of children's literature*, 15-29.

Loomis, A. M. (2018). The Role of Preschool as a Point of Intervention and Prevention for Trauma-Exposed Children: Recommendations for Practice, Policy, and Research.

Topics in Early Childhood Special Education, 38(3), 134-145. doi:0.1177/0271121418789254.

Lu, Y. L. (2008). Helping children cope: What is bibliotherapy? Research and Development, Spring, 47-49.

Lukens, R. (2007). Acritical handbook of children's literature (8th ed.). Boston: Allyn& Bacon.

Manworren R.C.B., Woodrin B. (1998). Evaluating Children's Literature as a Source for Patient Education. Pediatric Nursing. 24(6):548-53.

Maltepe, S. (2009). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Çocuk Edebiyatı Ürünlerini Seçebilme Yeterlilikleri . Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 12 (21) , 398-412 .

McGeehan, C., Chambers, S. and Nowakowski, J. (2018). Just because it's digital, doesn't mean it's good: Evaluating digital picture books. Journal of Digital Learning in Teacher Education, 34(2), 58-70.

Menekay, S. (2009). Ölümün girmesinin yasak olduğu, vasiyetnamelerin hiç açılmadığı şehir: AsklepionBergama. Dirim Tıp Gazetesi, 1-4

MEB YEĞİTEK (2020). Türkiye güvenli okullaşma ve uzaktan eğitim (SSDE) projesi. Kasım 2020, https://yegitek.meb.gov.tr/www/turkiye-guvenli-okullasma-ve-uzaktan-egitim-ssde-projesi/icerik/3050

Miller,P.H. (2008). *Gelişim Psikolojisi Kuramları* (Çev: Zeynep Gültekin). Ankara: İmge Kitabevi.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2020). Bakan Selçuk, koronavirü'e karşı eğitim alanında alınan tedbirleri açıkladı. https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsi-egitimalaninda-alinan-tedbirleri-acikladi/haber/20497/tr,web adresinden 22.09.2020 tarihinde edinilmiştir.

Monoyiou, E., Symeonidou, S. (2016). The wonderful world of children's books? Negotiating diversity through children's literature. *International Journal of Inclusive Education*, *20*(6), 588-603.

Montgomery, P., Maunders, K. (2015). The effectiveness of creative bibliotherapy for internalizing, externalizing, and prosocial behaviors in children: A systematic review. Children and Youth Services Review, 55, 37-47

Morrow, M. L. (1989). Literacy development in the early years: Helping children read and write, Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Morrow, L. M., Paratore, J., Gaber, D., Harrison, C. and Tracey, D. (1993). Family literacy: Perspective and practices. *The Reading Teacher*, *47*(3), 194-200.

Morrow, L.M. (2007). Developing literacy in preschool. New York: The Guilford.

Muelas-Gıl, M. A. R. I. A. (2022). Covid warriors: An analysis of the use of metaphors in children's books to help them understand Covid-19. *Pandemic and Crisis Discourse: Communicating COVID-19 and Public Health Strategy*, 115.

Nalinci, G. Z. (2018). Okul öncesinde çocuk kitaplarıyla görsel okur yazarlık. E. Çer (Ed.), *Çocuk ve kitap* içinde (s. 37-66). Ankara: Eğiten Kitap.

Nazlı, R. S., Çat, A. K. (2021). Çocukların Covıd-19 Algılarının Resme Yansıması. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (36), 221-242.

Nespeca, S. M. & Reeve, J. B. (2003). Picture books plus. USA: American Library Association

Nikolajeva, M. (1995). Approaches to the History of Children's Literature. Maria Nikolajeva (Ed.), (s. X). Greenword Press: London.

Nodelman, P. (1992). The plesuares of children's literatüre. USA

Norton,D,E. (1999). Through the eyes of a chid: An introduction to children's literature. New Jersey: Schuster/A Viacom Company.

Norton, D.E., Norton S.E. (2011). *Through the eyes of child: An introduction to children's literatüre*. 8th ed. Boston: Pearson

Nurgiyantoro, B. (2005) *Sastra Anak: Pegantar Pemahaman Dunia Anak*, Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.

Nystrand, M. (1997). *Opening dialogue: Understanding the Dynamics of language and learning in the English classroom*. New York: Teachers College Press.

Oghi S, Loo K.K., Mizuike C. (2010). Frontal brain activation in young children during picture book reading with their mothers. Acta Pediatrica;99:225-9. 19.

Owens, W. T., & Nowell, L. S. (2001). More than just pictures: Using picture story books to broaden young learners' social consciousness. Social Studies, 33–40.

O'Sullivan, S. (2004). Books to live by: Using children's literature for character education.The Reading Teacher, 57, 640–645.

Öncü, H. (2012). Bibliyoterapi Yönteminin Okullarda Psikolojik Danişma ve Rehberlik **Amaciyla Kullanilmasi.** ***Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 161*****(161), 147.**

Öner, U. (2007). Bibliyoterapi. Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Journal of Arts and Sciences, 7, 133-150.

Önder, I. (2010). Elektronik kitap olgusu ve Türkiye'de durum. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara*.

Öngöz, S. (2011). Bir öğrenme-öğretme aracı olarak elektronik kitap. In *5th International Computer & Instructional Technologies Symposium* (pp. 22-24).

Özçelik, E. (2007). Türkiye'de çocuk yazın ürünlerinde eğitimbilimsek göstergeler. (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayız Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Patton, M.Q. (2002). Qualitative research and evaluation methods (3rd Ed.). London: Sage Publications, Inc.

Payne, A. C., Whitehurst, G. J., Angell, A. L. (1994). The role of home literacy environment in the development of language ability in preschool children from low-income families. *Early Childhood Research Quarterly*, *9*(3-4), 427-440.

Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., ve van Gelder, N. (2020). Pandemics and violence against women and children. CGD Working Paper 528. Washington, DC: Center for Global Development

Proust, M. (2016). Yaratıcı okurluk (A. Günay, Çev.). İstanbul: Palto Yayınevi.

Quzts D., T., Taylor M., K., Taylor, L., D. (2003). A Learner Centered Curriculum Based on Award Winning Literature- Education, V 24, No 1, s. 77, Fall.

Rapee, R.M.,Abbott, M.J.ve Lyneham, H.J. (2006). Using children's boks as bıblıotherapı for at-risk students: A guide for teachers. Preventing School Failure, 50(4), 5-10

Rao, S. S. (2003). Electronic books: a rewiew and evaluation. Library Hi Tech.

Ravens-Sieberer, U., Kaman, A., Erhart, M., Devine, J., Schlack, R., Otto, C. (2022). Impact of the COVID-19 pandemic on quality of life and mental health in children and adolescents in Germany. *European child & adolescent psychiatry*, *31*(6), 879-889.

Rawlinson, S. C., & Short, J. A. (2007). The representation of anaesthesia in children's literature. *Anaesthesia*, *62*(10), 1033-1038.

Read, J.D., Barnsley, R.H. (1977). Remember Dick and Jane? Memory for elementary school readers. *Canaian Journal of Behavioral Science*, 9, 361-370.

Reinke , K.H., Chesner, G.A. (2007). Devoloping voice through the language arts. New Delhi: Sage.

Remmerswaal, D., Muris, P. (2011). Children's fear reactions to the 2009 Swine Flu pandemic: The role of threat information as provided by parents. *Journal of anxiety disorders*, *25*(3), 444-449.

Reyhan, E. R. O. L. (2020). COVID-19 Enfeksiyonunun Çocuklar Üzerindeki Psikososyal Etkileri. Sağlık Bilimleri Dergisi, 109.

Rhodes, J. A., & Milby, T. M. (2007). Teacher-created electronic books: Integrating technology to support readers with disabilities. *The Reading Teacher*, *61*(3), 255-259.

Riordan, R. J., Wilson, L. S. (1989). Bibliotherapy: Does it work? *Journal of Counseling and Development*, 67(9), 506-508.

Rubin, R. J. (1978). Using bibliotherapy: A guide to theory and practice. Phoenix: Oryx Press.

Ruble, D.N., Martin,C.L. (1998). Gender Developmen. (InW. Damon Ed.), Handbook Of Child Psychology (5th. Ed., Vol. 3,Pp. 933-1016). New York: Wiley

Russell, D. (1994). Literature for Children: A Short Introduction. U.K: Alibris.

Russell, L., D.(2001). Literature For Children, A Short Introduction, Fourth Edition,

Addission Wesley, Longman Incl., s. 3-20.

S. K. Brooks et al. (2020). "The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence," The Lancet, vol. 395.

Samur, A. Ö. İ. (2018). Öğretmen Adaylarının ve Öğretmenlerin Çocuk Edebiyatına İlişkin Görüşleri. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, *6*(2).

Sarı, T. ve Nayır, F. (2020). Pandemi dönemi eğitim: Sorunlar ve fırsatlar. *Electronic Turkish Studies*, *15*(4).

Sarman, A., Tuncay, S. ve Sarman, E. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde medyanın 3-18 yaş arasındaki çocuklar üzerindeki olumsuz psikolojik etkisinin önlenmesi. *Van Sağlık Bilimleri Dergisi*, *13*(COVID-19 Özel Sayı), 69-75.

Savva, M., Higgins, S., Beckmann, N. (2022). Meta-analysis examining the effects of electronic storybooks on language and literacy outcomes for children in grades Pre-K to grade 2. *Journal of Computer Assisted Learning*, *38*(2), 526-564.

Sawyer, W.F. (2009). Growing up with literatüre (5th edition).USA: Delmar

Sever, G., Benli, G. K. (2022). Erken çocukluk dönemine seslenen müzikle ilgili çocuk kitaplarının içerik, müziksel kavramlar ve görselleri açısından incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, *6*(1), 229-252.

Sever, S. (1995). Çocuk kitaplarında bulunması gereken yapısal ve eğitsel özellikler. *Abece Eğitim ve Ekin ve Sanat Dergisi*, *107*, 14-15.
Sever, S. (2003). Çocuk ve edebiyat. Kök Yayıncılık.
Sever, S. (2019). Çocuk ve Edebiyat (10.Baskı). İzmir:Tudem Yayıncılık.
Sınar, A. (2006). Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (7), 175-226.
Simcock, G., & DeLoache, J. S. (2008). The Effect of Repetition on İnfants' İmitation from Picture on Mother-infant Non-verbal Engagement with Picture Books. Infant Behavior and Development, 33, 613-618.
Somer, B. (2015). *4-6 yaş resimli çocuk kitaplarının prososyal davranışlar açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniveristesi, Ankara
Soydan, E. (2012). E-Kitap Teknolojisi ve Basılı Kitabın Geleceği. Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 1(1), 389-399.
Sözbilir, M. (2009). Nitel veri analizi. *Retrived from http://fenitay. files. wordpress. com/2009/02/1112-nitel-arac59ftc4b1rmada-veri analizi. pdf on*, *17*, 2014.

Stamps, L. S. (2003). Bibliotherapy: How books can help students cope with concerns and conflicts
Stikkelbroek Y, Bodden DH, Reitz E, Vollebergh WA, van Baar AL. (2016). Mental health of adolescents before and after the death of a parent or sibling. Eur Child Adolesc Psychiatry.25:49–59.
Sturn, B. W. (2003). Reader's advisory and bibliotherapy: Helping and healing. Journal of Educational Media ana Library Sciences, 41(2), 171-179.
Sprang, G., Silman, M. (2013). Posttraumatic stress disorder in parents and youth after health- related disasters. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness, 7*(1), **105–110.**
Szeremy, Y. (2018). Sağlık Temasını İçeren Türkçe ve Yabancı Dillerdeki Çocuk Kitaplarının İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
Şahin, G. (2014) Okul öncesi dönem kitaplarında görsel bir uyaran olarak resim, International Periodical Fort The Languages , Literature AND History of Turkish or Turkic Volume 9/3:1309-1324.
Santora, L.A. (2013). *Assessing children's book collections using an anti-bias lens*. Erişim www.adl.org

Sarumpaet, R.K.T. (2010). *Pedomam Penelitian Sastra Anak*, Jakarta: Yayasan pustaka Ober Indonesia.

Sınar, A. (2006). Türkiye'de çocuk edebiyatı çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, *4*(7), 175-225.

Sprang G., Silman M. (2013). Posttraumatic stress disorder in parents and youth after health-related disasters. Disaster Med Public Health Prep ;7:105–110. https://doi.org/10.1017/dmp.2013.22

Stamps, L. S. (2003). Bibliotherapy: How Books Can Help Stud Ents Cope With Concerns And Conflicts. The Delta Kappa Gamma Bulletin, Fall, 25-29.

Şahin,F. (2000). Okul öncesinde fen öğretimi ve aktivite örnekleri, İstanbul:YA-PA Yayın Pazarlama

Şirin, M.R. (2019). Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış- Çocuk edebiyatı nedir ne değildir?. İstanbul: Uçan At Yayınları.

Taşci, E. (2019). *0-36 ay çocuklara yönelik resimli çocuk kitaplarının bir analizi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tekin, E. (2017). Süleyman Bulut'un çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi (Yüksek Lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi adresinden edinilmiştir.

Temple, C., Martinez, M., Naylor, A., Junko, Y. (1998). Children's books in children's hands. Boston: Allyn&Bacon.

Tomlinson, C. And Lynch-Brown,C. (2002). *Essentials of children's literature*(4th ed.).Boston:Allyn&Bacon.

Tür, G., Turla, A. (1999). *Okul öncesinde çocuk edebiyatı ve kitap*. İstanbul:Ya-pa.

Uçkun, C. G., Tosun, B. (2020). Corona virüs salgını ve etkileri. *TURAN: Stratejik Arastirmalar Merkezi*, *12*(46), 94-99.

UNESCO. (2020). Startling digital divides in distance learning emerge. UNESCO. https://en.unesco.org/news/startling-digital-divides-distance-learning-emerge

UNICEF (2020). Education and COVID-19. Erişim: 18.01.2021 tarihinde https://data.unicef.org/topic/education/covid-19/ adresinden erişilmiştir.

Usta, S. Y., Gökcan, H. N. (2015). Çocukların ve annelerinin gözünden COVID-19. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, *6*(2), 187-206.

Uyumaz, F., Turan, L. (2019). Sedat Girgin'in Resimlediği Kitaplardan Örneklerle Çocuk Edebiyatında Resim-Metin İlişkisinin İncelenmesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (8), 925-945.

Üstün, Ç., Özçiftçi, S. (2020). COVID-19 Pandemisinin Sosyal Yaşam ve Etik Düzlem Üzerine Etkileri: Bir Değerlendirme Çalışması. Anatolian Clinic the Journal of Medical Sciences , Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi (COVID 19 Özel Sayısı) , 142-153 . DOI: 10.21673/anadoluklin.721864.

Van Kleeck, A. (2003). Research on book sharing: Another critical look. In *On reading books to children* (pp. 273-320). Routledge.

Wang, G., Zhang, Y., Zhao, J., Zhang, J., Jiang, F. (2020). Mitigate the effects of home confinement on children during the COVID-19 outbreak. The Lancet, 395(10228), 945-947.

Wei, C.-C. ve Ma, M.-Y. (2020). Designing attractive children's picture books: Evaluating the attractiveness factors of various picture book formats. The Design Journal, 23(2), 287-308.

Wening, L., Rahmanto, A., Satyawan, A. (2022). Digital storytelling in building emotional literacy and social skills in early chilhood. International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding, 9(2), 554-561.

World Health Organization. (2020), "Mental health and psychological resilience during the COVID-19 pandemic."http://www.euro.who.int/en/health-topics/healthemergencies/coronavirus-covid-19/news/ news/2020/3/mental-health-and-psychologicalresilience-during-the-covid-19-pandemic.

World Health Organization. (2020), Coronavirus disease (COVID-19) advice for the public, (22.09.2020 tarihinde https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/needextra-precautions/people-at-higher-risk.html adresinden alınmıştır.).

X. Xie et al. (2020). "Mental health status among children in home confinement during the coronavirus disease 2019 outbreak in Hubei Province, China," JAMA pediatrics.

Yalçın, A. A. (2017). Gıyasettin. *Çocuk Edebiyatı*.

Yaman, B. (2021). Covid-19 pandemisi sürecinde Türkiye ve Çin'de uzaktan eğitim süreç ve uygulamalarının incelenmesi. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 17(Pandemi Özel Sayısı), 1-1.

Yanartaş, M. S., Törün, S. H. (2020). COVID-19 ve çocuk. *Sağlık Bilimlerinde İleri Araştırmalar Dergisi*, *3*(S1), 40-48.

Alkan Ersoy, Ö., Bayraktar, V. (2014). Okul Öncesi Dönemde Çocuk Edebiyatı Kavramı ve Çocuk Kitaplarının Özellikleri, Turla, A. (Ed.), Okul Öncesi Dönemde Çocuk Edebiyatı, içinde (s, 155-189). Hedef Yayınları.

Yazıcı, E. (2020). " Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler". *Çocuk edebiyatı*, ed. Şehnaz Ceylan. 1-18. Ankara: Eğiten Kitap, 1.Basım, 2020.

Yazıcı, N. D., Yıldız, C. ve Durmuşoğlu, C. M. (2018). Erken çocukluk dönemi resimli çocuk kitaplarının eğitsel özelliklerinin incelenmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(2), 1196-1209.

Yener, M. (2008). *Çocuklar İçin Üretilen Edebiyat Kitaplarına Farklı Bakış Açılarından Çözümlemeci Bir Yaklaşım: Masal, Öykü Ve Şiirlerle Duygu Eğitimi*. Türk Halkları Edebiyatı II, Uluslararası Çocuk Edebiyatı Kongresi Bildiri Kitabı I, Bakü: Kafkas Üniversitesi, 283-286.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (*5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, K. (2020). İstisnai bir uzaktan eğitim-öğretim deneyiminin öğrettikleri. *Alanyazın*, *1*(1), 7-16.

Yıldız, A., Akar Vural, R. (2020). Covid-19 pandemisi ve derinleşen eğitim eşitsizlikleri. Türk Tabipleri Birliği Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu, 556-565.

Yılmaz, M. (2014). Bilgi ile iyileşme: Bibliyoterapi. Türk Kütüphaneciliği, 28(2), 169-181.

Yörükoğlu, A. (2008). Çocuk ruh sağlığı.(29. Basım). İstanbul: Özgür Yayınları

Yurtseven, L. (2011). Annelerin çocuklarına hikaye okumasının çocukların sosyal beceri gelişimine etkisinin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.

Yükselen, A., Şenol, F. B., Üstündağ, A. ve Ay, A. A. (2017). 7-12 yaş çocuklarına yönelik çocuk kitaplarının içerik, resimleme ve fiziksel özellikler açısından incelenmesi. The Journal of Academic Social Science Studies, 55, 441-456.

Zeece, P. D. (2009). Using current literature selections to nurture the development of kindness in young children. Early Childhood Education, 36, 447-452.

Zhou, S., Zhang, L., Wang, L. et al. (2020). Prevalence and socio-demographic correlates of psychological health problems in Chinese adolescents during the outbreak of COVID-19. European Child & Adolescent Psychiatry. https://doi.org/10.1007/s00787-020-01541-4

Zucker, T. A., Cabell, S. Q., Justice, L. M., Pentimonti, J. M., Kadaravek, J. N. (2013). The role of frequent, interactive prekindergarten shared reading in the longitudinal development of language and literacy skills. Developmental Psychology, 49 (8), 1425-1439

EK 1. ÖZGEÇMİŞ

Adı- Soyadı : Betül MÜLAYİM

Doğum Tarihi ve Yeri : 05.09.1996- Çankırı

İletişim Adresi ve Telefonu : Cumhuriyet Mah. Tevfik Fikret Cad. Uğur Açıncı Apt. No:17 Çankırı/Merkez- 05077205781

Öğrenim Durumu:

Lisans: 2018, Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Öğretmenliği

Meslek Deneyimi: Çankırı 125. Yıl Anaokulu'nda Okul Öncesi Öğretmeni (ücretli) (2018-2019 Eğitim- Öğretim Yılı)

Çankırı Hüsniye Ahmet Akpınar Anaokulu'nda Okul Öncesi Öğretmeni (ücretli) (2021-2022 Eğitim- Öğretim Yılı

Çankırı Dr Refik Saydam İlkokulu'nda Okul Öncesi Öğretmeni (Sözleşmeli Öğretmen) (halen)

Diğer Bilgiler:

Katıldığı Eğitim Seminerleri ve Kurslar:

İşaret Dili Eğitimi (120 saat-01.06.2017)

Çocuklarda Resim Yorumlama Eğitimi (40 saat- 1 Mayıs-3 Mayıs 2018)

Bedenden Oyuna 1-2 (11.05.2019- 06.10.2019)

Yaratıcı Drama ile Çemberde Buluşalım 1 (21.12.2019)

Bilimsel Çalışma Alanları:

Resimli çocuk kitaplarında kapsayıcı eğitim ögelerinin incelenmesi, Uygulamada Eğitim ve Yönetim Bilimleri Dergisi 1(1), 63-78, Feyman Gök, N., Mülayim, B. (2021).

Ek 2: ETİK KURUL DEĞERLENDİRME FORMU

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL DEĞERLENDİRME FORMU

Toplantı No:	19
Araştırmanın Yürütücüsü:	Betül Mülayim
Araştırmanın Başlığı:	Erken Çocukluk Dönemine Yönelik Pandemi Temalı Çocuk Kitaplarının İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi
Karar Tarihi:	1 .3.2021 13:46:13
Kurul Görüşü:	Başvuru Kriterlere Uygundur.

SONUÇ: Kabul Edilmiştir. Araştırmanın/Projenin uygulanabilirli" ko 'sunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.

Başkan
Prof. Dr. Murat ARI
İMZA

Üye
Prof. Dr. Ali YİĞİT
İMZA

Üye
Doç. Dr. Ela CANBOLAT
İMZA

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Hayda 'OÇ
İMZA

Üye
Doç. Dr. İlknur GÖL
İMZA

Üye
Dr. Öğr. I"y< 〃İbrahim AKYOL
İMZA

Üye
Avukat Mehmet ÇAKMAK
İMZA